

Cívis Lokális Lehetőségek Debrecenben (CLLD)

DEBRECEN

HELYI KÖZÖSSÉGI FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA

2014-2020

Átdolgozott verzió

2017. szeptember

**Stratégiai dokumentáció a Terület és Településfejlesztési Operatív Program 7.
prioritása keretében meghirdetett TOP-7.1.1-16 felhívás alapján**

A Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégiát Debrecen város helyi tervező közössége készítette

A Stratégiát a Debreceni Helyi Akciócsoport megbízásából készítette:

Programvezetők

Ditzendy Károly Arisztid
Dr. Szilágyi András

Szakértők

Balatoni Barbara
Újj Zsolt
Balogh Nóra

Bondor István
Fabulya Edit
dr. Budai Zoltán

Ditzendyné Frank Mariann
Fejes Annamária

A tervező közösség műhelyeinek keretében a stratégia elkészítésében közreműködtek

Angi János, Asbóth Anikó, Balázs Ákos, Balogh Barnabás, Balogh Lajosné, Belényi Krisztina, Borbély Ádám, Czeglédi Zsuzsanna, Csapó Beáta, Dancs László, Dolycsák Ferenc, Fekete Miklós, Fülöp Zsolt, Gergely Gabriella, Halász D. János, Dr. Harsányiné Dr. Tóbiás Tímea, Heller Zsolt, Holba Ferenc, Jantyik Zsolt, Kaszásné Dr. Enyedi Zsuzsanna, Komáromi János, Komolay Szabolcs, Dr. Kovács Béla Lóránt, Nagy Barna, Dr. Nagy Gergely Sándor, Orosz Ibolya Aurélia, Dr. Papp László, Pántya Sándor, Ráckevei Anna, Rácz Csaba, Radnainé Filep Ildikó, Sándor Márió, Serfőzőné Bencsik Margit, Somogyi Béla, Szabó János, Dr. Szalontainé Dr. Kovács Judit, Székely Mihály, Dr. Széles Diána, Szemerédy Zsolt, Szentei Tamás, Szőnyi Sándorné, Takács-Pántya Barbara, Tóth Ernő, Vranycz Tünde, Zuróné Csorba Katalin

Az átdolgozott verziót a Helyi Akciócsoport készítette a 2017. augusztus 1-én kelt támogató döntésben megfogalmazott feltételek alapján

Tartalom

Vezetői összefoglaló	4
1. stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata.....	6
2.A Helyi Községi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása	9
3. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése.....	13
3.1.Helyzetfeltárás.....	13
Térszerkezeti fókuszpont.....	13
Környezeti adottságok fókuszpont	15
Kulturális erőforrások fókuszpont	17
Közzolgáltatások fókuszpont.....	21
Társadalom állapota fókuszpont	23
Gazdaság helyzete fókuszpont	25
3.2. A HKFS-t érintő tervi előzmények, programok, szolgáltatások	28
3.3.SWOT	31
3.4.Fejlesztési szükségletek azonosítása	37
4.A stratégia jövőképe.....	38
5.A stratégia célhierarchiája	38
6.Cselekvési terv	41
6.1.A beavatkozási területek/műveletek leírása	41
6.2.Együttműködések	49
6.3.A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei.....	50
6.3.1. A HACS és munkaszervezetének jogi formája, a megalakulás dátuma, fő tevékenységi körök	50
6.3.2. A HACS alapító tagjai	51
6.3.3. A HACS szervei	51
6.3.4.A HACS működésével kapcsolatos döntéshozatali folyamatok bemutatása.....	55
6.3.5.A HKFS fizikai feltételeinek bemutatása:.....	55
6.3.6.A HKFS megvalósítását szolgáló humán erőforrás bemutatása az elvégzendő feladatok tükrében:	56
6.4.Kommunikációs terv	57
6.5.Monitoring és értékelési terv, kockázatelemzés	59
6.5.1. Monitoring és értékelés.....	59
6.5.2.Kockázatelemzés	62
6.6.Horizontális célok	63
6.6.1.Esélyegyenlőség.....	63
6.6.2. Fenntarthatóság	64
6.7.A HKFS innovatív elemeinek bemutatása	64
7.Indikatív pénzügyi terv	66

Vezetői összefoglaló

Debrecen népességszámát tekintve Magyarország második, a vidék legnagyobb városa. Mind az Alföld, mind a régió szempontjából már évtizedek óta kiemelkedő funkciógazdagságú település, urbánus hatását az egész térségre kiterjeszti. A város Hajdú-Bihar megye megyeszékhelye, az Észak-alföldi, valamint a tágabb makrorégió gazdasági, oktatási, tudományos és kulturális szerepkörrel bíró központja. Folyamatos fejlődése kétségbevonhatatlan. Regionális szerepkört tölt be, az Észak-Tiszántúli országrész településhálózatának meghatározó központja.

A Debreceni Helyi Közösség 2016. május 30-án alakult 32 alapító taggal. A Helyi Közösség megalapításának célja, hogy a partnerség elvének érvényesítése mentén, a helyi közösségfejlesztési stratégia kidolgozásával és annak megvalósításával hozzájáruljon a jövőképben megfogalmazott célok eléréséhez. A Debreceni Helyi Közösség elsősorban a kultúra és a közösségépítés terén tervezendő fejlesztések megvalósítására alakult. A HACS a helyi szükségletek és lehetőségek figyelembevételével, a helyi környezet innovatív jellemzőire tekintettel, hálózatépítés és együttműködés keretében készíti el a helyi fejlesztési stratégiát. E követelmények figyelembevételével választotta a meg a tagjait és hozta létre a szerveit a HACS a megalakulás során (Közügyűlés, Elnökség, Munkaszervezet, Helyi Bíráló Bizottság, valamint a Közügyűlés által létrehozható további, tanácsadói jogkörrel rendelkező szervek). Debrecen teljes lakónépessége helyett **a lehatárolt akciócsoport területe mindösszesen 146.738 főt** foglal magában, így nem haladja meg a 150.000 fő feletti határt. A lefedett illetékességi terület elegendő kritikus tömeget biztosít az emberi, pénzügyi és gazdasági erőforrások vonatkozásában egy életképes Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégia (HKFS) megvalósításához és megfelelő méretű ahhoz, hogy lehetővé tegye a helyi interakciókat. Utóbbit segíti, hogy a CLLD HACS szerveződés tagjai szinte kivétel nélkül a nagyváros azon szervezetei, illetve a szervezetek nevében eljáró úgynevezett helyi „motoremberek”, akik nem csak jó kapcsolati hálóval rendelkeznek, de nem ismeretlen számukra a közösségépítés, a hálózatban való gondolkodás és az együttműködés fogalma sem. Munkájuk során a kooperáció erősítésével érik el céljaikat (civil szervezetek, önkormányzatok, kulturális intézmények vezetői stb.).

A CLLD HACS a TOP-7.1.1-16 pályázati felhívás céljaihoz illeszkedően komplex feltárást készített. **A helyzetfeltárásban** megismerhető volt Debrecen jelenlegi állapota és ebből, illetve a helyi társadalmi szereplőktől kapott információk alapján elkészíthető volt a SWOT-analízis. **A SWOT analízisben** megállapíthatóak voltak a helyi akcióterület Gyengeségei, Erősségei, Lehetőségei és Veszélyei, illetve az ezek közötti összefüggés is feltárhatóvá vált. Folyamatos, a helyi társadalom, a különböző szférák bevonásával zajló műhelymunka mellett projektgyűjtési folyamat is zajlott, amelyekből kiválasztásra kerültek azon projektötletek, amelyek a fejlesztési igényeket és a pályázati felhíváshoz való kapcsolódást a leginkább erősítik, továbbá illeszkednek a Debrecen jövőképebe is. **A HACS az alábbi jövőképet fogadta el**, amelyhez minden fejlesztésnek illeszkednie szükséges:

„Debrecen, az Életerős Város

A lakosai számára kiemelkedő életminőséget biztosító, fenntartható módon és kiegyensúlyozottan fejlődő, a térség stabil értékeire és cívus hagyományaira támaszkodó, ugyanakkor az innovációra épülő, regionális és nemzetközi szinten is versenyképes kulturális, gazdasági, oktatási és egészségügyi központ. A kultúra társadalmi integráló és gazdaságélénkítő hatása kiemelkedő, a város életét a kulturális sokszínűség jellemzi, ahol a minőség és az aktív részvétel egyaránt fontos. A művészeti nevelés, a gyógyító közösségek jelenléte, a mobil előadóművészet és mobil közgyűjtemények, a nyitott színház, a megújuló fesztiválok, valamint az interaktív és innovatív technológiák használata mind a kulturális

akadálymentesítést és hozzáférést szolgálják. Debrecen az itt élők és az idelátogatók számára is vonzó, pezsgő, emberléptékű vidéki nagyváros.”

A HKFS három átfogó célt, három specifikus célt és ahhoz illeszkedően műveleteket határoz meg, amelyek a fejlesztési szükségletekre adott válaszok. Valamennyi művelet jól illeszkedik a SWOT-hoz és a forrás mértékéhez igazodva igyekezett a HACS választ adni a felmerülő igényekre, szükségletekre.

A Debreceni Helyi Akciócsoport Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégiájának átfogó céljai megegyeznek a Területfejlesztési Operatív Program 7. prioritásának átfogó céljaival:

1. A helyi közösségek részvételének és tudatosságának fokozása
2. A helyi társadalom megújítása
3. A helyi és közösségi alapú gazdaság fejlesztése

A specifikus célok és műveletek:

Specifikus cél	Művelet
1. Értékmegőrzés és innováció	1.1 Kulturális értékek és hagyományok megőrzésével kapcsolatos fejlesztések
	1.2 Innovatív kulturális programok és közösségi kezdeményezések
	1.3 Szemléletformáló, interaktív kulturális és közösségi programok, képzések
2. Mobilitás és integrálás	2.1 Helyi kulturális, gazdasági, művészeti és közösségi szervezetek eszköz infrastruktúrájának bővítése
	2.2 Társadalmi integrációt segítő kulturális és közösségi programok
3. Közösségi gazdaságfejlesztés	3.1 Helyi termelők, termékek, értékek támogatása
	3.2 Turisztikai szempontból is jelentős kulturális események

A HACS a műveletek mellett **egy kulcsprojektet** is megfogalmazott, amely szervesen illeszkedik a stratégiába, és amelyhez a többi művelet is kapcsolódik.

1.A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata

A Helyi Községi Fejlesztési Stratégia elkészítése során arra törekedtünk, hogy messzemenően figyelembe vegyük azokat a tapasztalatokat és ajánlásokat, amelyek a közösségvezérelt helyi fejlesztés (CLLD) modelljének európai és hazai kialakítása, alakuló gyakorlata, illetve a LEADER programok tapasztalatai alapján születtek, megfogalmazásra kerültek. A CLLD mint integrált fejlesztési, együttműködési módszer ugyanakkor még új „szereplő” a fejlesztéspolitikában, ezért munkánk során nemcsak annak inkább elméleti módszertárára, hanem a települési közösségfejlesztés, a közösségi tervezés több évtizedes tapasztalataira, kipróbált eszközrendszerére is támaszkodtunk. A tervezés során a munka *közösségi prioritásának megőrzése* mellett a legszélesebb körben igyekeztünk érvényesíteni a sikeres integrált településfejlesztési tervezéshez szükséges szakértői szempontokat is, s ahol csak lehetett, összehangolni a települési közösség által megfogalmazott meglátásokat, szükségleteket a szakértői szempontokkal, illetve a fejlesztéspolitika által kínált eszközökkel, lehetőségekkel. Így vált lehetővé, hogy a helyi tervezési folyamatban biztosítottak legyenek a **nyitottság, a befogadó hozzáállás** és az **ágazatközi** elvei a rendelkezésre álló rendkívül rövid idő alatt lehető legjobb érvényesülésnek.

A hivatalos fejlesztéspolitika világában tényként kell elfogadni, hogy a helyi valóságok szempontjából a stratégiai kezdeményezések kívülről érkeznek. A közösségi fejlesztő, stratégiaalkotó munka során a helyi közösséget segíteni kellett abban, hogy a feltárolt lehetőségeket megismerje, és helyi igényeinek, szükségleteinek megfelelő megfogalmazása után saját kezdeményezéseinek javára használja ki. A várostervezők és közösségi fejlesztők munkája összehangolható volt: a „központosított” szakértői munka előkészítéssel, majd az eredmények összegzésével, „fejlesztéspolitikai nyelvre fordításával” segítette, az egész folyamat során kiegészítette, a kiírás biztosította keretek között tartotta a közösség hálózatos, alulról szerveződő munkáját. A **mindenki számára nyitott helyi tervező közösség tagjai** és a szakértők között létrejött, az egész tervezési folyamaton végig nyúló párbeszéd, új, teljes rátekintést biztosított valamennyi érintettnek, lényegesen hatékonyabbá, megalapozottabbá téve a munkát.

A **tervezés középpontjában az ember, a helyi közösség állt**. Az erőforrások megszerzésének elemi feltétele ugyanakkor, hogy az elképzelések olyan projekttervek, szolgáltatási koncepciók formáját ölték, amelyek az Irányító Hatóság számára megfelelően értelmezhetők, indikálhatók, megfeleltethetők a szélesebb körű fejlesztési tervek rendszerének.

A **közösség bevonása, a széles körű részvétel biztosítása** érdekében a tervezési folyamatot megelőzően megtörtént az érintettek azonosítása és elemzése, a mozgósítás és bevonás, valamint az együttműködés módjának, módszertanának, területeinek, felelősségének tervezése. Az együttműködés során az érdekelt **mindvégig konszenzuális megoldásokra törekedtek**. A konszenzusra való törekvés ugyanakkor nem jelentette az érdekellentétek, valós vagy lehetséges konfliktusok szőnyeg alá seprését, hanem azok feltárására, okainak megismerésére, mindenki számára előnyös, vagy legalább a legkisebb, vállalható hátránnyal járó megoldásra törekedtünk.

A stratégia közösségi tervezésének első része az **érintettek részvételével zajló helyzetelemzés** volt, amely feltárta a helyi CLLD program értelmezési tartományának és környezetének helyzetét. A folyamat kulcseleme olyan **jövőkép** megalkotása volt, **amely mellett valamennyi érintett, illetve érintett csoport el tudott köteleződni**, amelynek megvalósulása érdekében együttműködést vállaltak, **célokat, műveleteket, kulcsprojekteket és projekteket terveztek, feladatokat, elvárásokat fogalmaztak** meg a helyi települési közösség jövőjének elképzelt formálása érdekében.

A fejlesztés stratégiája egyrészt a Térség- és Településfejlesztési Operatív Programban megfogalmazott átfogó célok által meghatározott irányokat veszi figyelembe, másrészt a közös jövőkép elérését célzó, az együttműködés keretében kialakított célterületeken meghatározott specifikus célokból, műveletekből és kulcsprojektekből szerveződik, melyek az érintettek feltárt igényeire, szükségleteire adnak választ, illetve megfelelnek az általuk támasztott szempontoknak.

A stratégiaalkotás és a bevonás folyamatát és ütemezését, a közösségi tervező munka állomásait az alábbi ábra alapján mutatjuk be.

MEGHATALMAZÁS

A Helyi Akciócsoport által tervezett Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégia elkészítésének szakértői támogatására a **folyamat kezdeményezője, Civilek a Fiatalokért Egyesület** a HROD Közösségi Gazdaság- és Társadalomfejlesztési Központ közösségi és településfejlesztési szakembereit kérte fel. A **nyitott vezetői megbeszélések** keretében, 2016 áprilisában megtörtént a helyi akciócsoport megalakításának, valamint a stratégia közösségi tervezési folyamatának, eszközeinek, fő lépéseinek és ütemezésének tisztázása.

KEZDEMÉNYEZŐ CSOPORT MEGALAKÍTÁSA, AZ ÉRINTETTEK MEGSZÓLÍTÁSA, BEVONÁSA

A HACS alapítását és a közösségi tervezés folyamatának indítását **kezdeményező csoport április 22-én alakult** meg a helyi kulturális intézmények és civil szervezetek munkatársainak, az önkormányzat vezetésének és pályázati szakembereinek képviselőiből.

A kihívás értelmezését követően a csoport első feladata **az érintettek kiterjedt elemzése** volt. A bevonás tervezését segítette a helyi közösségi fejlesztési stratégia megalkotását kezdeményező szervezetek

kiterjedt intézményi és szervezeti kapcsolatrendszere, a kultúra és közösségfejlesztés területén végzett eddigi szakmai tevékenységük, tapasztalataik. A HACS megalakulását, valamint a HKFS közösségi tervezését előkészítő workshopra **valamennyi eddigi partner meghívást kapott a közszerárából, valamint a civil, közösségi, illetve gazdasági, szakmai területéről**. A kezdeményezésről szóló tájékoztatás a város honlapjára is felkerült. A **nehezen elérhető csoportok** bevonására a kezdeményezők külön erőfeszítéseket tettek. Az elérásben, illetve a sajátos értékek, érdekek, szükségletek megjelenítésében elsősorban a szociális, egészségügyi és oktatási intézmények, civil és egyházi szervezetek **hátrányos helyzetű csoportok** körében dolgozó munkatársai váltak szövetségésünké, akik **a közösségi tervezés egész folyamatába és a HACS munkájába is bekapcsolódtak**. A HACS tagjai között megtalálható például a Mosolyvirág Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete, a Karitatív Testület, nyugdíjas egyesület, és az egyházak képviselői is.

ELŐKÉSZÍTŐ WORKSHOP

A résztvevő szervezetek, szervezeti képviselők felkészítését célzó előkészítő műhelymunkára május második felében került sor. **A felkészülésbe több mint 30, a civil és egyházi, a gazdasági valamint az üzleti szférában tevékenykedő szervezet képviselője kapcsolódott be**. Az érdeklődők megismerték a CLLD program tartalmát, lehetőségeit, illetve a helyi folyamat állomásait, ütemezését. A résztvevők között kiosztásra kerültek a HACS alapításában való részvételhez szükséges dokumentumok, melyek ezt követően elérhetővé váltak más érdeklődő szervezetek számára is.

AHELYI AKCIÓCSOPORT MEGALAKULÁSA

A Helyi Akciócsoport alakuló ülésére május 30-án került sor. **A HACS 32 taggal jött létre, konzorciumi formában**, melyben mind a köz-, mind a civil-, mind pedig a gazdasági szektor szereplői képviseltették magukat. A konzorcium szervezeti összetételét a 6.3.2. *A HACS alapító tagjai* című fejezetben részletesen bemutatjuk. Az együttműködés alapítói arra törekedtek, hogy a szektorköziesség érvényesítése mellett folyamatos jelenlétet biztosítsanak **valamennyi lakossági és szakmai csoport**, különösen a fejlesztés prioritásai szempontjából **legrászorultabb csoportok** számára. Az önkormányzati szférától kezdve a különféle civil szervezeteken át a kis és nagyvállalkozásokig egy széleskörű partnerség jött létre. A konzorcium vezetője a Civilek a Fiatalokért Egyesület.

SAKÉRTŐI ÉS KÖZÖSSÉGI HELYZETELEMZÉS

A helyzetelemző munkát a megelőző kutató-elemző munka keretében készült **előzetesszakértői helyzetelemzés** alapozta meg. A munka forrásait a 3.2. *A HKFS-t érintő tervi előzmények, programok, szolgáltatások c. fejezetben részletesen bemutatjuk*. Eredményei a **közösségi tervezés** keretében készült helyzetértékelés kimeneteivel kiegészítve, összedolgozva a 3.1. *Helyzetfeltárás*, valamint a 3.3. *SWOT* fejezetekben tekinthetők át.

A helyzetelemző műhelyre szóló meghívót az érintettek számára az újonnan megalakult akciócsoport vezetése küldte ki, melyben leírta a közösségi tervezés lényegének és folyamatának rövid összefoglalóját is. Az idő rövidsége miatt az e-mailes meghívásra telefonon, személyesen is ráerősítettek a kezdeményező csoport tagjai, és a konzorciumvezető weboldalán is megjelentették a tervezésre szóló hírt.

A bemutatkozás után a műhelyvezetők röviden ismertették az előzetes szakértői helyzetelemzést. A helyzetelemző műhely keretében a **csoportmunka** a HKFS útmutatóban ajánlott tématerületekre fókuszálva zajlott. A csoportok a fókuszok témái alapján szerveződtek. A munka kezdetekor a résztvevők maguk választottak témát, illetve csoportot, szakmai területük, érdeklődésük alapján, illetve az általuk képviselt ügghöz, szervezethez, közösséghez kapcsolódóan. A **közösségi helyzetelemzés SWOT módszerrel** zajlott, melynek megértése és alkalmazása a közösségi tervezés során sem okozott nehézséget.

A csoportmunkát Ötletfúziós metodikával, „forgó rendszerben” végeztük, így a **különböző nézőpontok, csoportképző sajátosságok valamennyi téma elemzésénél érvényesülhettek.**

A kapott eredmények figyelembevételével, azokra támaszkodva, ugyanakkor a településfejlesztési, fejlesztéspolitikai tervezés eszközrendszerének és szabályainak is megfelelő tartalmi és formai teljességre törekedve zajlott a szakértői elemző-tervező munka második szakasza. **Az összegzett helyzetelemzést a résztvevők nyomtatott füzet formájában kapták meg visszacsatolásként, s a következő műhely keretében megerősítették azt.** A jövőképalkotás felé való továbblépés erről az alapról indulhatott.

JÖVŐKÉP TERVEZŐ ÉS CÉLMEGHATÁROZÓ KÖZÖSSÉGI MŰHELY

A következő műhelyre a kezdeményező csoport tagjai újra a legszélesebb érintetti körnek küldték ki a meghívókat. A jövőképalkotás során a munkában résztvevők olyan célállapotot vázoltak fel, mely összefoglalja a településfejlesztés koncepciójának a közösség által kijelölt legfontosabb elemeit, kívánatos jövőbeni állapotát. **A műhely végére konszenzussal született meg a település jövőképe és annak kulcsmondata,** s a résztvevők azonosították a **jövőkép eléréséhez szükséges legfontosabb célokat** is. A kimeneteket a 4. A stratégia jövőképe és az 5. A stratégia célhierarchiája fejezetekben mutatjuk be.

A résztvevők azt a „házi feladatot” kapták, hogy a műhely végén kiosztott **projektgyűjtő lapok**, a célra létrehozott **elektronikus projektgyűjtő felület** segítségével gondolják végig, fejtsék ki, hogy melyek azok a tevékenységek, melyeket jelen pályázatból meg szeretnének valósítani. Emellett ötletládák is voltak kihelyezve a városi intézményekben, ahová szép számmal érkeztek ötletek.

OPERATÍV TERVEZŐ KÖZÖSSÉGI MŰHELY

Az operatív tervező műhely kezdetén a műhelyvezetők először visszamutatták az elmúlt alkalommal készült, majd stilisztikai szempontból rendezett jövőképet a résztvevőknek, akik jóváhagyták azt.

Az operatív tervezés során a jövőkép eléréséhez, **a célok megvalósításához szükséges tevékenységek (műveletek, projektek, feladatok) meghatározása és áttekintése, illeszkedésük közös vizsgálata zajlott.** Debrecenben a közösségi műhely eredményeként több mint 40 projektötletet rögzítettek a résztvevők.

A műhely után a szakértők rendezték a közösségi tervezés eredményeit és a HKFS készítésébe beépítették azokat.

HKFS ELFOGADÁSA, TERVEZÉS EREDMÉNYEINEK MEGOSZTÁSA

A közösségi tervező folyamat során elkészült HKFS-t a HACS konzorciumi ülés keretében fogadta el és hitelesítette. Az elkészült munkát az akciócsoport munkaszervezete széles körben ismertette. A kapcsolódó tájékoztatás, az eredmények társadalmasítása a jelen munka lezárása alatt és azt követően is zajlik.

2.A Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása

Debrecen népességszámát tekintve Magyarország második, a vidék legnagyobb városa. Mind az Alföld, mind a régió szempontjából már évtizedek óta kiemelkedő funkciógazdagságú település, urbánus hatását az egész térségre kiterjeszti. A város Hajdú-Bihar megye megyeszékhelye, az Észak-alföldi, valamint a tágabb makrorégió gazdasági, oktatási, tudományos és kulturális szerepkörrel bíró központja. Folyamatos fejlődése kétségbevonhatatlan.

Debrecen évszázadok óta regionális szerepkört tölt be, az Észak-Tiszántúli országrész településhálózatának meghatározó központja volt és maradt. Természeti erőforrások hiányában (habár

gyógyvíz egyre inkább felértékelődni látszik) Debrecen helyzeti energiáinak tágabb körét térségi híd szerepe töltötte be. A város kereskedői és iparosai ki is használták az átmenő kereskedelem előnyeit.

Debrecen egészségügyi vonzáskörzete is túlmutat a megyehatáron (a Debreceni Egyetem Klinikai Központja regionális, sőt országos, határon túlnyúló vonzáskörzetet is felölel). A város már régóta a hazai kulturális élet egyik meghatározó központja, szerepköre a végrehajtott városi beruházásoknak (Kölcsy Központ, MODEM, Főnix Csarnok) és számos kulturális rendezvénynek köszönhetően még tovább bővült. Debrecen egyházi központ, a reformáció hazai fellelővára, a Tiszántúli Református Egyházkerület központja, s a Debrecen–Nyíregyházi Római Katolikus Egyházmegyéé és a Hajdúdorogi Főegyházmegyéé is. A városban működő számos intézmény, vállalat és szolgáltató cég központja növeli Debrecen regionális szerepkörét (pl. EON Regionális Központ, Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség, NAV Északalföldi Regionális Adó Főigazgatóság, Debreceni Ítéltábla, KSH Debreceni Igazgatósága stb.).

Debrecen jelenleg 200 ezer főt meghaladó lakosságával saját megyéje népességének is közel 40 százalékát kiteszi. Debrecen összlakosságszáma a 2014. helységnév adatok alapján összesen **203.914 fő**, amely egyben alátámasztja vitathatatlan erejű regionális központ szerepét is. Debrecen település- és közösségfejlesztési céljainak meghatározásakor a Helyi Közösség megalakulásakor számolnia kellett azzal, hogy Debrecen teljes területe nem lesz bevonható az akcióterületbe. Ennek megfelelően, mikor 32 taggal megalakult a Debreceni Helyi Közösség, mérlegelték az alulról jövő közösségi kezdeményezés céljait, az összetartó erejének sarokköveit, továbbá mérlegelték a korábbi együttműködések hatékonyságát.

A Helyi Közösség a területi lehatárolás szempontjából nem volt könnyű helyzetben. A Felhívás szerint a Helyi Közösség méretének 10 000-150 000 fő közé kell esnie. Debrecennek a teljes területéből ki kellett vonnia területegységeket, s azok nélkül kellett megteremtenie az egységet, a folytonosságot és a kohéziót.

Az egységességet úgy tudta a nagyváros megteremteni, hogy **nem sorolta a HACS akcióterületéhez** Debrecen városrészei közül **a külterületeket** részben azért, mert a külterületek – arculatuk és külterületi településrész jellegük miatt – nem javasoltak egy városi fejlesztés prioritását képezni. Ezen területek fejlesztésére a vidékfejlesztés által irányított LEADER-típusú fejlesztések alkalmasabbak. „Debrecen (külterület)” a Dél-Nyírség, Erdőpuszták LEADER Egyesület Helyi Akciócsoport része.

A külterület lakosságszáma: A KSH helységnévtárában Debrecen teljes lakónépessége 203.914 fő 2014.01.01-én. A külterületekre azonban csak 2011-es adat van (14.055 fő) és nem a „lakónépességre”, hanem a „népszámlálási lakónépességre” vonatkozóan¹. Debrecen teljes népszámlálási lakónépessége 2011-ben 211.320 fő volt. A 2014-es lakónépesség ennek a 96,5%-a. Az arányosítás módszerét alkalmazva a külterület lakónépessége 2014-ben 13.562 fő (14.055*96,5%).

Azaz **Debrecen lakossága külterületek nélkül: 190.352 fő** (203.914-13.562).

A megmaradt külterületektől leszűkített város lakosságszáma még mindig meghaladja a Felhívásban előírt maximális akcióterületi lélekszámot, így szakmai döntés alapján második lépcsőként vizsgálat alá került, hogy mely területek kerülnek további kiemelt területfejlesztési beruházás alá. Ez Debrecen esetében a TOP-6.3.2-15 Zöld Város program. Ennek megfelelően az abban érintett városrészek mind mérlegelésre kerültek a tekintetben, hogy bevonásra kerüljenek-e az akcióterületbe, hiszen más (komplex) fejlesztés által is érintettek a Zöld Város programban. Figyelembe kellett venni azt is, hogy mely területegységekre

---

¹ a fogalmak az alábbi linken megtalálhatók:

http://www.ksh.hu/apps/hntr.egyeb?p_lang=HU&p_sablon=FOGALMAK

van objektív adat a lakosságszámról, lehetővé téve az utcaszintű lehatárolást. Ilyen objektív adat az egyéni választókerületek lakosságszáma. A következő választókerületek nem részei az akcióterületnek: EVK 01 (7.998 fő), EVK 20 (9022), EVK 21 (8301), EVK 22 (10.039 fő), EVK 23 (8.254 fő). Az EVK 23 esetében az Egyetem területe része marad a HACS-nak (lakosságszámot nem befolyásolja, mivel az Egyetem területén nincs regisztrált lakónépesség). A lehatárolás oka, hogy ezen EVK-k vagy jelentős forrású zöld város fejlesztéshez jutnak, vagy a város külső részein, külterületi jellegű területeken helyezkednek el.

Ezzel a döntéssel Debrecen teljes lakónépessége helyett **a lehatárolt akciócsoport területe mindösszesen 146.738 főt** foglal magában, amit tehát a KSH adatok és az önkormányzatnál rendelkezésre álló választási névjegyzékkel számítottunk ki. Az így előálló, földrajzilag folytonos fejlesztési terület egy kulturális, közösségfejlesztési egységet képez és gazdaságos tervezés is övezi. Az akcióterület koherensnek tekinthető, mivel Debrecen központi, a fejlesztés céljaként megnevezhető akcióterülete, illetve a fejlesztésre jelentkezők székhelye/telephelye ezen a területen fekszik. Ennek megfelelően mind kulturális, mind közösségfejlesztési, mind pedig a város térszerkezeti vonatkozásában egységet képez a terület, néhány területi egységet kivéve.

A lefedett illetékességi terület elég nagy ahhoz, hogy elegendő kritikus tömeget biztosítson az emberi, pénzügyi és gazdasági erőforrások vonatkozásában egy életképes stratégia megvalósításához, másodszor még megfelelő méretű ahhoz, hogy lehetővé tegye a helyi interakciókat. Utóbbit különösképpen biztosítja az, hogy a CLLD HACS szerveződésének alapjait megkezdő Debreceni Helyi Közösséget alakító szervezet tagjai (32 tag) szinte kivétel nélkül a nagyváros azon szervezetei, illetve a szervezetek nevében eljáró ügynevezett helyi „motoremberek”, akik nem csak jó kapcsolati hálójával rendelkeznek, de nem ismeretlen számukra a közösségépítés, a hálózatban való gondolkodás és az együttműködés fogalma sem. Munkájuk során a kooperáció erősítésével érik el céljaikat (civil szervezetek, önkormányzatok, kulturális intézmények vezetői stb.). Valamennyi alapító tag elsajátította már a pályázatokban való gondolkodás képességét. A különböző területek és a közös, de egymást kiegészítő, nem versengő célok, a tapasztalatok igen hatékony közös munkát eredményezhetnek hosszú távon is, amelynek az alapjai már a 2007-2013-as programozási időszakra visszanyúlhatnak, hiszen a tagok között a bizalom már korábban kialakult.

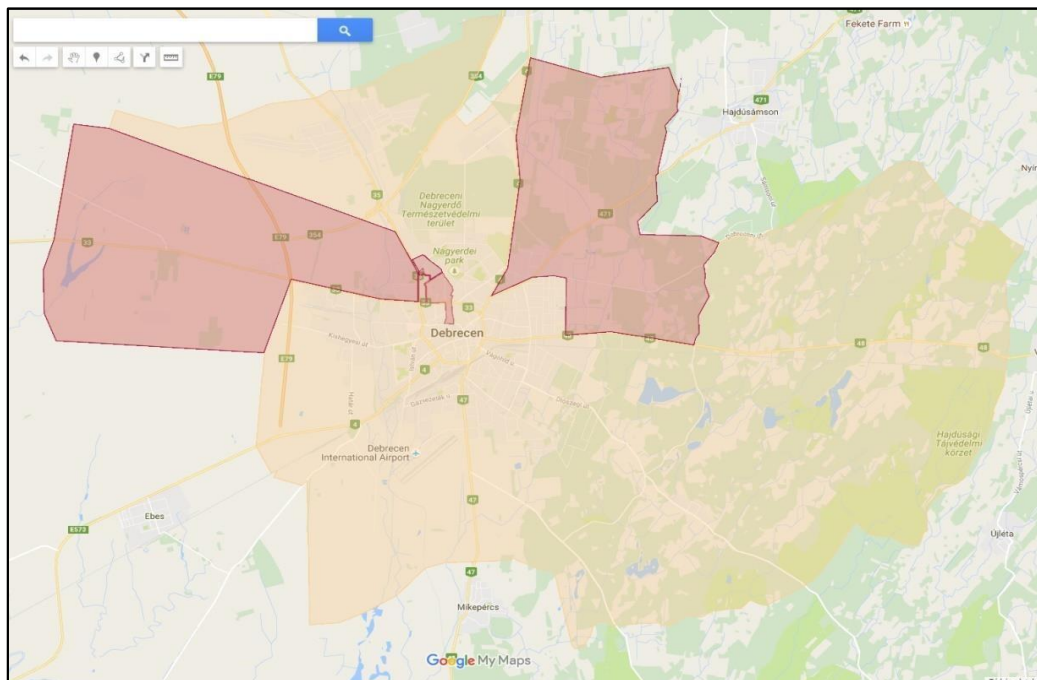
CLLD HACS által lefedett terület, utcahatárok

Az utcaszintű lehatárolást „negatív” módon lehet megadni, azaz azon területek (EVK-k) utcahatárait adjuk meg, amelyek belterületi egységekkel rendelkeznek, de nem részei az akcióterületnek:

EVK sorszáma	Az egyéni választókerület határának leírása
1.	Apafa tanya, Dombostanya, Tornyostanya, Bellegelő kert, Gáspár György kert, valamint Nyíregyháza felől a 4-es főút középvonala a városhatáron való belépési ponttól és folytatásában a Kassai út (házszám nélkül) - Sámsoni út - Acsádi út - Berzsenyi út (házszámok nélkül) - Vámospércsi út 86. számtól végig - Panoráma út északi irányban a 4908-as jelű útig, a 4908-as jelű út északkeleti irányban a városhatárig, a városhatár vonala által az óramutató járásával ellentétes irányban a kiindulási pontig behatárolt terület.
20.	Komlóssy út 4. számtól 58. számig és 7. számtól 43. számig - Bem tér 1. számtól 19. számig - Péterfia utca páros házszámok - Kálvin tér - Hatvan utca 1. számtól 15. számig - Bethlen utca 1. számtól végig - Egyetem sugárút 1. számtól 27/A. számig - Füredi út 25. számtól 49/B. számig - Lehel utca 2. számtól 6. számig - Fáy András utca - Sétakert utca - Lehel utca (házszámok nélkül) - Bolyai utca páros házszámok által határolt terület.
21.	Károlyi Mihály utca - Thomas Mann utca (házszámok nélkül) - Lehel utca 10. számtól végig - Füredi út 59. számtól végig - Böszörményi út 39. számtól 97. számig - Borbíró tér (házszámok nélkül) - Cívis utca 2. páros házszámok által határolt terület.
22.	Kismacs, Nagymacs, Ondód, valamint a Balmazújvárosi út páratlan házszámok - Fürdei út (házszámok nélkül) - Böszörményi út 60. számtól végig - belterületi határ által határolt terület.

23. (kivéve az Egyetem területe)	Doberdó utca páratlan házszámok - Kartács utca 2. számtól 6. számig - Dóczy József utca - Bolyai utca 1. számtól végig - Thomas Mann utca 45. számtól végig - Károlyi Mihály utca (házszámok nélkül) - Cívis utca - Borbíró tér - Böszörményi út 99. számtól 121. számig által határolt terület.
----------------------------------	--

Térkép:

A pirossal jelölt egyéni választókerületek nem a HACS akcióterületének részei.

A lefedett térség koherenciáját a városban tovább erősítették a 2007-2013 közötti ciklusban megvalósított támogatott fejlesztések. Csak 2007-2013 között az ERFA/ESZA vonatkozásában 2621 pályázati lehetősége volt a városnak. Ebből a TÁMOP, a TIOP és az ÉAOP pályázatok számai kimagaslóak voltak (1041 db), ami nyilvánvalóan Debrecen országban, illetve régió belül betöltött státuszából is ered. (Nem soroljuk ide a nyilvánvalóan közösségfejlesztési célzatú LEADER pályázatokat, mivel az akcióterület lehatárolásából ezek a területek kikerültek.) Debrecen az elmúlt programozási időszakban az alábbi operatív programok pályázataira nyújtotta be sikeresen a pályázatát – amely kapcsolódhat a közösségfejlesztési, közművelődési, kulturális aspektushoz is:

Pályázat típusa 2007-2013 között	Nyertes pályázatok száma (db) Debrecenben
TÁMOP	778
ÉAOP	226
TIOP	37

A magas projektszám miatt nem soroljuk fel valamennyi fejlesztést, hiszen a fejezetnek ez nem is célja, azonban néhány fejlesztést kiemelnénk, amely rámutat a város közösségépítő, térhasznosító, kohézió erősítő és esélyegyenlőség teremtő szemléletére, illetve fejlesztési irányaira az elmúlt évekből, mivel a fejlesztésekhez valamennyi szférára és azok együttműködésére szükség van.

3. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése

3.1. Helyzetfeltárás

Térszerkezeti fókuszpont

ÁLTALÁNOS HELYZETKÉP ÉS TELEPÜLÉSHÁLÓZATI SZERKEZETI ÖSSZEFÜGGÉSEK

Debrecen népességszámát tekintve Magyarország második, a vidéki Magyarország és az Alföld legnagyobb városa. Évtizedek óta már **kiemelkedően funkciógazdag település**, urbánus hatásait az egész régióra kiterjesztő, vitathatatlan erejű **regionális központ**. A település Hajdú-Bihar megye, az Északalföldi régió, továbbá a tágabb régió **gazdasági, oktatási, tudományos és kulturális, makroregionális szerepkörrel** bíró központja, egyike **az ország tényleges, teljes körű regionális központjainak**. Adottságai kedvezőek a nagytérégi szerepkör betöltéséhez, gazdasági, oktatási (pl. Debreceni Egyetem, orvoscépzés), kereskedelmi, kulturális (Kölcsey Központ, Főnix Csarnok) és egészségügyi kapcsolatai (Kenézy Kórház, Debreceni Egyetem Klinikai Központja) az országhatáron túl is jelentősek. Debrecen, mint megyeszékhely megyei adminisztrációs, közigazgatási centrum is, amelynek egyes funkciói kiterjednek még Jász-Nagykun-Szolnok és Békés megye egyes területeire is.

A **szomszédos országok** gazdasági életében fontos szerepet játszó **városokkal** (Nagyvárad, Székelyudvarhely, Szatmárnémeti, Ungvár, Munkács) **kapcsolatai jelentősek**. Debrecen a Kelet kapuja: utolsó schengeni ország vagyunk, jelentős hatásúak a Romániával való gazdasági, kulturális, társadalmi kapcsolatok.

A debreceni település-együttes magját a nagyváros belterülete adja, amelyet szinte szabályos körkörös alakzatban, mintegy legbelső gyűrűként öleli körül a jórészt Debrecen közigazgatási határain belül elterülő, ún. kertvárosi-szuburbanizációs övezet. A Debrecenhez tartozó egyéb belterületek kvázi agglomerációs gyűrűt alkotva az alvóvárosi/szuburbanizációs folyamatok fontos színterei.

ALULHASZNOSÍTOTT BARNAMEZŐS TERÜLETEK

A rendszerváltozás utáni kényszerűen gyorsan megvalósuló gazdasági struktúraváltás miatt jelentős számban fordulnak elő **barnamezős területek**, amelyek közé elsősorban jelenleg már nem használt laktanyák és kisebb-nagyobb elhagyott ipartelepek tartoznak. Ezekre (elsősorban az utóbbi területekre) jellemző a termelő infrastruktúra hálózatok megléte, valamint az újrahasznosítható épületállomány. A területek jelentős gazdasági értékkel bírnának a település számára, amennyiben lehetővé válna újrahasznosításuk. Ezeknek a területeknek a rehabilitációja nagymértékben hozzájárul a funkcióváltásukhoz és a hasznosításukhoz. A jelenlegi gazdasági környezetben ezek nagyon fontos vonzóerőt jelenthetnek a belső tőke mobilizációjában, a külföldi tőke vonzásában, így új munkahelyek teremtésében. A területek egy része lakóövezetek közelében található, így az ott élők életkörülményeinek javítása is szükségessé teszi a barnamezős területek újrahasznosítását.

KONFLIKTUSSAL TERHELT, DEGRADÁLÓDOTT TERÜLETEK

Konfliktussal terhelt, társadalmilag problémás, környezetileg leromlott területek korábban a belváros nyugati peremén voltak, amelynek rehabilitációja megkezdődött, és a nyugati kiskörút elkészültével új lendületet kapott. A korábban épült lakótelepek (pl. Dobozi lakótelep) között is előfordul problémás terület, de ezeken a területeken jelentkező problémák sem jelentenek kezelhetetlen gondokat, a nehézségek inkább csak szórványosan jelentkeznek. Egyes városrészekben etnikai feszültségek

figyelhetők meg. A központi belterületen a Nagysándor-telep és a Vulkántelep helyzete problémás még, bár az elmúlt évtizedben ez a terület is fejlődött, felértékelődött a közeli ipartelepítéseknek (Határ úti ipari park), illetve kereskedelmi központok létesítésének (Stop Shop, Metro, Auchan, Park bevásárlóközpont) köszönhetően. Bár kifejezetten szociális célú település-rehabilitációs program megvalósítása nem lehetséges (a vonatkozó mutatók alapján nincs egybefüggő szegregátum), **a leromlott, vagy azzal veszélyeztetett területek fejlesztése továbbra is cél.** A lakóépületek és közintézmények jelentős része hőtechnikai és épületgépészeti szempontból elavult állapotú, felújításra szorul.

KÖZLEKEDÉS, HÁLÓZATOK, ELÉRHETŐSÉG

Debrecen a **Tiszántúl egyik legfontosabb közlekedési csomópontja**, jelentős számú közút és vasútvonal kiindulópontja. Az elsőrendű utak esetében a városban végződik az M35-ös autópálya (a TEN-T átfogó hálózatának egyik eleme), és áthalad rajta a Budapestet Nyíregyházán és Záhonyon keresztül Ukrajnával összekötő 4-es számú főútvonal (nemzetközi számozása E573). Az utóbbi vonatkozásában kiemelkedő jelentőségű volt 2013-ban a 354-es számú főközlekedési útvonal átadása, amely (az M35-ös autópálya keleti szakaszával együtt) a Budapest – Nyíregyháza között közlekedők számára elkerülő utat biztosít. A másodrendű utak közül a 33-as főközlekedési út Füzesabonnyal, a 35-ös főközlekedési út Nyékládházával, a 471-es főközlekedési út Mátészalkával, a 48-as főközlekedési út Nyírábrányon keresztül Romániával, míg a 47-es főközlekedési út Szegeddel köti össze Debrecent.

A **vasútvonalak** közül a TEN-T törzshálózatába tartozó 100-as kétvágányú villamosított **nemzetközi törzsvonal** (nemzetközi számozása E52) Záhonyon keresztül **Oroszországgal teremt kapcsolatot.**

Debrecen **vasúti csomópont** jellegét támasztja alá, hogy a város közigazgatási határain belül a **Nagyállomás mellett 9 további kisebb**, helyi jelentőségű vasúti **megállóhely** is működik, valamint a nagyobb üzemekhez, iparterületekhez iparvágányok is csatlakoznak. Idegenforgalom szempontból fontos az ország egyik legrégebbi kisvasútja, a keskeny nyomközű „Zsuzsi vasút”, amely pályázati forrásból (ÉAOP2.1.1./B2) jelentős mértékben megújult.

A város belterületi **közüthálózatának** hossza meghaladja az 500 km-t, amelynek döntő része az önkormányzat tulajdonában van. A kiépített utak aránya az elmúlt évtizedben folyamatosan emelkedett, napjainkban már meghaladja a 80%-ot. Ennél sokkal rosszabb a helyzet a külterületen, ahol a szilárd burkolatú utak aránya nem éri el a 10%-ot. Az autós közlekedést nehezíti a parkolók túlszűfolttsága (rosszul kiépített úthálózat, kevés parkoló, helytelen parkolás stb., parkoló helyek száma az autós közlekedés kárára).

Az **autóbusz hálózat** egyik legfontosabb sajátossága, hogy mind a sugaras, mind pedig az átlós vonalak jelentős része érinti a városközpontot. A hálózatnak négy nagyobb decentruma (Nagyállomás, Vincellér utca, Doberdó utca, Segner tér) alakult ki, amelyek az autóbusz-közlekedésben meghatározó szerepet betöltő járatok végállomásaiként működnek. 2009. július 1-től a Hajdú Volán helyett a két tagból álló Cívisbusz Konzorcium biztosítja a szolgáltatást. A busz- és a vonatpályaudvar nem egy helyen van, amely nehezíti a közlekedést.

1911-ben megkezdődött az elektromos meghajtású **villamos közlekedés**, amelyből azonban napjainkban (a korábban 21 km-es vonalból) a Nagyállomást és a Nagyerdő összekötő 8,8 km hosszúságú 1-es villamos maradt az 1970-es évek közepére. A legnagyobb jelentőségű fejlesztés az Európai Unió támogatásával az új évezred első évtizedének a végén kezdődött és 2014 elején fejeződött be: sor került tizennyolc db alacsonypadlós villamos jármű beszerzésére, valamint több mint 7 kilométer új villamospálya kiépítésére.

Debrecen természeti adottságai miatt nagymértékben alkalmas arra, hogy a **kerékpáros közlekedés** fontos szerepet töltsön be a közlekedésében. Elsősorban az Európai Unió támogatásaira támaszkodva jelentős kerékpárút-hálózat fejlesztés valósult meg, amelynek eredményeként a hálózat hossza 2013 közepén elérte a 41,7 kilométert. Az ÉAOP 2.1.1/A.I-12 pályázati felhívás keretében újabb 20 kilométernyi kerékpárút épült Debrecenben.

Debrecen megközelíthetőségében igen fontos szerepet tölt be a város déli részén elhelyezkedő **repülőtér**. Az igazi áttörést a WizzAir légitársaság megjelenése idézte elő, amely cég jelenleg többek között heti négy/öt járatot közlekedtet London (Luton), és heti két járatot Eindhoven irányába, illetőleg 2015. október 25-től hetente kétszer Milánóba. 2016-ban immáron Debrecen **közvetlenül Londonból, Párizsból, Brüsszelből, Milánóból, Eindhovenből, Malmöből, és április óta Münchenből**, illetve Münchenen keresztül egy átszállással a világ bármely pontjából elérhető, Debrecen és a Debrecen központú, országhatárokon is átnyúló nemzetközi régió számára egy új korszak megnyitását teszi lehetővé. Továbbá 2017-ben járatot indított Tel-Aviv felé és decembertől heti kétszer Moszkvába.

POTENCIÁLIS FEJLESZTÉSI, BEÉPÍTÉSRE SZÁNT TERÜLETEK

A hatályos település-szerkezeti terv szerint a város keleti peremterületein helyezkednek el elsősorban a **lakossági fejlesztés zónák**, a Vámspércsi úttól, a Sámsoni útig terjedő sávban, amin kívül elszórva találhatók a beépítésre szánt területek, főként korábbi közösségi hasznosítású területek helyén. Ezeknek jelentős része (Lóskút, Tócióliget) már beépítésre került, míg más részeik, elsősorban a 2008-as gazdasági válság miatt kimaradtak a fejlesztésekből. A beépítésre szánt területek másik csoportját a **gazdasági célú fejlesztések** jelentik. Ez főként az ipari park fejlesztések területét érinti, amelyek közül a Határ út menti terület folyamatos fejlesztés alatt áll.

A közösségi helyzetelemző műhely megállapításai a Térszerkezeti fókuszpont részhez

A helyi közösség alapvetően egyetértett a helyzetelemzésben foglaltakkal, a műhelynapok a fenti szempontok kerültek megismétlésre. Kiemelésre került az erősségek között a **jó közlekedési megközelíthetőség** (autópálya, repülőtér, vasút), de már a gyengeségként hat, hogy a **vasúti pályaudvar és buszpályaudvar nem egy helyen van**, nem megfelelő ebből adódóan az utazási infrastruktúra.

Egy fontos lehetőség is ehhez kapcsolódik: ha megvalósul az intermodális tömegközlekedési központ, akkor a felszabaduló távolsági buszpályaudvar hasznosítása megtörténhet (zöldterület, vagy közösségi tér).

Környezeti adottságok fókuszpont

TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK, ERŐFORRÁSOK, ÉRTÉKEK

A természetföldrajzi adottságokat figyelembe véve Debrecen (részben az alföldi városokra jellemző nagy területi kiterjedése miatt) három tájföldrajzi kistáj találkozáspontjában fekszik. Tájföldrajzilag „hivatalosan” ugyan a Dél-Nyírséghez szokás sorolni a nagyvárost, de határai a Hajdúhát és a Dél-Hajdúság területeit is érintik. A meglehetősen **sajátos földrajzi fekvés** eredőjeként itt keverednek egymással a három kistáj természeti adottságai, miközben a város és szűkebb környezete átmenetet képez a hűvösebb, csapadékosabb Nyírség és a melegebb, szárazabb Közép-Tisza-vidék, illetve a Hortobágy között.

A város **éghajlatára** jellemző, hogy a szomszédos tájak éghajlati jellegzetességei is itt találkoznak, keverednek: a mérsékelt hűvös és mérsékelt meleg öv határán elhelyezkedve mérsékelt száraznak mondható, vagyis inkább vízhiányos a terület.

A város területén **jelentős területek állnak természetvédelmi oltalom alatt**, a védett területek egymástól a gazdasági táj által helyenként nagymértékben elszigeteltek. A beépítés továbbra is veszélyezteti a természeti értékek védelmét, de az erdősítésre rendelkezésre álló területeket, így hosszabb távon az

ökoturizmus, természetjárás esélyeit is. Ezen, oltalom alatt álló területek közé sorolandó a **Hajdúsági Tájvédelmi Körzet**, a **Debreceni Nagyerdő Természetvédelmi Terület** (1 092 ha), valamint az **ex lege védett halmok, kurgánok, lápok** (kb. 791 ha).

Hajdúsági Tájvédelmi Körzet: A város keleti területeinek az Erdőspusztákon elterülő részét érinti, túlnyomó része a Dél-Nyírség geológiai szerkezeti egységhez tartozik. A nyírségi táj általánosan ismert típusképződménye a futóhomok. A Dél- és Közép-Nyírség ma is Alföldünk természeti értékekben egyik leggazdagabb területe. Ez a természeti értékekben való gazdagság, az erdők, gyepek és lápok mozaikjának szépsége, és megőrzésüknek szükségessége hívta életre 1988-ban a Hajdúsági Tájvédelmi Körzetet.

Debreceni Nagyerdő Természetvédelmi Terület: Az **ország első erdei jellegű védett térsége**. Az erdő mind a mai napig jelentős ökológiai, és kiemelkedő esztétikai, rekreációs értéket képvisel.

A város területén **több természet-megőrzési terület** is található. **NATURA 2000 terület** a Tócsó-völgy (Különleges természet-megőrzési terület kategória), a Bánki-erdő, a Debrecen-Hajdúböszörményi tölgyesek, a Halápi Álló-hegy, a Hármashegy-tölgyesek, a Rauchbauer-erdő és a Sámsoni-úti Bellegelő (Kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területek).

A meglévő természeti értékek védelmével a helyi önkormányzat is foglalkozott, és ennek szellemében született meg a **Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzat 24/2006. (VIII. 14.) rendelete a helyi jelentőségű természeti értékek védelméről**. A jogszabály a védett természeti területeknek két típusát különböztette meg:

- Természetvédelmi terület: a belterületen 7 darab (pl. Kálvin téri Emlékkert, Honvédtemető, Debreceni Egyetem Botanikus Kertje), míg a külterületen 10 darab (pl. Nyírségi ősláp, Nagycserei tölgyerdők, Halápi rét, Monostori- és Szentgyörgyi erdő)
- Természeti emlékek: összesen 31 elem (pl. Tócsókert téri páfrányfenyő, Simonyi út kétoldali hársfasora, Egyetem téri kocsányos tölgyek, Fűvészkert utcai tiszafák).

Az 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről kimondja az **ökológiai hálózat** létrehozásának szükségességét, amely Debrecen területén is kijelölésre került. A hálózat részeként elsősorban a város keleti részén elterülő pufferterület, valamint a védettséget élvező – fentebb ismertetett – magterületi elemek emelhetők ki. A város hajdúsági területein elsősorban a konnektivitást biztosító ökológiai folyosók játszanak fontos szerepet, amelyek főként a vízfolyások mentén helyezkednek el.

A **debreceni gyógyvíz** város területén több fúrásból kitermelt 70 C° feletti, nátrium-kloridos gyógyvizet a fürdők hasznosítják pihenési és balneológiai célokra, de a gyógyvíz olyan meleg, hogy hőmérséklete miatt előbb energetikai célokra használják fel.

ÉPÍTETT KÖRNYEZET ÉRTÉKEI

A **helyi egyedi arculatot biztosító építészeti jellemzők** vonatkozásában Debrecenben két tényező emelendő ki. Egyrészt a cívisvárosi karakterrel jellemezhető településrészekben található a cívisházak, amelyek a kispolgári sorházak kategóriájába tartoznak, emellett a Taksástelkes karakterhez tartozó településrészekben figyelhető meg a hóstát-szerű beépítés, amelyre az utca vonalára merőleges házak jellemzőek.

Világörökségi terület jelenleg **nem található** Debrecenben. A **műemlék-adatbázis** alapján Debrecenben jelenleg 76 műemlékvédelem és egy ideiglenes műemlékvédelem alatt álló objektum található. Az objektumok döntő része épület (kivételt jelent például a Csokonai-síremlék, a Csokonai-szobor és a Zsuzsi Erdei Vasút), melyek meghatározó része a belvárosban helyezkedik el. A **védetté nyilvánított műemlékkel** vagy műemléki jelentőségű területtel közvetlenül határos ingatlanok, a közterületrészek körébe sorolandó többek között a Bem tér és környéke, a Kálvin tér, mint a Református Nagytemplom és

Kollégium műemléki környezete, a Kossuth utca. **Nemzeti emlékhelyként** említendő a településen a Debreceni Református Nagytemplom és Kollégium illetve a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Atommagkutató Intézetének (ATOMKI) főépülete.

KÖRNYEZETI, TÁJHASZNÁLATI KONFLIKTUSOK ÉS PROBLÉMÁK

A jelenleg létező tájhasználati konfliktusok alapvetően négy nagy csoportba oszthatók be. A **mezőgazdasági tájhasználat** esetében feszültséget okoz az a tény, hogy a lakó-, intézmény- és ipari területbővítés (pl. Pallag, Józsa, Debreceni Egyetem Tudományos, Technológiai és Innovációs Park) és az útépítés (pl. M35-ös autópálya nyugati szakasza) több esetben is kiváló adottságú, magas aranykorona értékű földterületeket érintett, kivonva azokat a mezőgazdasági művelésből. Az **erdő- és rétgazdasági tájhasználat** esetében két probléma említhető meg. Egyrészt igen komoly gondot okoz az őshonos fajok visszaszorulása, és velük szemben a különböző invazív fajok megjelenése. Másrészt az elmúlt években megvalósult útépítések következtében több esetben is nehezzé vált a növény- és állatvilág vándorlása. A felszíni vizek esetében megemlíthető, hogy az Erdőspusztákon kialakított, részben rekreációs célokat szolgáló tavak vízutánpótlása szinte teljes mértékben a csapadéktól függő. Negyedrészt a beépített területek növekedése nem csak a mezőgazdaság szempontjából értékes termőföldeket érinti, hanem sok esetben az értéktelegebb (pl. vízállásos, mocsaras) területeket is, elsősorban a város keleti peremén. Itt a legtöbbször a lakóterületek által már körülzárt, kisebb kiterjedésű, de számos védett fajnak otthont adó élőhelyekről van szó, melyeket feltöltésekkel igyekeznek beépíthetővé tenni, és ezeken a helyeken is számos esetben alakítanak ki illegális szemétkerakókat.

A jelenlegi **zöldfelületi rendszer problémái** közül kiemelendő:

- még nem teljes a zöldfelületekben gazdag erdőterületeket összekötő zöld folyosó zöldfelületi rendszerré fejlesztése;
- nem valósult meg teljesen a város nyugatról határoló gyorsforgalmi út melletti fásítás;
- a szennyvíztisztító és a szemétkerakó körül védőerdőt kell létesíteni;
- nem biztosított a zöldfelületi rendszer vízellátása;
- a Belvárosban és a hagyományos beépítésű belső lakóterületeken a zöldfelületek relatíve alacsony aránya, a Lakótelepeken a felújításra szoruló zöldfelületek kiterjedt nagysága;

A közösségi helyzetelemző műhely megállapításai a Környezeti adottságok részhez

A helyi közösség fontosnak tartotta – a fentiekén túl – kiemelni, hogy a **városnak értékes természeti környezete van és szép belvárosi városképpel** rendelkezik. Fontos a gyógyvíz, mint természeti tényező megléte. Gyengeségként jelent meg viszont a műhelynapokon a **zöldfelületek alacsony aránya** a (belvárosban és a hagyományos beépítésű belső lakott területeken), valamint az, hogy számos illegális hulladéklerakó alakult ki.

Lehetőségként azonosította a helyi közösség a **megújuló energiák hasznosítását**, a felszabaduló buszpályaudvar zöldfelületi hasznosítását és a lakosság környezettudatosságának növelését, szemléletmódjának változását.

Kulturális erőforrások fókuszpont

Nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a tudás-intenzív iparágakra építő városokban nagyobb igény van a kultúra és a sport fejlesztésére is, ez a tendencia jellemzi Debrecen is.

Debrecen két jelentős beruházása hatalmas lendületet adott ahhoz, hogy a város nemzetközileg is versenyképes kulturális termékeket vigyen a piacra: A Modern (**Modern és Kortárs Művészeti központ**) egyik sikertényezője, hogy olyan kiállításokat visz Debrecenbe, amelyek máshol az országban – illetve a

környező országokban – nem tekinthetők meg. A **Főnix csarnok** arra jó példa – több más negatívval szemben –, hogy hogyan lehet egy vidéki városban multifunkcionális csarnokot fenntartható módon építeni és üzemeltetni.

A városban levő **turisztikai és kulturális helyszínek** az elmúlt években mind újraéledtek, felújításuk megtörtént. Ezzel párhuzamosan erősíteni lehet a testvérvárosi kapcsolatokat is.

A **sport területén** Debrecen erősségei között kell megemlíteni a DVSC labdarúgócsapatot, amely mára a város egyik védjegyévé vált. A város „sportos” arculatát tovább erősíti, hogy Debrecen **nemzetközi sportesemények** megrendezési jogáért is folyamatosan sikerrel pályázott. A Főnix csarnok felépítése óta ugyancsak sikeresen kapcsolódik ehhez az irányhoz: megrendezésre került itt szerenkénti tornász világbajnokság, ritmikus sportgimnasztika világkupa is. 2016-ban újabb világversenynek adott otthont a település, márciusban itt került megrendezésre a Junior Műkorcsolya és Jégtánc Világbajnokság, s az idei év további szakaszában még több nemzetközi sportverseny színhelye lesz Debrecen. A sportolókól, művészekből követendő példák állíthatók az ifjúság elé, ezzel az egész életen át tartó tanulás mellett testünk-lelkünk nevelésére is ösztönözhetőek lehetnek.

A KULTURÁLIS INTÉZMÉNY ÉS SZERVEZETRENDSZER LEGFONTOSABB SZEREPLŐI, JELLEMZŐIK, ELLÁTOTT FUNKCIÓIK
Debreceni Művelődési Központ: A jelentős hagyományokkal rendelkező Újkerti Községi Ház átszervezésével és további új egységek hozzákapcsolásával 2005-ben jött létre. Az intézmény napjainkban a város területén nyolc egységből álló közművelődési hálózatot működtet. A város legnagyobb közművelődési intézménye kiemelkedően gazdag közösségi – kulturális programkínálattal jelentkezik: művészeti rendezvényeket, kiállításokat, városrészi családi programokat, versenyeket, vetélkedőket szervez. Az intézmény évente több mint 500 kisebb rendezvényt szervez, látogatóinak száma pedig a félmilliót közelíti. Napjainkban több mint 70 civil szervezettel áll munkakapcsolatban, és velük közösen szervez különböző programokat. Az intézmény keretében kb. 100 különböző szakkör, klub és érdeklődési kör működik.

Csokonai Színház: A debreceni színjátszás központi műhelye több mint 150 éves múltra tekinthet vissza. Az intézmény két tagozattal (dráma, opera) három színjátszóhelyen működik. Az intézmény legnagyobb jelentőségű országos rendezvénye a 2007 óta megszervezésre kerülő DESZKA Fesztivál, amelyen egyrészt bemutatásra kerülnek az adott évad hazai színházakban bemutatott kortárs magyar drámáinak legnagyobb, legkiemelkedőbb alkotásai, másrészt a szerzők, a rendezők, a dramaturgok és a színészek a közönség előtt vitatják meg a drámaírás/drámajátszás legizgalmasabb szakmai problémáit.

Vojtina Bábszínház: Nem csupán színházi produkciókkal, de tematikus játszóházakkal és kiállításokkal is várja a közönséget. Az intézmény műsorai között megtalálhatók mind a népmesék, mind a magyar klasszikusok darabjai.

Méliusz Juhász Péter Könyvtár: 2013 januárjában jött létre a Hajdú-Bihar megyei könyvtár és a Debreceni Városi Könyvtár összevonásával. Az új intézmény kettős feladatot tölt be: egyrészt a megye teljes területén szolgáltató – negyvenegy ötezer főnél kisebb településen működteti a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszert –, másrészt ellátja a várost. Debrecen polgárai a központi könyvtáron kívül tizenkét fiókin intézményben és öt könyvtárponton keresztül vehetik igénybe szolgáltatásait. A Méliusz Könyvtár a megye és a város minden részén jelen van: „közel az olvasóhoz”. Rendezvények, Iskolai Községi Szolgálat, Integrált Községi Szolgáltató Tér funkciók stb.

MODEM Modern és Kortárs Művészeti Központ: A MODEM programozását a Déri Múzeum tavaly januárja óta működtő új tagintézménye, a MODEM Modern és Kortárs Művészeti Központ végzi. Az összesen 4 650 m² alapterületű, 11 háromszintes épület mintegy 3 000 m² kiállítótérrel rendelkezik, és itt helyezkedik el

Magyarország legnagyobb egybefüggő – több mint 1 300 négyzetméteres – kiállítóterme. Kiemelt figyelmet fordítanak a 20. század legjelentősebb hazai és nemzetközi képzőművészeti teljesítményeinek bemutatására a nagyközönség számára, valamint arra, hogy folyamatosan megjelenítse a kortárs képzőművészet és vizuális kultúra aktuális irányzatait, progresszív törekvéseit, legjelentősebb hazai és nemzetközi képviselőit.

Kodály Kórus Debrecen: 1971-től működik hivatásos együttesként. Az énekkar repertoárja rendkívül széles: az európai zeneirodalom jelentős oratórikus műveitől kezdve megtalálhatók benne mind a magyar kórusmuzika művei, mind pedig a legújabb kortárs énekkari kompozíciók.

Kölcsey Központ: A 2006-ban átadott 13 000 m² alapterületű Kölcsey Központ Kelet-Magyarország legnagyobb és legmodernebb konferencia-központja, amely kulturális rendezvények számára is méltó környezetet biztosít. Az objektum nagymértékű kihasználtságát a rendelkezésre álló terek változatossága biztosítja.

Főnix Csarnok: Az objektum különböző sportversenyek (pl. U23 Vívó Európa-bajnokság, UEFA Futsal Európa Bajnokság) nemzetközi szintű lebonyolítása mellett – méreténél fogva – lehetővé teszi időszakos vásárok (Hajdúép Építészeti Kiállítás, Öko-Aqua kiállítás), koncertek (pl. Tankcsapda, Republic, Jean Michel Jarre, Ákos 40+1), kulturális események (pl. Lord of Dance, Diótörő, Rómeó és Júlia) és egyéb rendezvények (Debreceni Egyetem évnyitója) megszervezését is.

A helyi önkormányzat tulajdonában lévő gazdasági társaságok közül három van közvetlen kapcsolatban a kulturális gazdasággal (a város tulajdonrésze mind a három társaságban 100%):

- Nagyerdei Kultúrpark Kiemelkedően Közhasznú Nonprofit Kft.
Napjainkban a Kft. feladatai két fő tevékenységi forma köré csoportosulnak az állat- és növénykerti-, valamint vidámparki tevékenység. Az Állat- és Növénykert hazánkban az első vidéki kertként 1958-ban nyitotta meg kapuit a nagyközönség előtt. Az 1960-ban átadott Vidámpark 15 játékküszömmel az ország legnagyobb állandó parkja, vidéki létesítménye, amely évente átlagosan 170 napon keresztül üzemel.
- Főnix Rendezvényszervező Kiemelkedően Közhasznú Kft.
A szervezet feladatai alapvetően négy nagy csoportba sorolhatóak:
  1. Debrecen város kulturális nagyrendezvényeinek szervezése
  2. a Kölcsey Központ üzemeltetése és programjainak szervezése,
  3. a FŐNIX Csarnok üzemeltetése
  4. az Apolló mozi üzemeltetése
  5. a Bartók terem üzemeltetése.
- MODEM Modern Debreceni Művészeti Kiemelkedően Közhasznú Nonprofit Kft.
A társaság alapvető feladata korábban a Debrecen belvárosában található, Közép-Európa legkorszerűbb művészeti galériájának tekinthető MODEM Modern és Kortárs Művészeti Központ magas színvonalú működtetése volt, jelenleg a b24 Galéria üzemeltetése a feladata.

Debrecen kulturális nagyrendezvényeinek (pl. Debreceni Tavaszi Fesztivál, Nemzetközi Katonazenekari Fesztivál, Bartók Béla Nemzetközi Kórusverseny, Debreceni Virágkarnevál és Karneváli Hét, „Fesztiválváros”) döntő része igen jelentős múltra tekinthet vissza, és a város idegenforgalmában is fontos szerepet töltenek be, népességmegtartó erővel rendelkezik.

A város **erős egyháztörténelmi gyökerekkel** rendelkezik, gazdaságélénkítő szerepe tagadhatatlan. A református, római katolikus és a görög katolikus vallás is egyaránt püspöki székhellyel rendelkezik a városban. A város egyházi kötődését erősíti, hogy négy nagy egyház is a HACS alapító tagok között van.

Az egyházhoz kapcsolódó relikviák őrzése, hagyományok ápolása, illetve az épületek turisztikai célú hasznosítása egyaránt fontos. A fiatalok részéről a hagyományok őrzése biztosítaná azok fennmaradását, azonban ezt ösztönözni, új módszerekkel megközelíteni szükséges.

Megjegyezendő, hogy a fizetőképes kereslet kevés, továbbá az ifjúsági szórakoztatás formáit is jellemzően a média színvonalaltalanabb műsorai, vagy a túlzott, céltalan és korlátlan számítógép és internet használat társadalmi elidegenítő hatása határozza meg. A művészetet, a kultúrát a fiatalok szocializációjának színterévé kell tenni. Ennek egyik eszköze lehet az interaktív kultúra, amely valamennyi korosztály számára tud újdonsággal szolgálni. Fontos új, hasznos szabadidő eltöltési lehetőségeket biztosítani. A minőségi szórakozással, elfoglaltsággal a problémáknak (alkohol-drog) is elejét lehet venni – különösen, ha a család mint elsődleges szocializációs színtér is betölti funkcióit, és ezáltal preventív jelleggel bír.

A műhelymunkák során a kulturális tématerület vonatkozásában többször kifejtésre került, hogy a kultúra területén egyre nagyobb igény mutatkozik olyan források iránt, amelyeket alapvetően az önkormányzatnak kellene finanszíroznia, azonban a területen a dedikált forrás nem változott, így egyéb lehetőségeket kell keresni a finanszírozás módjára. Javasolt lenne mecenatúra kialakítása, gazdasági szféra bevonása a kultúra finanszírozásába. A HKFS keretében a TOP valamennyi releváns fejlesztésre mindösszesen 43,3 Mrd Ft-os keretet biztosít.

A közösségi műhelyek során körvonalazódtak a fejlesztési elképzelések sora, amelyek alapján a célok elérése érdekében a civil és az intézményi kooperáció erősítése szükséges, a civil szervezetek erősebb bevonása nélkülözhetetlen a város kulturális életébe. A civil szervezeteket a jogi túlszabályozottság, illetve a feladatra fordítható kevés idő (jellemzően másodállás, önkéntes feladat) is akadályozza a tevékenységükben. A civilek és civil szektor segítségével, a közösségsszervező erővel formálódhat a városból közösség. Felmerül néhány preferált konkrét fejlesztés: komplex funkcionális terek kialakítása, a Nádor utcai kézműves ház kihasználása, Integrált közgyűjteményi rendszer kialakítása, ifjú polgárőr mozgalom további kibontakoztatása. Igény jelentkezne külső közösségi terekre, amelyek sportolási, rendezvényszervezési célra hasznosíthatók.

A KULTURÁLIS INTÉZMÉNYEK FINANSZÍROZÁSA

Általános problémának tekinthető, hogy a magyarországi városok a központi költségvetésből igen kevés támogatást kapnak kulturális jellegű működési kiadásaiik fedezésére. A debreceni önkormányzat is rákényszerült arra, hogy kulturális kiadásainak jelentős részét egyéb, szabadon felhasználható költségvetési bevételeiből (pl. helyi adó, személyi jövedelemadó helyben maradó része) finanszírozza.

STATISZTIKÁK A KULTÚRA JEGYÉBEN

A hivatalos statisztikai adatok alapján elmondható, hogy a 2012-es évtől kezdődően, mind a közművelődési intézmények száma (2010 és 2014 között több mint 80%-kal növekedett), mind a kulturális rendezvények száma (2010 és 2014 között másfélszeresére), mind pedig a kulturális rendezvények résztvevőinek a száma (2010 és 2014 között 50%-kal) jelentős növekedő tendenciát mutat.

A közösségi helyzetelemző műhely megállapításai a Kulturális erőforrások részhez

A műhelynapokon a szakértői helyzetelemzés számos ponton kiegészítésre került és a helyi közösség tagjai nagyon alaposan feltárták a meglévő kulturális értékeket és az azokra ható tendenciákat.

A városnak nagyon **gazdag a kulturális ellátottsága**, sok a hálózatban működő, **minősített intézmény**, országos hírnévvel. **Kiemelkedő hírű városi rendezvények és országos hírű fesztiválok** vannak (pl. virágkarnevál), amelyhez a kultúra terén is elhivatott **civilek tevékenysége** társul.

Legfőbb hiányossággként a résztvevők egyértelműen a **kulturális intézmény rendszer ellátottságának térbeli kiegyenlítetlenségét** jelölték meg. **Nincsenek kulturális, közösségi terek több városrészben**, így nem is jut el a gazdag kulturális ellátottság mindenhová a városban. Az **intézményeknek nincsenek is mobil eszközeik** a rendezvényeknek, programoknak „falakon kívül” történő vitelére.

Emellett még több más gyengeség is megjelent a műhelynapokon: pl. kulturális programok gyenge marketingje, az informatikai rendszerek elavultak az intézményekben, a kulturális programok összehangolásának hiánya, vagy a mecenatúra hiánya a gazdasági szereplők részéről (lásd 3.3, fejezet SWOT elemzése).

Komoly lehetőségnek vélték a partnerek **komplex multifunkcionális terek létrehozását**, ahol városi programokat lehetne szervezni. Szintén fontos lenne a testvérvárosi kapcsolatokat kihasználása, a nemzetközi kapcsolatok erősítése, valamint az egyházak bevonása a város kulturális életébe.

A fentiekkel azonban szemben állnak azonban a pénzügyi és humán jellegű problémák. A kultúra területén meglévő pályázati rendszer nem biztosítja a folyamatos fenntarthatóságot, valamint az alapfokú művészeti iskolák is alulfinanszírozottak. Szintén **kevés forrás** jut a kultúra területén dolgozó munkavállalók bérjellegű járandóságaira. **Nincsenek innovációra sarkalló feltételek és ösztönző tényezők**. Megfigyelhető ezen túl, hogy bár emelkedik a látogatószám, a programokra még mindig relatíve kevesen járnak és gyakran ugyanaz a látogatói kör figyelhető meg.

Közzolgáltatások fókuszpont

OKTATÁSÜGY, KÖZNEVELÉS

Az **óvodai nevelés** helyzetét vizsgálva, a fenntartókat tekintve megállapítható, hogy a legfontosabb szerepet a helyi önkormányzat tölti be, mellette az elmúlt időszakban ugyanakkor fokozatosan emelkedett az egyházak (református, római katolikus, görög katolikus) és a különböző alapítványok által fenntartott óvodák száma (ez utóbbiakból jelenleg öt működik a városban).

2001 és 2011 között alig változott a feladat-ellátási helyek száma, míg az óvodai gyermekcsoportok és az óvodapedagógusok számát tekintve az évtized első felében csökkenés, a második felében stagnálás figyelhető meg.

2014-ben az óvodai feladat-ellátási helyek száma 61-re növekedett. Az óvodai férőhelyek számát illetően folyamatos növekedés tapasztalható 2010 és 2013 között. A férőhelyek növekedése nem vont maga után a beíratott gyermekek számát, hiszen a statisztikai adatok alapján, 2011 után csökkenő tendenciát mutat az óvodai oktatásban résztvevők száma.

Az **általános iskolai** köznevelés tekintetében az abszolút mutatók esetében egy igen jelentős visszaesés tapasztalható: 2001-hez képest jelentős mértékben csökkent az általános iskolai feladat-ellátási helyek száma (49-ről 38-ra), az általános iskolai tanulók száma (19 275-ről 15 038-ra) és az általános iskolai főállású pedagógusok száma is 2011-re.

Az általános iskolák működtetői esetében a legfontosabb szerepet a KLIK, illetve a helyi önkormányzat tölti be, négy iskolát működtetnek a különböző egyházak, hármat a Debreceni Egyetem, míg az alapítványok szerepe lényegesen kisebb, mint az óvodák esetében (egy alapítványi általános iskola).

A **középiskolai köznevelés** esetében 2001 és 2011 között a gimnáziumok vonatkozásában folyamatosan emelkedett a nappali oktatásban részt vevők száma (8 520-ról 10 400-ra a vizsgált 10 éves intervallumban). 2009 után ugyanakkor már egy lassú csökkenés indult el, 2013-ban 8 012, míg 2014-ben összesen 7 809 fő tanult a debreceni gimnáziumokban.

A nappali köznevelésben Debrecenben tanuló, de nem debreceni lakosú középiskolások száma, és a teljes debreceni középiskolás állományon belüli aránya emelkedő tendenciát mutat.

Az intézményhálózat kiépültsége mellett elmondható, hogy a **képzési struktúra kiegyensúlyozottnak minősíthető**, a városban minden napjainkban népszerű, keresett képzési irány megtalálható.

A **felsőoktatás** vonatkozásában a 2013-ban „Kiemelt felsőoktatási intézmény” minősítést elnyert **Debreceni Egyetem** közel 30.000 fő összes hallgatójával, közel 1 500 oktatójával az ország egyik legnagyobb felsőoktatási intézménye. 15 karával (ezek közül kettő működik Debrecenen kívül), 2 központjával és 25 doktori iskolájával (mind a két szám a legnagyobb az országban) a legszélesebb képzési és oktatási kínálatot nyújtja a hallgatóknak. Az intézmény a várossal szoros együttműködésben dolgozza ki fejlesztési elképzeléseit, figyelembe véve a különböző szereplők által megfogalmazott igényeket. Az egyetem a hazai diákok mellett igen jelentős sikereket ért el a külföldi hallgatók vonzásában, akiknek a száma a 2001-es 933 főről napjainkra csaknem 4 000 főre emelkedett.

A **Debreceni Református Hittudományi Egyetem** az 1538-ban alapított Református Kollégium jogutódjának tekinthető. A debreceni református oktatás szempontjából kiemelkedő jelentőségű az a 2013-ban elkezdődött több milliárd forint értékű beruházás, amelynek keretében az Egyetem épületei megújulnak.

A debreceni **felsőoktatás létszámadatait** elemezve megállapítható, hogy 2001 és 2011 között közel 10 ezer fővel nőtt a nappali képzésben résztvevő hallgatók létszáma (13 568-ról 22 403-ra), amely folyamat mögött döntő mértékben a nappali képzésben résztvevő hallgatók számának emelkedése áll.

A város minősített intézményi rendszerrel rendelkezik, az oktatási rendszere jó, európai szintű minőséget képvisel, kvalifikált szakembereket képez (képzettség szerinti megoszlásban a megyei és országos átlagnál sokkal jobb mutatók).

EGÉSZSÉGÜGY

Az egészségügyi ellátás területén három szint különíthető el. Az **alapellátás** a gyógyszerárakat, a háziorvosi és házi gyermekorvosi hálózatot foglalja magában. Az előbbi esetében az elmúlt tíz évben (különösen 2006 után) egy igen jelentős emelkedést lehetett megfigyelni, miközben a házi orvosok és házi gyermekorvosok száma kismértékben ugyan, de csökkent.

A **fekvőbeteg-ellátásnak** az elmúlt időszakban Debrecenben alapvetően két központja alakult ki, a Kenézy Gyula Kórház és a **Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centruma**. Az előbbi elsősorban a megye lakosságát látja el egészségügyi szolgáltatásokkal, míg az utóbbi igen **sok területen regionális, illetve országos feladatokat is teljesít**, valamint a **külföldi betegek térítéses ellátásában is** fontos szerepet tölt be (a rendelkezésre álló adatok szerint évente több ezer külföldi beteg érkezik Debrecenbe, akik elsősorban az onkológiai, sebészeti és ortopédiai kezeléseket veszik igénybe). A két intézmény integrációja azonban már a végéhez közeledik. Az egészségügy területén a prevenció gyenge, az intézmények leterheltek, hiányoznak a megfelelő szakemberek.

SZOCIÁLIS KÖZSZOLGÁLTATÁS

A szociális ellátás részét képező **bölcsődei ellátást** Debrecen Megyei Jogú Város Egyesített Bölcsődei Intézménye látja el, amelynek a város különböző területein működnek tagintézményei. Egy hosszú ideig

tartó stagnálást követően a 2010-es évtizedben nőtt a bölcsődei férőhelyek száma, miközben a bölcsődébe beírt gyermekek számának növekedése már közel egy évtizede tart, azaz az utóbbi években már igen nagymértékűvé vált az egyes tagintézményekben a zsúfoltság.

Debrecen Megyei Jogú Város **Családsegítő és Gyermejkölési Központja** alapvetően a családsegítés feladatát látja el, emellett pedig gyermekjölési szolgáltatást is nyújt. Debrecen Megyei Jogú Város **Gyermekevédelmi Intézménye** elsősorban gyermekjölési feladatokat lát el, valamint az érintett jogszabályok alapján az alapszolgáltatás keretében komplex családsegítést is biztosít. Kiemelendő a KEF működése, amely egy kábítószer egyeztető fórum, s működése minden korosztály számára segítség. DMJV Városi **Szociális Szolgálat**a működésének alapvető célja, hogy a város területén élő rászoruló lakosság számára olyan ellátást teremtsen, amelynek révén az életkorral és egészségi állapottal kapcsolatos problémák a lehető legkisebb mértékben akadályozzák az érintett személyek életét. Debrecen Megyei Jogú Város **Idősek Háza** az önmaguk ellátására nem, vagy csak külső folyamatos segítséggel képes személyek lakhatási lehetőségének biztosításáról, étkeztetéséről, szükség esetén ruházattal történő ellátásáról, mentális gondozásáról, egészségügyi ellátásáról gondoskodik. Az idősebb korosztálynál felmerült az igény idők jelzőrendszerére, amely egy mindenki számára megnyugtató szociális-ellátási hálózatot alakítana ki a városban. Debrecen Megyei Jogú Város **Fogyatékosokat Ellátó Intézménye** a súlyosan és halmozottan sérült gyermekek és felnőtt korúak részére biztosít ápolást, gondozás, egészségügyi-, fejlesztési-, szociális és mentálhigiénés szolgáltatást, amelyek fejlesztése szükséges.

Mind az egészségügyi, mind a szociális szférában problémát jelent a dolgozók elvándorlása.

ESÉLYEGYENLŐSÉG BIZTOSÍTÁSA

Az esélyegyenlőség biztosítása területén az egyik legfontosabb dokumentum **Debrecen Megyei Jogú Város Helyi Esélyegyenlőségi Programja**, amely egyrészt különböző szempontokból (pl. a mélyszegénységben élők és a romák helyzete, esélyegyenlősége, a gyermekek helyzete és esélyegyenlősége) elemzi a jelenlegi állapotot, másrészt az Intézkedési Terv keretében a különböző csoportok vonatkozásában megoldási javaslatokat is tesz. Az egyházi feladatok körébe tartozik a lelkipozozás, a cigány lakosság körében is végzett pasztoráció.

A közösségi helyzetelemző műhely megállapításai a Köszolgáltatások részhez

A szakértői helyzetelemzésben tárgyalta nemileg kiegészítve, illetve abból kiemelve a helyi közösség alapvetően, és egészében nézve jónak tartja a debreceni oktatási rendszert, valamint azt, hogy **európai szintű egyetemi oktatás** van a városban. Fontos a **komplex családpozozás** rendszere, a Karitatív testület és a kábítószer egyeztető fórum működése, valamint az egyházak cigány pasztorációs tevékenysége. Vannak természetesen javítandó területek is, így az egészségügyi intézmények leterheltek, az idők jelzőrendszerében hiányosságok vannak, vagy a jelentős szakemberhiány is ide sorolható.

Társadalom állapota fókuszpont

DEMOGRÁFIAI, NÉPESÉG, NEMZETISÉGI ÖSSZETÉTEL

Az elmúlt másfél évtizedben megállt a város **lakosság**számának a rendszerváltás utáni időszakban tapasztalható csökkenése és egy kismértékű növekedés figyelhető meg, majd 2009 után ismét kismértékű csökkenő tendencia. A tényleges szaporodást befolyásoló két tényező közül a természetes népesedési folyamatokat tekintve természetes fogyás, míg a vándorlási különbözet tekintetében vándorlási pozitívum tapasztalható.

A **korosztályok szerinti megoszlást** vizsgálva elmondható, a 0-14 évesek aránya az elmúlt 10 évben nem változott számottevően (~14%), ugyanakkor a 60 év felettiek aránya – az országos tendenciát követve – nőtt (előregedés), a 2004-es nagyjából 19%-ról a tavalyi esztendőre 24%-ra emelkedett. A vitalitási index² tekintetében – az előző trendekből következően – csökkenés tapasztalható, 2004-ben még 0,76, míg 2015-ben már csak 0,58 volt ezen érték.

A népesség **nemek közötti megoszlását** tekintve az elmúlt évtizedben alig történt jelentősebb változás: a lakónépességben belül: kismértékben csökkent a férfiak aránya, és emelkedett a nőké (jelenleg a legfrissebb elérhető adat szerint 2014-ben 53-47% volt a nők-férfiak aránya).

A népesség **nemzetiség szerinti összetételében** a magyar nemzetiség dominanciája figyelhető meg. A második helyet a két legutóbbi népszámlálás időpontjában a cigány nemzetiség foglalja el, míg a harmadik helyen a német nemzetiség áll.

KÉPZETTSÉG

A népesség **képzettség szerinti megoszlását** vizsgálva megállapítható, hogy az elmúlt évtizedben igen jelentős előrelépés történt ezen a területen, és Debrecen sokkal jobb mutatókkal rendelkezik, mint a megyei átlag, illetve az országos átlag. A 2011-es adatok ismeretében az általános iskolát elvégzettek aránya országosan nagyjából 95%, míg Debrecenben 97%, az érettségizettek aránya országosan 49, míg Debrecenben 61%-ot meghaladó arányt mutat. A felsőfokú végzettségűek aránya országos viszonylatban 19, Debrecenben 25,7%.

FOGLALKOZTATÁS

A teljes munkaidőben foglalkoztatottak **ágazatok szerinti megoszlását** tekintve egyértelmű tendenciák csak kevés esetben figyelhetők meg. Egyértelmű visszaesés tapasztalható az építőipar, a szállítás és raktározás, a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás, a pénzügyi és biztosítási tevékenység, az ingatlanügyletek, valamint a humán-egészségügyi és a szociális ellátás ágazatokban, míg emelkedő tendencia jellemző az információ és kommunikáció, továbbá az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység esetében.

A **munkanélküliség** részletesebb adatait tekintve megállapítható, hogy 2006 és 2010 között Debrecenben folyamatosan emelkedett a regisztrált munkanélküliek (2008 után nyilvántartott álláskereső) száma, majd 1-2 éves stagnálás következett, a 2012-es évtől kezdődően azonban csökkenő tendencia mutatkozik. Hajdú-Biharban is pozitív a tendencia. 2013 februárjában 55 ezer fő volt a regisztrált álláskereső száma, 2015 decemberében ez 25 ezerre csökkent. Az emberek egy része a közfoglalkoztatásban helyezkedett el, másik része pedig az elsődleges munkaerőpiacon.

A munkanélküliek végzettség szerinti összetétele a magasabb (felsőfokú és szakközépiskola) végzettséggel rendelkezők esetében inkább emelkedő, míg az alacsonyabb végzettséggel rendelkezők esetében inkább csökkenő tendenciát mutatott.

JÖVEDELMI HELYZET

A jövedelmi viszonyoknál az adófizetők lakónépességben belüli aránya vonatkozásában a 2000-es évtized első felében megfigyelhető emelkedés után az utóbbi években már visszaesés következett be, és ugyanez a tendencia figyelhető meg az egy lakosra jutó belföldi jövedelem esetében is. A hátrányos helyzetűek

---

² A vitalitási index azt mutatja meg, hogy 100 időskorú személyre, hány gyermekkorú személy jut az adott településen, megyében, régióban stb.

aránya nő, ami fokozódó nyomást jelent a szociális ellátórendszerre. A jövedelmi viszonyoknál az adófizetők lakónépességen belüli aránya csökkenő tendenciát mutat az elmúlt években.

TELEPÜLÉSI IDENTITÁST ERŐSÍTŐ TÉNYEZŐK

A település identitását erősítő tényezők között igen fontos szerepet tölt be a **vallás**, mindazonáltal a 2011-es népszámlálás alkalmával – az országos trendekhez hasonlóan – Debrecenben is jelentősen csökkent a magukat valamely vallási felekezethez tartozónak vallók száma: a teljes lakosságon belüli arányuk a 2001-es 64,3%-ról 2011-re 43,8%-ra esett vissza.

A műhelybeszélgetések során megállapításra került, hogy a lokálpatriotizmus érdemben lakástámogatással erősíthető a képzetebb, magasabb státuszú fiatalok helyben maradása érdekében, mivel a szakképzett fiatalok jelenleg elvándorolnak.

A települési identitás kialakításában és megerősítésében meghatározó szerepük van a **civil szervezeteknek**, amelyek mint az állampolgárok önkéntes szerveződései, tevékenységük és szerepvállalásuk révén nagymértékben hozzájárulnak a társadalmi problémák hatékony kezeléséhez, a közösségi szükségletek kielégítéséhez. A helyi önkormányzat és a civil szervezetek közötti együttműködés erősítése céljából készült el 2010-ben Debrecen Megyei Jogú Város **Önkormányzatának Civil Stratégiája**, amely többek között rögzítette az együttműködés legfontosabb formáit, területeit, és meghatározta a támogatások odaítélésének feltételeit is. A stratégia szellemében a helyi önkormányzat különböző módszerekkel segíti a civil szféra működését. A Polgármesteri Hivatal a civil szervezetekkel való folyamatos kapcsolattartás, hatékony együttműködés érdekében civil referenst alkalmaz. Az elmúlt években az érintettek több alkalommal Civil Fórum keretében vitatták meg a partnerségben rejlő további együttműködési lehetőségeket. Civil Portál elnevezéssel új interaktív internetes felület került kialakításra.

A településen jelenleg (legfrissebb elérhető statisztikai adat 2014-es) 1 288 civil szervezet működik, ez a 2010 és 2014 közötti vizsgált 5 éves intervallumban a legalacsonyabb érték (2010-hez képest 7%-kal, 2012-höz képest 8%-kal csökkent a számuk).

A közösségi helyzetelemző műhely megállapításai a Társadalom állapota részhez

A műhelynapokon minden résztvevő egyetértett abban, hogy Debrecenben nagyon erős az ún. **civil mentalitás, a lokálpatriotizmus**. Ennek egyik kifejeződése a nagyszámú és **aktív civil szervezetek** tevékenysége. Fontos továbbá, hogy **sok a magasan kvalifikált szakember** a városban.

A „másik oldalról nézve” azonban egyre magasabb Debrecenben is a 60 év feletti emberek száma, a vitalitási index csökkenő tendenciájú. Részben ebből, valamint a nem megfelelő iskolai oktatásból is adódik a **lakosság egy részének digitális írástudatlansága**, azaz a digitális eszközök használatában meglévő jelentős hiányosságok. A civil szervezetek tekintetében egyrészt sok területen nagyon jó az önkormányzat és a civil szervezetek közötti együttműködés, ugyanakkor számos tekintetben a civil szervezetek működésének feltételeinek hiánya azonosítható. Jelentős hiányosság és már a további civil szerveződések akadályja, hogy nincsen megfelelő infrastruktúra, illetve találkozási hely sem a civil szervezetek számára. Ezzel összefüggésben fontosnak tartották a partnerek a civil és intézményi kooperáció további erősítését.

Gazdaság helyzete fókuszpont

FŐBB IPARI – ÉS NEMZETGAZDASÁGI ÁGAZATOK JELLEMZŐI

Debrecen az évszázadokon át jellemző **kereskedelmi központ** szerepét mai napig megőrizte. Az utóbbi években gazdasági struktúrája átalakult, és a **nagy hozzáadott értékű termékeket előállító iparágak** – méréstechnika, gyógyszergyártás, turbinaalkatrész-gyártás – **szerpe erősödött**. Az egyetemen pedig egyre több ipari célú kutatás, fejlesztés folyik.

Kiemelten fontos adottsága Debrecennek a **jelentős szellemi potenciál, ami a tudásipar kiépítésének alapvető feltétele**. A versenyképes gazdasági szerkezet jellemzője az innovációra, technológia megújításra képes vállalatok és beszállítói kör jelenléte. A tudásipar az egyetemek, kutatóintézetek, gyógyintézetek, gyógyszergyárak, az informatikai ipar, a mezőgazdasági alapanyaggyártás fejlett kapcsolatrendszerén alakulhat ki, melyhez Debrecenben az alapfeltételek adóttak.

A regisztrált vállalkozások **nemzetgazdasági ágak szerinti megoszlása** alapján Debrecenben kiemelkedő, mind a megyei, mind pedig az országos arányt meghaladó részesedést képviselnek a pénzügy és biztosítás, az ingatlanügyletek, a közigazgatással kapcsolatos ágazatok, a szakmai, tudományos és műszaki tevékenység, a humánegészségügy és szociális ellátás, valamint a művészet és szórakozás területén tevékenykedő vállalkozások.

Az egyes ágazatokat elemezve elmondható, hogy a magyar **gyógyszeriparon belül** Debrecen **kiemelt helyet** képvisel: a helyi oktatási, kutatási és gyártási hagyományokra alapozva **az ország egyik legjelentősebb gyógyszeripari vállalati koncentrációja** itt alakult ki. A város több nagyvállalata is szorosan az egészségüghöz kötődik, a TEVA Gyógyszergyár Részvénytársaság és a Richter Gedeon Nyrt. az iparág jelentős debreceni hagyományaira építenek, míg a Medicor Kéziműszer Rt. egészségügyi segédeszközöket gyárt évtizedek óta.

A város jelentős **gépipari hagyományainak** a továbbvivője a FAG Magyarország Ipari Kft. (több mint 1100 főt foglalkoztató vállalat), az elmúlt időszakban a cégcsoport legfontosabb kúpgörgőscsapágy-gyártó egységévé fejlődött. A város **jelentős** – a térség kedvező mezőgazdasági adottságaira alapozó – **élelmiszer-feldolgozó kapacitásokkal** rendelkezik (pl. Friesland Hungária Kft., Hajdú Gabona Zrt., Róna Dohányfeldolgozó Kft.), illetve a városban igen jelentős hagyománnyal rendelkező nyomdaiparnak hosszú időszakra visszatekintve is biztosított a felvevőpiaca (pl. Alföldi Nyomda).

Debrecenben az elmúlt évek **egyik leggyorsabban fejlődő gazdasági ágazatának** az ún. **SSC (shared service center) szektor** tekinthető, amely becslések szerint közel 2 000 főt foglalkoztat. A szektor sajátossága olyan tevékenységek végzése, amelyek a számítógépes hálózatok segítségével a helyi szakemberekre támaszkodva, nagyobb távolságból is lefolytathatók (pl. IT szolgáltatások, ügyfélszolgálat, könyvelés).

Debrecen az **idegenforgalom** szempontjából is **kiemelkedő adottságokkal** rendelkezik:

- színes, gazdag kulturális rendezvénykínálata, amely nagyobb távolságból is jelentős számú turistát vonz
- jelentős adottságokkal rendelkezik a konferencia-, gyógy-, wellness-, öko- és sportturizmus (kerékpáros turizmus) területén is
- változatos a szállodai kapacitása – ötcillagos szállodától kezdve a panziókig

Debrecen turizmusának „gazda” szerepét turisztikai desztinációs menedzsment (TDM) szervezet látja el. Debrecen város és Hortobágy község önkormányzata a 2003-ban alakult Debrecen Turizmusáért Egyesülettel (Dete) közösen hozta létre **helyi TDM szervezetét**. A Szervezet az elmúlt időszakban jelentős város-márkázási tevékenységet folytat marketingtevékenységében, melynek legfőbb szlogenje: „Debrecen – a jövő városa, ahol a múlt és a jövő összeér”. A debreceni termékmárkák: Fesztiválváros, Konferenciaváros, Egészségváros, Örökségváros. Az élmény-márkák (Debrecen arcai) tekintetében kiemelendő: „Debrecen a nagyváros”, „Debrecen a zöldváros”, „Debrecen az őrváros”. Mindazonáltal felmerült a közösségi tervező műhelyeken az igény arra, hogy a turisztikai értékeket és a helyi értékeket (pl. páros kolbász) teljesebb körűen mutassák be.

Debrecen rendelkezik **intermodális logisztikai szolgáltató központ minősítéssel**. A debreceni **nemzetközi repülőtér** Kelet-Magyarország legfontosabb és egyben legnagyobb forgalmú repülőtere, Magyarország öt nemzetközi repülőterének egyike; a **Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér után a második legforgalmasabb**.

GAZDASÁGI SZERVEZETEK JELLEMZŐI

A **regisztrált vállalkozások számát** tekintve a 2000-es évtizedben, Debrecenben egy igen jelentős növekedést lehetett megfigyelni: 2001 és 2011 között 44,4%-os volt az emelkedés mértéke, amely emelkedő tendencia az utóbbi 4-5 év során is jellemző maradt.

A **társas vállalkozások különböző formáit** tekintve a 2000-es évtized második felében eltérő folyamatok figyelhetők meg: a korlátolt felelősségű társaságok és a részvénytársaságok száma emelkedett, míg a betéti társaságok száma csökkent. Ezen tendencia a 2014-es évig (legfrissebb elérhető statisztika) továbbra is érzékelhető volt.

A regisztrált vállalkozások **létszám-kategóriák szerinti megoszlását** vizsgálva megállapítható, hogy 2014-ben az 1-9 fős regisztrált vállalkozások, az összes vállalkozás csaknem 97%-át adják, míg a 10-19 fős vállalkozások 1,7%-os részarányal, a 20-49 főt foglalkoztatók mindössze alig 1 %-kal szerepelnek.

A város kereskedelmi életét jelentős mértékben meghatározzák a jelenlévő multinacionális vállalatok, amelyek üzleteik révén nagyobb távolságból is vonzzák a vásárlókat.

K+F TEVÉKENYSÉG

A 2000-es évtized második felében folyamatosan nőtt a K+F célra fordított kiadások nagysága, és ezzel párhuzamosan a megyei GDP-n belüli aránya. A folyamat csak 2010-es évek elején tört meg (ezt követte a K+F kiadások GDP-hez mért arányának a visszaesése), 2012-ben ugyanakkor már ismét emelkedés figyelhető meg. A K+F területén foglalkoztatottak vonatkozásában hasonló tendencia rajzolható meg: a vizsgált időszakban folyamatosan emelkedett a létszám és a foglalkoztatottak összfoglalkoztatottakon belüli aránya is. A kutatási, kísérleti fejlesztési tevékenységet végző kutatók, fejlesztők száma 2014-ben 5%-kal meghaladta a 2012-es értéket is. A városban jelentős szellemi potenciál van.

A kísérleti fejlesztések legnagyobb hányada az egészségipar területén realizálódott. Második helyen az ipari termelés és technológia (10%-os részarány), míg harmadik helyen az oktatás szerepel (6,6%-os részarány).

A közösségi helyzetelemző műhely megállapításai a Gazdaság helyzete részhez

A helyi közösség is egyetértett azzal, hogy számos, magas hozzáadott értékű cég telepedett meg Debrecenben, amely jelentősen segíti a helyi gazdaság fejlődését és amelyek szakképzett munkaerőt igényelnek. Szintén gazdaságfejlesztő hatású az Egyetem és az ATOMKI debreceni jelenléte, amelyek kutatásaikkal, együttműködésükkel segítik a mezőgazdaságot és az ipart. Nehézzé teszi azonban a helyi cégek lehetőségeit a **fiatalok és szakképzettek elvándorlása**. További gyengeség, hogy a városi strandfürdő elavult, amely a turizmusra van negatív hatással.

Jövőbeli lehetőségként látták a résztvevők az intézményi és a gazdasági szereplők közötti fokozott együttműködést, valamint azt, hogy a jelenlegi TOP CLLD pályázat a közösségi alapú gazdaságra is hatással lesz. Ez egyben egyfajta veszélyként is megjelenik: kevés helyi forrás és saját tőke áll rendelkezésre a fejlesztésekhez, ami van, az szinte csak uniós támogatás.

3.2. A HKFS-t érintő tervi előzmények, programok, szolgáltatások

Debrecen Helyi Községi Fejlesztési Stratégiájának készítése során szükséges áttekinteni azokat a már elkészült tanulmányokat, stratégiákat, fejlesztési elképzeléseket és irányokat, amelyek a városra, vagy a térségre irányulnak.

A HKFS TARTALMÁT BEFOLYÁSOLÓ, TELEPÜLÉSI SZINTEN MEGFOGALMAZOTT FEJLESZTÉSI PRIORITÁSOK/BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK/PROJEKTEK

A térséget érintő fejlesztési stratégiák közül első és legfontosabbként a **Debrecen Megye Jogú Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2014-2020** (ITS) dokumentumot szükséges értékelni a HKFS szempontjából. Az ITS és a HKFS alapvető eltérése a fejlesztés alapegységei. Habár a többi CLLD HACScsal szemben Debrecen – népessége miatt – saját közigazgatási határán belül szerveződik meg, nem lefedve a teljes városi területet, mégis eltérő térszerkezetben gondolkodik mint az ITS-ben.

Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának 2013-2020. évekre vonatkozó hosszú távú, ITS-hez kapcsolódó terve, az alábbi fő elemeket tartalmazza, amely tömbrehabilitációi révén kapcsolódik a termegújító elképzelésekhez, a közösségi funkciók újjáélesztéséhez. Főbb kapcsolódó gondolatok:

- Be kell indítani a szabályozási tervekben **átépítésre kijelölt tömbök rehabilitációját**, kiemelten kezelve a belvárosi tömböket (Bika-tömb rehabilitációja).
- A **belvárosi tömbök rehabilitációjával** párhuzamosan folytatni kell a teljes belvárosi sétálóövezet kialakítását.
- **Új ipartelepítésre alkalmas területek feltárásával**, azok infrastruktúrájának kiépítésével lehetővé kell tenni termelő beruházások megvalósítását a városban.
- Kiemelten kell kezelni a közműépítéseket, el kell érni, hogy az infrastrukturális ellátottságban meglévő jelentős eltérések csökkenjenek, illetve szűnjenek meg.³

Az ITS céljait tekintve, a kapcsolódás a HKFS-hez különösen az alábbi ponton mutatható ki:

„Stratégiai ágazati cél 4 (Á4): Közösség, szociális, egészségügyi és társadalmi fejlesztések a leszakadó társadalmi csoportok esélyegyenlősége és életminősége javítására (R6, R7)”

Az ITS-ben megfogalmazott fejlesztési elképzelések részben fedik egymást a CLLD stratégiai célkitűzéseivel, hiszen a komplex elképzelésként felvázolt tömb-rehabilitációs folyamatok, infrastruktúrafejlesztések részét képezik a helyzetfeltárásban is ismertetett hiányosságok, amelyek akár lokális társadalmi-gazdasági konfliktushoz is vezethetnek. A helyi környezet megváltoztatásával, külső és belső terek fejlesztésével, funkciógazdag terek fejlesztésével új irány adható a fejlődésnek. Mindamellet meg kell jegyezni, hogy az ITS-ből kiemelt fejlesztési irányok komplex elképzelések, amelyek megvalósítása igen forrásigényes, a CLLD felhívás keretében rendelkezésre álló forrás, illetve a felhívás lehetőségei nem is hangolhatók össze teljes mértékben össze ezekkel a célokkal.

Megjegyzendő, hogy számos más dokumentum is rendelkezésre áll, amely segíti Debrecen Megye Jogú Város fejlesztési elképzeléseinek megismerését: **Fenntartható Közlekedésfejlesztési Stratégia és Program, Civil Stratégia, Gyermekevédelmi koncepció, Környezetvédelmi program, Települési Közoktatási Esélyegyenlőségi Tervének Intézkedési Terve, Szolgáltatás-tervezési koncepció, Közfoglalkoztatási Terv, Helyi Esélyegyenlőségi Program, Levegőminőségi Terv**, de mindezeket az ITS is

---

³ Debrecen Megye Jogú Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2014-2020

igyekezett feldolgozni és stratégiáját ez alapján kialakítani. Sikeresen pályázott az INTERREG IV C programban és így európai finanszírozás bevonásával, nemzetközi szakértői támogatással készülhetett el a **Debrecen egészségipari stratégiája 2014-2020** dokumentum.

A CLLD típusú szerveződéshez, az alulról jövő gondolkodáshoz és az együttműködés eszméjéhez szorosan kapcsolódik **Debrecen Civil Stratégiája**. A Civil Stratégia célja az önkormányzat civil szervezetekkel való kapcsolattartása, és az együttműködés körülményeinek a meghatározása. Debrecenben a kapcsolatok jellemzője a kölcsönösség. Az egyoldalú támogatás helyett a sokszínű együttműködés feltételeit teremti meg az önkormányzat. A debreceni civil szféra rendkívül sokszínű. A működő szervezetek jelentős része olyan sportegyesület, szabadidős szervezet, amely elsősorban a szabadidő hasznos eltöltését szolgálja, illetve szolgáltat a tagjai részére. Az önkormányzatnak is érdeke, hogy minél több erős, jól működő szervezet legyen Debrecenben. A civil szervezet erősödését szolgálja vezetőinek profizmusa, önkénteseinek elhivatottsága, a rendszeres képzés, kapcsolatépítés más civilekkel, és a médiával. Az elkövetkező időszak nagy kérdése, hogyan tud kapcsolatot építeni a vállalkozói szférával, és ebben milyen szerepet vállalhat az önkormányzat.⁴ A Civil Stratégia, az abban megfogalmazott partneri együttműködésre való nevelés helyi szinten nem más jelen esetben mint a CLLD alapja!

KÜLSŐ KOHERENCIA, KIEGÉSZÍTŐ JELLEG:

A helyi szintű dokumentumokon túl mutatva az **Operatív Programok**sintjén vizsgálódva elmondható, hogy jelenleg három Operatív Program és egy Kormány határozat foglalkozik jelentősebb (részben dedikált) helyi fejlesztési forrás allokálással a megyével vagy a várossal. A **Terület- és Településfejlesztési Program (TOP)**, az **Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP)**, valamint a **Vidékfejlesztési Program**, illetve a 1038/2016.(II.10.) Korm. határozat⁵ (Modern Városok Program) ad lehetőséget helyi fejlesztési források célirányos felhasználására.

A **Terület- és Településfejlesztési Program (TOP)** keretében a 6. prioritás kifejezetten a megyei jogú városok fejlesztéseit célozza. Debrecen részére összesen 43,3 Mrd Ft áll rendelkezésre. A TOP-ban már folyamatban lévő kiírások közül kiemelendő a Zöld Városok Program, amelynek keretében közösségi terek (zöldterületek, stb) kerülhetnek kialakításra több mint 8 Mrd Ft-os forrással. Átfogó cél a gazdaságélénkítő és népességmegtartó városfejlesztés. A HKFS akcióterületének lehatárolásakor figyelembe lettek véve azon területek, amelyek a zöld város program keretében jelentős forráshoz jutnak.

Az **Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP)** prioritásai között több ERFA típusú fejlesztés van, illetve több ESZA típusú is, amelynek kedvezményezettje akár Debrecen is lehet. Témájukat tekintve pedig közösségi-kulturális fejlesztéseket érintő fejlesztések is megjelenhetnek az EFOP-ban. A CLLD szempontjából az EFOP 1, 2, és 3. prioritásai relevánsak. A következő EFOP intézkedéseket szükséges kiemelni:

EFOP-1 prioritás (ESZA)

1.2. A család társadalmi szerepének megerősítése, továbbá a gyermekek és fiatalok képességeinek kibontakoztatása – Cél: A család és ifjúság társadalmi részvételének növelése

1.3. Társadalmi együttélés erősítése - Cél: Több helyi civil közösség jön létre

1.5-7 Területi hátrányok felszámolását szolgáló komplex programok emberi erőforrást célzó beavatkozásai, Tartós szegénységben élők, romák felzárkózásának, periférius élethelyzetek felszámolásának segítése, Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok

---

⁴ Debrecen Megye Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája

⁵ 1038/2016. (II.10.) Korm. határozat: A Modern Városok Program keretében Magyarország Kormánya és a megyei jogú városok önkormányzatai között első ütemben kötött együttműködési megállapodásokkal összefüggő intézkedésekről

megtörése - Cél: Periférikus élethelyzetek, valamint a leszakadást előidéző humán tényezők és szolgáltatáshiányok visszaszorítása

EFOP-2 prioritás (ERFA)

2.1. A rászoruló gyermekek életésélyeinek növelése - Cél: A gyermekeket sújtó nélkülözéselleni programok által nyújtott szolgáltatásokhoz való hozzáférés növelése

2.2 A társadalmi együttműködést szolgáló intézmények és szolgáltatások fejlesztése, bentlakásos intézmények kiváltása, új kapacitások létesítése - Cél: Minőségi közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása egészségügyi, szociális és társadalmi felzárkózási területen 2.3 Területi hátrányok felszámolása komplex programokkal

EFOP-3. prioritás (ESZA)

3.1. A végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése, a köznevelés hátránykompenzációs képességének növelése - Cél: A korai iskolaelhagyás csökkentése, a hátrányos helyzetű tanulók végzettségi szintjének emelése

3.7. Az emberi erőforrás fejlesztése az egész életen át tartó tanulás eszközeivel – Cél: Javulnak a munkaerő-piacról kiszorult hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű emberek foglalkoztathatóságot javító kompetenciái és a humán közszolgáltatásokban dolgozók feladatellátási képességei

A **Vidékfejlesztési Program** kapcsán külön érdekesség, hogy a HACs típusú fejlesztések csak a vidékfejlesztés területén voltak korábban ismertek, az ún. LEADER programban, amely a 120 fő/km² népsűrűség alatti és a 10.000 fő alatti településeket érinthette. Egyediségéhez tartozott, hogy nagyobb városok külterületei is jogosultak lehettek. Debrecen külterületével jelenleg is a Dél-Nyírség, Erdőspuszták LEADER Egyesület tagja. A Dél-Nyírség, Erdőspuszták LEADER Egyesület akcióterületét négy járás - Debreceni, Derecskei, Hajdúhadházi és Nyíradonyi - 27 település alkotja, mely közül három település – Debrecen, Hajdúhadház és Hajdúsámson – csak külterülettel jogosult. A térség SWOT analízise sok tekintetben Debrecen központúnak mondható. Némely tekintetben előny, némelyben azonban hátránnyként jelenik meg Debrecen (és Hajdúszoboszló) közelsége. A fejlesztési irányok esetenként találkoznak, ami a helyi jellegzetességekből, illetve az általánosabb fejlesztési igényekből adódik.

Debrecen városa jogosult területnek számít az **INTERREG V-A Románia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program** esetében is. Fő kapcsolódási pont a program 6. Prioritási tengelye: „Határon átnyúló együttműködés támogatása intézmények és állam-polgárok között (Intézmények és közösségek együttműködése)”

A **Modern Városok Programjával** kapcsolatban a 1038/2016. (II.10.) Korm. határozat jelent meg (a Modern Városok Program keretében Magyarország Kormánya és a megyei jogú városok önkormányzatai között első ütemben kötött együttműködési megállapodásokkal összefüggő intézkedésekről). A Korm. határozat 1. melléklet IV. Debrecenre vonatkozó táblázata 8 pontban foglalja össze Debrecen fejlesztési területeit, amelyek illeszkednek az ITS-ben foglaltakhoz. Kulturális jelentőségű, így a HKFS-hez kiemelten kapcsolható „A Csokonai Nemzeti Színház felújítása” című programpont.

A Modern Városok Program további pontjai szorosan illeszkednek a város kiemelt általános fejlesztései céljaihoz, problémáihoz (közlekedés –repülőtér, nagyerdő program befejezése – strandfejlesztés, Debrecen közösségi közlekedésének fejlesztése, Debreceni Egyetemmel való együttműködés.

A HKFS TARTALMÁT BEFOLYÁSOLÓ, A TELEPÜLÉS GAZDASÁGI ÉS KÖRNYEZETI FEJLŐDÉSÉT ÉS A BEFOGADÁST TÁMOGATÓ PROGRAMOK, SZOLGÁLTATÁSOK

A HKFS **Hajdú-Bihar megyei Területfejlesztési Konceptiójához (2014-2020)** való kapcsolódása már a megye jövőképeének felvázolása alapján egyértelmű: „Hajdú-Bihar megye 2030-ra megőrzi természeti értékeit és a helyi közösségek együttműködéseire, adottságaira és hagyományaira építve – támaszkodva Debrecen, mint a Kárpát-medence egészség fővárosa és versenyképes innovációs központ gazdaságélénkítő és munkahelyteremtő hatására – fenntartható, kiegyensúlyozott, lakosai számára minőségi szinten élhető környezet lesz.” Ennek megfelelően a HKFS-hez kapcsolódva megjelenik rögtön az innovativitás, a helyi közösségek együttműködése, a gazdaságélénkítés.

Stratégiai területi cél 1 Debrecen, az életerős város, mint a Kárpát-medence egészség és innováció fővárosa - a helyi tudás-intenzív ágazatok egymásra épülését erősítő gazdaságszerkezet fejlesztésével, a helyi szereplők együttműködésével szeretné elérni, hogy az Életerős város komplex programja révén a régió innovációs központja legyen. Kitérés pontot jelenthetnek azok a komplex programok, amelyek a helyi infrastruktúra fejlesztésére építve a városban folyó gazdasági, tudományos és kereskedelmi tevékenységet intenzíven bekapcsolják a nemzetközi vérkeringésbe, lehetővé téve új piacok elérését, illetve stratégiai kapcsolatok kiépítését. Erre alapozva innovációs központok jöhetnek létre, kapcsolódva például a termál, egészségipar, egészséges élelmiszer és sportegészségügyi témákhoz. A folyamat elengedhetetlen része az oktatásban, kutatásban résztvevők, a lakosság és elsősorban a fiatalok szemléletváltozása, az innováció társadalmi elterjesztése. Ezek a pontok kapcsolatot mutatnak a HKFSben, a helyzetleírásban és a projektgyűjtés során megismert elképzelésekkel, fejlesztési igényekkel.

DEBRECEN MJV KÖZMŰVELŐDÉSI RENDELETE

Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 26/2014. (VI. 26.) önkormányzati rendelete Debrecen város közművelődési feladatairól. A rendelet célja, hogy a helyi társadalom művelődési érdekeinek és kulturális szükségleteinek figyelembevételével, a muzeális intézményekről, nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény és a helyi lehetőségek, sajátosságok alapján meghatározza Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának közművelődési feladatait, annak formáit, a feladat ellátásának módját és mértékét. A közművelődési feladatok mellett a rendelet meghatározza a finanszírozási formákat is. A rendelet jelentősége a HKFS vonatkozásában azért jelentős, mert a fejlesztési igények jelentős része a közösségi kulturális fejlesztéseket érinti, amelyek finanszírozása nem elegendő azok fejlesztésére, illetve az azokhoz kapcsolódó rendezvények finanszírozására.

3.3.SWOT

A pályázati kiírásban meghatározott fókuszpontok alapján elkészült Debrecen helyzetfeltáró elemzése, majd ezt követően lezajlott a helyi közösségi helyzetfeltáró műhelymunka. A település helyi szereplőitől kapott információk alapján kiegészítésre került a város végleges SWOT elemzése, meghatározásra kerültek a település erősségei, gyengeségei, a kiaknázható lehetőséget nyújtó tényezők, és a fejlődést gátló veszélyek. A SWOT elemzésben beépítésre kerültek a műhelyen elhangzott információk *(dőlő betűkkel szerepelnek)*, ezzel biztosítva helyi szempontok, elvárások és igények megjelenését az elemzésben, megoldást keresve a megyeszékhely problémáira.

Hat témacsoport köré épülő SWOT elemzést készítettünk: Térszerkezet, Környezeti adottságok, Kulturális erőforrások, Közszolgáltatások, A társadalom állapota, illetve A gazdaság helyzete

témakörökben, amelyet egy egységes keretbe foglaló SWOT-mátrix zár le. A helyi közösség műhelynapokon tett kiegészítő észrevételeit *dőlt betűvel* jeleztük.

Térszerkezet	
Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> – Szomszédos országok városaival jelentős gazdasági és közlekedési kapcsolatok – Tízántúl egyik legfontosabb közlekedési csomópontja (M35, 4-es főút) – Vasúti nemzetközi törzsvonal - Oroszországgal kapcsolat – Jelentős kerékpáros közlekedési infrastruktúra – Kiemelkedő funkciógazdagságú település, regionális központ – Nemzetközi repülőtér – <i>Megújított városrészek</i> – <i>Jó közlekedési megközelíthetőség (autópálya, repülőtér, vasút)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – Külterületeken alacsonyabb arányban vannak a szilárd burkolatú utak – Felszíni parkolóhelyek túlszűfoltak – Délkeleti és Keleti Kertváros elérhetősége nem megfelelő – <i>Vasúti pályaudvar és buszpályaudvar nem egy helyen van, nem megfelelő utazási infrastruktúra</i>
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> – Alulhasznosított barnamezős területek – Gazdasági célú fejlesztések, elsősorban az ipari parkterületén – Lakossági fejlesztési zónák elsősorban a keleti peremterületeken – <i>Felhasználható távolsági buszpályaudvar hasznosítása (zöldterület, vagy közösségi tér)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – Konfliktussal terhelt (szilomösödött, degradálódott) területek, kertségek, pl.: Dobozi lakótelep, Nagysándor-telep és a Vulkánteleg Bayk András kert, Biczó István kert, illetve tanyás jellegű területek)

Környezeti adottságok	
Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> – Jelentős területek állnak természetvédelmi oltalom alatt – Sajátos földrajzi fekvés - 3 kistáj természeti adottságai keverednek – Debreceni Nagyerdő TT – az ország első erdei jellegű védett térsége – Kiemelt jelentőségű természetvédelmi területek, NATURA 2000 területek – Nemzeti emlékhelyek – Értékes természeti környezet és szép belvárosi városkép (egyházi épületek is) – Gyógyvíz 	<ul style="list-style-type: none"> – Erdőpusztákon kialakított, részben rekreációs célokat szolgáló tavak vízutánpótlása szinte teljes mértékben a csapadéktól függ – <i>Alacsony a zöldfelületek aránya (belvárosban és a hagyományos beépítésű belső lakott területeken)</i> – <i>Illegális személtarakók</i>
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> – A kultúrtájak különleges vonzerőt jelenthetnek a hazai és külföldi turisták számára – A természeti értékek társadalmi felértékelődése – Idegenforgalmi fejlesztési lehetőség: egészségturizmus, természetjárás, kerékpáros turizmus, sportolási lehetőségek – <i>Megújuló energiák kihasználása</i> – <i>Környezettudatosság, szemléletmód változása</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – A település bel- és külterületén több különböző fokú tájhasználati konfliktus tapasztalható (mezőgazdasági tájhasználat, erdő – és rétgazdasági tájhasználat) – Zöldfelületi rendszer problémái (pl. porszenyezés, vízelátás) – Sekélyebb vízmélység, feliszapolódás, Nagyerdő kiszáradása

Kulturális erőforrások	
Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> Jól kiépült a közművelődési intézményrendszer Kiterjedt civil szféra erősíti a helyi öntudatot Nemzetközileg is versenyképes kulturális termékek, intézmények, rendezvények Nemzetközi sportesemények, világversenyek Közép-Európa legkorszerűbb művészeti galériájának tekinthető MODEM Modern és Kortárs Művészeti Központ 2012-től növekszik a közművelődési intézmények, a kulturális rendezvények, és a rendezvényeken résztvevők száma Sok a hálózatban működő intézmény Gazdag kulturális ellátottság Országos jelentőségű kulturális intézmények Fesztiválváros Elhivatott civilek Városi rendezvények (pl. virágkamevél) 	<ul style="list-style-type: none"> A fizetőképes kereslet továbbra is csekély Az ifjúság szórakozási formáit a színvonalatlan kínálat és a média határozza meg Mobil (köztük egyházi) rendezvények eszközhiánya Nem jut el a gazdag kulturális ellátottság mindenhová (programok kivitele, ott élők behozatala) Térben kiegyenlítetlen a városban a kulturális intézmény rendszer ellátottsága Kulturális, közösségi terek hiánya több városrészben Mecenatúra hiánya a gazdasági szereplők részéről Kulturális programok összehangoltságának hiánya Kulturális programok gyenge marketingje Kulturális esélyegyenlőség hiánya Kulturális fejlesztéseknél az építőipar domináns Informatikai rendszerek elavultak az intézményekben Nincsenek olyan ösztönzők, amelyek innovációra sarkallják a kulturális intézmények munkavállalóit.
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> Az élethosszig tartó tanulás fontos eleme az önművelés, amiben kulturális intézmények tevékenyen részt vehetnek Város kulturális kínálata és gazdasági lehetőségei népszerűségmegtartó erővel rendelkezik Egyházi intézmények turisztikai hasznosítása Komplex multifunkcionális terek Integrált közgyűteményi rendszer kialakítása Civil szervezetek és közösségek megalakulásának támogatása és bevonása a város kulturális életébe Testvérvárosi kapcsolatok kihasználása, nemzetközi kapcsolatok erősítése Kulturális regionális központtá válás Mecenatúra kialakítása, gazdasági szféra bevonása a kultúra finanszírozásába Egyházak hagyományápoló tevékenységének segítése Egyháztörténeti értékek turisztikai bemutathatósága Megfizethető kulturális szolgáltatások A művészet, kultúra, mint a fiatalok szocializációjának színtere Interaktív kultúra 	<ul style="list-style-type: none"> Kulturális piac kiszámíthatatlansága: a programok folyamatos újratervezése folyik a fejlesztés és a gördülékény megvalósítás helyett Jogszabályi környezet folyamatos változása A kultúrára fordítható összeg nem változik, ugyanakkor egyre több az egyéb pályázati forrás hiánya miatt önkormányzati támogatást igénylő szervezet és rendezvény Egyháztörténeti értékek elvesztése (egyházi relikviák csak a raktárban) Hagyományok feledésbe merülése Pályázati rendszer nem biztosítja a folyamatos fenntarthatóságot Alapfokú művészeti iskolák alulfinanszírozottsága Humán kapacitás alulfinanszírozottsága Programok alacsony látogatottsága, sokszor ugyanaz a látogatói kör
Közszolgáltatások	
Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> Az óvodák megfelelően el tudják látni a jelenlegi gyermeklétszámot, nem zsúfoltak Az egészségügyi ellátó intézmények kiszolgálják az igényeket A képzési struktúra kiegyensúlyozott Kiépült, fejlett szociális ellátórendszer A közösségi művelődés és a sport területén kielégítő számú intézmény működik A gyógypedagógiai oktatásban részesülő óvodás gyermekek száma 2010 és 2014 között csaknem megduplázódott A Debreceni Egyetem közel 30.000 hallgatója Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségügyi Centruma: regionális, országos feladatok, belföldi-külföldi vendégkör Jó oktatási rendszer Civilek és önkormányzat jó kapcsolata Egyházak cigány posztorációja Komplex család gondozás Európai szintű egyetemi oktatás KEF működése (kábitászer egyeztető fórum) 	<ul style="list-style-type: none"> A lakosságszám csökkenés miatt az óvodába beíratott gyermekek száma csökken (2011-től) Az általános iskolai köznevelés tekintetében az abszolút mutatók esetében jelentős visszaesés volt tapasztalható (feladat-ellátási helyek, osztályok, osztálytermek, pedagógusok, tanulók száma) 2001 és 2011 között (2013-tól ismét lassú növekedés) Háziorvosok és gyermekorvosok száma kismértékben csökken Bölcsődék: az utóbbi években egyre nagyobb a zsúfoltság Csapadékvíz elvezetése a külterületeken nem megoldott Forráshiány Városrészek egymás közötti kommunikációjának hiánya Egészségügyi ellátás: prevenció gyenge Külső közösségi terek hiánya (sport, rendezvényszer) Etnikai feszültségek egyes városrészekben Turisztikai értékek bemutatásának hiánya Idősek jelzőrendszerének hiányossága Egészségügyi intézmények leterheltsége Szakemberhiány Kevés kollégiumi férőhely (középiskola)

Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> Felsőoktatási képzés további bővítése Fogyatékosok ellátását biztosító létesítmények fejlesztése <i>Jagszabályi környezet támogató változása</i> <i>Generációk közötti tudástránszfer</i> <i>Családok, gyermekek prevenciós terve</i> <i>Repülőter: munkaerő áramlást segíti</i> <i>Város közösséggé válása</i> <i>Közösségi programok</i> <i>Fiatalok hasznos szabadidő eltöltése este is</i> <i>Debreceni kultúrkártya</i> <i>Kulturális kínálat hatékonyabb megjelenítése a turisztikai szektorban</i> <i>Családbarát munkahelyek</i> 	<ul style="list-style-type: none"> A lakosság folyamatos elöregedése az időskori ellátások területén egyre nagyobb igényt jelent Egészségügyi és szociális dolgozók elvándorlása <i>Közösségekben továbbélő értékek elvesztése</i> <i>Alkohol- és droghasználat</i> <i>Elöregedő lakosság</i> <i>A lakosság jövedelem szintje viszonylag alacsony, nem közelíti meg a fejlettebb régiókat</i> <i>Központosított oktatás</i> <i>Alapfokú művészeti oktatás elszorodása</i>

A társadalom állapota	
Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> A megyei átlagnál lassabb a népességfogyás üteme Vándorlási különbözet tekintetében vándorlási pozitívum Fiatalok arányának csökkenése csekélyebb, számuk az elmúlt 10 évben nem változott számottevően Képzettésszerinti megoszlásban a megyei és országos átlagnál sokkal jobb mutatók 2012-es évtől kezdődően csökkenő tendencia a munkanélküliség terén <i>Magasan kvalifikált szakemberek</i> <i>Civis mentalitás, lokálpatriotizmus</i> 	<ul style="list-style-type: none"> 60 év felettiek száma növekszik A vitalitási index csökkenő tendenciát mutat Foglalkoztatás terén visszaesés az építőipar, szállítás, raktározás, humán-egészségügyi ágazatokban <i>Civil szervezetek működési feltételeinek hiánya</i> <i>Nem megfelelő együttműködés a civil szervezetek között, mivel ez sokaknak csak másodállása</i> <i>Szűkösek a civil szervezetek erőforrásai (a város nem tud minden igényt kielégíteni)</i> <i>Digitális „írás-tudatlanság”</i>
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> A települési identitást erősítő tényezők, pl. civil szervezetek szerepe, számuk növelése A lokálpatriotizmus erősítése lakástámogatással, a képzettebb, magasabb státuszú fiatalok helyben maradására <i>Civil és intézményi kooperáció erősítése (bizonyos területeken erős, más területeken fejlesztendő)</i> <i>Ifjú polgárról mozgalom további kibontakozása (bevonása a civil életbe, etikára nevelés)</i> A kiemelkedő helyi művészek, sportolók példaképpé válhatnak az ifjúság számára Klubélet élénkítése Testvérvárosi kapcsolatok erősítése 	<ul style="list-style-type: none"> A népességfogyás fennmarad és gyorsul Hátrányos helyzetűek aránya nő, fokozódó nyomás a szociális ellátórendszerre Jövedelmi viszonyoknál az adófizetők lakónépességen belüli aránya csökkent az elmúlt években <i>Elvándorlás (fiatalok, szakképzettek)</i> <i>Civil szervezetek és közösségek működtetésének jogi szabályozottsága</i> <i>Internet elidegenítő szerepe</i>

A gazdaság helyzete	
Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> Gazdasági, kereskedelmi központ Jelentős ipari szegmens, ipari park Nagy hozzáadott értékű termékeket előállító iparágak szerepe erősödik Kiemelkedő, mind a megyei, mind pedig az országos arányt meghaladó részesedés a pénzügy és biztosítás, közigazgatás, szakmai, tudományos, műszaki tevékenység, humán egészségügy, szociális ellátás, művészet és szórakozás területeken Az ország egyik legjelentősebb gyógyszeripari vállalati koncentrációja Turisztikai adottságok jelenléte a konferencia, gyógy-és wellness és sport-turizmus terén Intermodális logisztikai szolgáltató központ minősítés <i>Magas hozzáadott értékű cégek megléte (NI, FAG, stb.)</i> <i>Kelet kapuja: utolsó schengeni ország vagyunk, erős gazdasági kapcsolatok Romániával</i> <i>Helyi értékek (pl. páros kolbász)</i> <i>Egyetem és ATOMKI a városban, amely segíti a mezőgazdaságot, az ipart és a kutatásokat.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> A 2000-es évek második felétől betéti társaságok száma csökken Élelmiszer-vegyesüzletek és áruházak vonatkozásában igen jelentős visszaesés (2004 és 2014 között 40%-os) Számos külterületi turisztikai attrakció nincs élményláncra fűzve <i>Kevés a munkalehetőség a magasan képzettek számára</i> <i>Városi strandfürdő elavult</i> <i>Elvándorlás (fiatalok, szakképzettek)</i> <i>Helyi értékek nem teljes kihasználása</i>

Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> Marketingtevékenység erősítése, sikeres város-márkázási tevékenység Jelentős szellemi potenciál, ami a tudáspark kiépítésének, további fejlődésének alapvető feltétele Jelentős élelmiszer-feldolgozó kapacitások, adottságok további kiaknázása Rendkívül gyorsan fejlődő SSC szektor További jelentős gazdasági beruházások megvalósulása és K+F tevékenység Intézményi és gazdasági szereplők közötti fokozott együttműködése Betelepülő cégek szakképzett munkaerőt igényelnek TOP 43,3 Mrd Ft-os keret 	<ul style="list-style-type: none"> Kedvezőtlen gazdasági folyamatok következtében vállalkozások betelepülése elmarad (ipari park) Turisztikai versenytársak erősödése Kevés helyi forrás a fejlesztésekre (főként uniós van) Helyi termelői piacok elsorvadása

Összesített SWOT

Összesített SWOT	
Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> Kiemelkedő funkciógazdagságú település, regionális központ Nemzetközi repülőtér Jó közlekedési megközelíthetőség (autópálya, repülőtér, vasút) Jelentős területek állnak természetvédelmi oltalom alatt Értékes természeti környezet és szép belvárosi városkép Kiterjedt civil szféra erősíti a helyi öntudatot <i>Gazdag kulturális ellátottság</i> Országos jelentőségű kulturális intézmények A képzési struktúra kiegyensúlyozott Jó oktatási rendszer Civilek és önkormányzat jó kapcsolata Európai szintű egyetemi oktatás Cívus mentalitás, lokálpatriotizmus Jelentős ipari szegmens, ipari park Magas hozzáadott értékű cégek megléte (NI, FAG, stb.) Helyi értékek (pl. páros kolbász) Egyetem és ATOMKI a városban, amely segíti a mezőgazdaságot, az ipart és a kutatásokat. 	<ul style="list-style-type: none"> Vasúti pályaudvar és buszpályaudvar nem egy helyen van, nem megfelelő utazási infrastruktúra Alacsony a zöldfelületek aránya (belvárosban és a hagyományos beépítésű belső lakott területeken) Kultúra területén a fizetőképes kereslet továbbra is csekély Mobil (köztük egyházi) rendezvények eszközhiánya Nem jut el a gazdag kulturális ellátottság mindenhová (programok kivitele, ott élők behozatala) Térben kiegyenlítetlen a városban a kulturális intézmény rendszer ellátottsága Kulturális, közösségi terek hiánya több városrészben Közösségi külső terek hiánya (sport, rendezvényter) Egészségügyi intézmények leterheltsége Civil szervezetek működési feltételeinek hiánya Nem megfelelő együttműködés a civil szervezetek között, mivel ez sokaknak csak másodállása Szűkösek a civil szervezetek erőforrásai (a város nem tud minden igényt kielégíteni) Digitális „írastudatlanság” Kevés a munkalehetőség a magasan képzettek számára Elvándorlás (fiatalok, szakképzettek)
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> A kultúrtájak különleges vonzerőt jelenthetnek a hazai és külföldi turisták számára Megújuló energiák kihasználása Város kulturális kínálata és gazdasági lehetőségei népességmegtartó erővel rendelkezik Komplex multifunkcionális terek Testvérvárosi kapcsolatok kihasználása, nemzetközi kapcsolatok erősítése Kulturális regionális központtá válás A művészet, kultúra, mint a fiatalok szocializációjának színtere Város közösséggé válása Közösségi programok Kulturális kínálat hatékonyabb megjelenítése a turisztikai szektorban A települési identitást erősítő tényezők, pl. civil szervezetek szerepe, számuk növelése Civil és intézményi kooperáció erősítése Testvérvárosi kapcsolatok erősítése Rendkívül gyorsan fejlődő SSC szektor Intézményi és gazdasági szereplők közötti fokozott együttműködés 	<ul style="list-style-type: none"> A település bel- és külterületén több különböző fokú tájhasználati konfliktus tapasztalható Zöldfelületi rendszer problémái (pl. porszenyezés, vízellátás) Kulturális piac kiszámíthatatlansága: a programok folyamatos újratervezése folyik a fejlesztés és a gördülékeny megvalósítás helyett Pályázati rendszer nem biztosítja a folyamatos fenntarthatóságot a kultúra területén A népességfogyás fennmarad és gyorsul Civil szervezetek és közösségek működtetésének jogi túlszabályozottsága Kedvezőtlen gazdasági folyamatok következtében vállalkozások betelepülése elmarad (ipari park) Kevés helyi forrás a fejlesztésekre (csak uniós van)

SWOT-2 mátrix

A SWOT-2 mátrix olyan stratégiai tervezőeszköz, mellyel a SWOT szempontú elemzéseket követően a meghatározó belső tulajdonságok (erősségek és gyengeségek), valamint a külső tényezők (lehetőségek és veszélyek) összevetésével azonosítjuk a lehetséges stratégiai cselekvési irányokat.

SWOT- Mát- rix	Belső erősségek	Belső gyengeségek
Külső lehetőségek	<p>Offenzív stratégia:</p> <p>Debrecen régióban betöltött központi szerepére, földrajzi fekvésére, közlekedési csomópont szerepére, hajdú identitására, történelmi hagyományaira, kulturális programjaira, hagyományőrző és művészeti csoportjaira, valamint a város természeti és hely értékeire, örökségeire épülő fejlesztési stratégia, amely hozzájárul a szolgáltatási szektor fejlesztéséhez, megerősödéséhez és közvetve a turizmus növekedéséhez is. Debrecen, mint oktatási és egészségügyi központ egyaránt lehetőséget nyújt a K+F+I szektor további fejlődéséhez. Kulturális intézményei, sportközpontja révén az ország második legnépesebb városaként további kulturális- sport- és szabadidő rendezvények megfelelő színvonalú színhelyül kell szolgálnia.</p>	<p>Fejlesztő stratégia:</p> <p>A meglévők mellé további kültéri és beltéri komplex kulturális és szabadidő terek szükségesek. Fejlesztésük a fiatalok számára is kulturált szórakozási lehetőséget biztosítana a város. A civil részvétel és aktivitás, valamint a további szférákkal való kooperáció erősítésével a lakosság intenzív bevonása megtörténik, amely hozzájárul a közösségépítő aktivitás növeléséhez és a hátrányos helyzetű lakosság integrálásához egyaránt. Szükséges az együttműködések erősítése, a civil kapcsolati hálók aktív működtetése.</p>
Külső veszélyek	<p>Védekező stratégia:</p> <p>A kulturális attrakciók és a közművelődési intézményrendszer fejlesztésével a kulturális turizmus megerősödik, ezáltal a szolgáltatási szektorban foglalkoztatottak száma növekszik, illetve a szolgáltató vállalkozások megerősödnek, így növelve a helyi adó bevételeket és csökkentve az önkormányzatra háruló terheket, amelyeket a forráshiány is okoz. Debrecen régióközpont, közlekedési csomópont, oktatási központ, így meglévő turisztikai értékeire, a város dinamizmusára, sokszínűségére érdemes más módszerekkel is rávilágítani, hogy vonzóbb legyen a helyiek és az ide látogatók számára is. A város értékeinek megismerése, megkedvelése, gazdasági-befektetői környezetének elismerése ismét fellendítheti a vállalkozói kedvet, illetve a vállalkozások betelepülését ösztönözheti. A kedvezőtlen gazdasági folyamatokra helyben és időben megfelelően reagálni szükséges.</p>	<p>Elkerülő stratégia:</p> <p>A települési és turisztikai marketing eszközök hatékony alkalmazásával új Debrecen-brand építhető fel, hatékonyan kommunikálhatók a kulturális rendezvények, amely közösségépítő hatással lehet a városra.</p> <p>A pályázati források biztosítják a szükséges anyagi és szakmai hátteret és hatékonyságot, hozzájárulva az önkormányzati terhek csökkentéséhez és elősegítve a civil szervezetek és a helyi közösség kapacitásának növelését.</p>

3.4. Fejlesztési szükségletek azonosítása

A Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégiában fontos a fejlesztések beazonosítása a helyzetleírás és a SWOT analízis alapján. A helyzetfeltárásban megismerhető volt Debrecen jelenlegi állapota és ebből, illetve a helyi társadalmi szereplőktől kapott információk alapján elkészíthető volt a SWOT analízis. Hat témacsoport köré épülő SWOT elemzés készült: „Térszerkezet”, „Környezeti adottságok”, „Kulturális erőforrások”, „Közzolgáltatások”, „A társadalom állapota”, illetve „A gazdaság helyzete” témakörökben, amelyet egy egységes keretbe foglaló összesített-SWOT, majd egy SWOT-mátrix zárt le. A kapott információk alapján felírhatók azok a fejlesztési elképzelések, amelyek a TOP-7.1.1-16 pályázati felhívásban foglalt célokhoz megfelelően illeszkednek.

A SWOT alapján felismerhető, hogy a kulturális és szabadidős külső és belső terek számának növelése több szempontból is igényként fogalmazódik meg, amelyekhez kapcsolódó programokat, rendezvényeket is elképzelnek. A fiatalok helyben maradása érdekében mind a szolgáltatásfejlesztés, mind a komplexen szemlélt gazdaságfejlesztés terén is új ötleteket igényel a város. Szintén a fiatalokhoz kapcsolódó igény az innováció minél aktívabb összekapcsolása a kultúrával, a szórakozással, a tanulással, a mindennapi élettel. A kulturális értékek megőrzése és egyben látogathatóvá tétele, valamint a kultúrának az intézményi falakon kívülre történő vitele és a látogatók által is könnyen befogadhatóvá tétele (egyben a látogatószám növelése) is kiemelt cél.

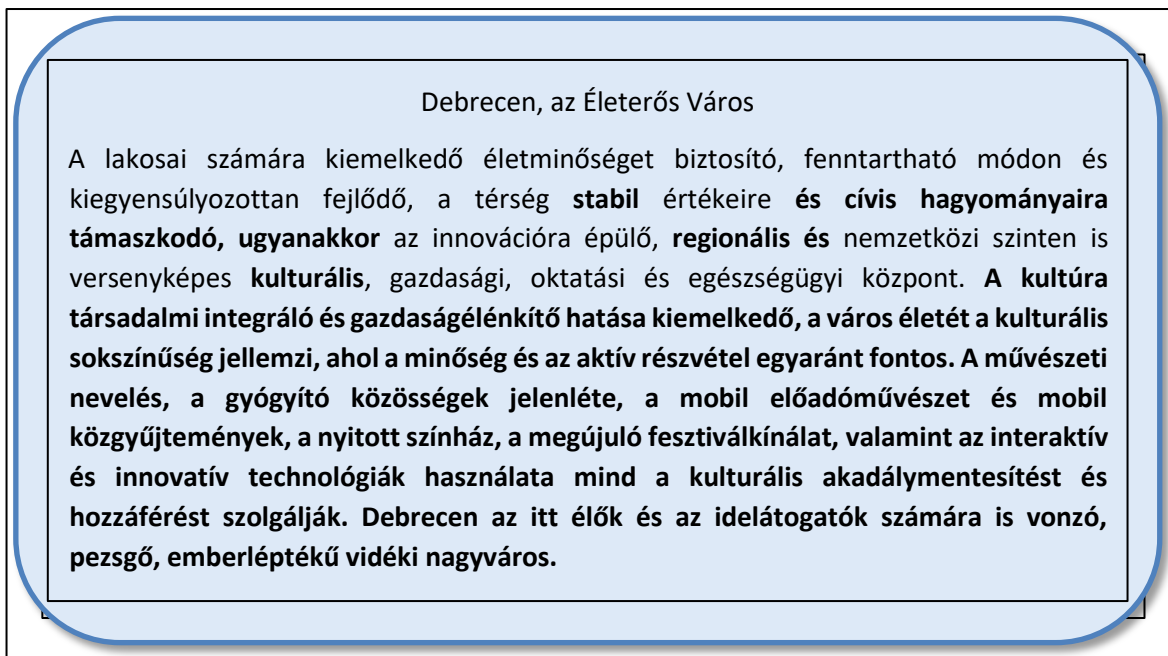
Egyértelműen kirajzolódik továbbá az együttműködések fejlesztésének szükségessége, és az ezekhez kapcsolódó infrastrukturális terek hiányának a felszámolása. Igényként merül fel egyrészt a városon belüli, a civil szervezetek közötti, valamint a civil-intézményi-vállalati szereplők közötti együttműködések fejlesztése. Ennek már jó példája a szociális téren a Karitatív Testület megléte, de minden más, a társadalom és a helyi közösség szempontjából fontos területeken meg kell teremteni az együttműködések alapját, a szükséges beruházásokkal együtt, valamint ezen együttműködések erőteljesen tovább kell fejleszteni. Másrészt szintén igény a város, illetve a városi szereplők és más külső aktorok közötti együttműködés fejlesztése. Szükséges a Kárpát-medencei és nemzetközi kulturális kapcsolatainak, együttműködéseinek bemutató-bemutató és találkozási pontjának kiépítése.

A HKFS keretében a 6. pontban bemutatott műveletek kerültek a SWOT és a fejlesztési szükségletek alapján kialakításra. A hét művelet illeszkedik a specifikus célokhoz és így a SWOT-ban megfogalmazott fejlesztési elképzelésekhez, amelyek a jelenlegi hiányosságokat kívánják a fejlesztés során pótolni. Ilyenek a kulturális és hagyományőrzéssel kapcsolatos projektek (amelyek a múlt és a jelen kapcsolatát elevenítik meg), az innovatív programok, a közösségi kezdeményezések (amelyek részben a civil kapcsolati hálót, a kooperáció erősítését is segítik), a kulturális, közösségi szervezetek infrastruktúrájának bővítését segítő projektek, a társadalmi integrációt, beilleszkedést segítő programok. A helyi gazdaság, a helyi termelők gazdasági viszonyaira ható, illetve a helyi termékek népszerűsítését célzó fejlesztések, továbbá a turisztikai szempontból is kiemelt események, rendezvények – amelyek Debrecen hosszú távú stratégiai céljait szolgálják és a helyi közösség fejlesztéséhez járulnak hozzá közösségi gazdaságfejlesztés által.

4.A stratégia jövőképe

A Debreceni Helyi Akciócsoport a jövőkép megfogalmazása során alapul vette Debrecen MJV Integrált Településfejlesztési Stratégiájában szereplő jövőképet, ugyanakkor azt értelmezte és kibővítette a TOP CLLD prioritása (azaz a TOP 7. prioritási tengelye) átfogó céljaira is tekintettel.

A Debreceni Helyi Akciócsoport a következő, hosszú távú jövőképet fogadta el.

Az elfogadásra került, jelen Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégiában megjelenő fejlesztési célok, területek, műveletek a vázolt jövőkép, mint célállapot eléréséhez kívánnak megfelelő alapot teremteni. A műveletek kiírásában, a beérkező projektek értékelésénél kiemelt értékelési szempont lesz, az illeszkedő céloknak való megfelelés. A Debreceni Helyi Akciócsoport minden tagja, munkaszervezete, a stratégia előkészítésében és elkészítésében közreműködő tervező közösség tagjai, a projektek megvalósításában résztvevő valamennyi személy elkötelezett a vázolt jövőkép elérésében, a kapcsolódó célok megvalósításában.

5.A stratégia célhierarchiája

Jövőkép

Debrecen, az Életerős Város

A lakosai számára kiemelkedő életminőséget biztosító, fenntartható módon és kiegyensúlyozottan fejlődő, a térség stabil értékeire és cívus hagyományaira támaszkodó, ugyanakkor az innovációra épülő, regionális és nemzetközi szinten is versenyképes kulturális, gazdasági, oktatási és egészségügyi központ. A kultúra társadalmi integráló és gazdaságélénkítő hatása kiemelkedő, a város életét a kulturális sokszínűség jellemzi, ahol a minőség és az aktív részvétel egyaránt fontos. A művészeti nevelés, a gyógyító közösségek jelenléte, a mobil előadóművészet és mobil közgyűjtemények, a nyitott színház, a megújuló fesztiválkínálat, valamint az interaktív és innovatív technológiák használata mind a kulturális akadálymentesítést és hozzáférést szolgálják. Debrecen az itt élők és az idelátogatók számára is vonzó, pezsgő, emberléptékű vidéki nagyváros.

Átfogó célok

A Debreceni Helyi Akciócsoport Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégiájának átfogó céljai megegyeznek a Területfejlesztési Operatív Program 7. prioritásának átfogó céljaival:

1. A helyi közösségek részvételének és tudatosságának fokozása
2. A helyi társadalom megújítása
3. A helyi és közösségi alapú gazdaság fejlesztése

Specifikus célok

A Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégia kialakítása során fontos volt megkeresni és kijelölni azokat a célokat, amelyek tényleges társadalmi igényt képviselnek, mindezt annak érdekében, hogy olyan fejlesztések jöhessenek létre, amelyek a valódi helyi igényeket tükrözik. Az így kialakított stratégia egy valóban alulról jövő kezdeményezés eredményét prezentálja. A kitűzött cél (az igények felmérése) elérése érdekében a Debreceni Helyi Közösség projektgyűjtésbe kezdett.

A projektgyűjtés eredményeként, a helyzetelemzéssel és a jövőképpel, illetve Debrecen hosszú távú fejlesztési elképzeléseivel összhangban a stratégiában három specifikus cél került kijelölésre:

1. **Értékmegőrzés és innováció**
2. **Mobilitás és integrálás**
3. **Közösségi gazdaságfejlesztés**

Összesen **hét művelet** került a célokhoz kijelölésre. Az első cél esetében három, míg a második-harmadik további cél esetében két-két művelet került beazonosításra. Ezen felül egy darab Kulcsprojekt került megjelölésre a beavatkozási területek között.

A kijelölt három specifikus cél és az általa meghatározott műveletek maximálisan illeszkednek a pályázati felhíváshoz és természetesen a helyzetelemzésben feltüntetettek alapján kerültek beazonosításra. Figyelembevételre került, hogy vannak egyéb támogatási lehetőségek is, így különösen a TOP többi prioritása, ezen belül is a Zöld Város Program. Ennek megfelelően, ami más programból finanszírozható, azt a HACS „jó gazda módjára” más forrásból finanszírozza.

A specifikus célok közül az első az **Értékmegőrzés és innováció** két ERFA és egy hozzájuk kapcsolódó ESZA típusú műveletet tartalmaz. Három művelet tartozik ide: 1.1 Kulturális értékek és hagyományok megőrzésével kapcsolatos fejlesztések, 1.2 Innovatív kulturális programok és közösségi kezdeményezések, 1.3 Szemléletformáló, interaktív kulturális és közösségi programok, képzések. Ebbe a specifikus célba sorolható a Kulcsprojekt is, amely kulturális és hagyományőrző jellegű közösségi terekre vonatkozó beruházásokat tartalmaz („Debreceniek Háza”). Debrecen jelentős történelmi, református egyházi hagyományokkal rendelkezik. Kulturális értékeinek megfelelő módon – akár a kor szellemének megfelelően, innovatívan prezentálva – történő bemutatására nagy igény mutatkozik, amely a város számára is vonzó tényezőként jelenik meg. Az innovatív kulturális programok valamennyi korosztály, de különösen a fiatalok számára fontosak annak érdekében, hogy megfelelő színvonalú elfoglaltságot tudjon számukra is a város, amely érdekli és le is köti őket. Az innovativitás valamennyi korosztály számára fontos, ezért a fejlesztési programoknak ebbe az irányba is szükséges elmenni. A kulcsprojekt megalapozását is az értékteremtés, hagyományőrzés, kapcsolatteremtés biztosítja. Már a közösségi műhelyek során kiderült, hogy igen nagy igény mutatkozik a kulturális funkcióval, programokkal, rendezvényekkel rendelkező új külső és belső közösségi terekre, amelyekkel a város is megújulni képes.

A rendezvények, akár kiállítások részben innovatív formában is megvalósulhatnak ezzel is bemutatva a város fejlődő képességét és megfiatalodni tudását, amivel a fiatalabb generációk helyben maradását is ösztönzi hosszú távon.

A második specifikus cél a **Mobilitás és integrálás, amelyhez a 2.1 Helyi kulturális, gazdasági, művészeti és közösségi szervezetek eszköz infrastruktúrájának bővítése és a 2.2 Társadalmi integrációt segítő kulturális és közösségi programok műveletek kapcsolódnak.** A debreceni HACS területe igényli a közösségi tér fejlesztéseket. Mind infrastruktúrafejlesztéseket, mind kulturális szórakoztató programkínálat bővítést, sportprogramokat, változatos kikapcsolódási lehetőségeket igényelnek, amely a társadalmi integrációját és a fiatal, képzett munkaerő helyben maradását is elősegítheti. A cél alapja a színvonalas programokhoz kapcsolódó infrastruktúra kialakításának elve. A műhelybeszélgetések során kiderült, hogy az integráció és a kooperáció egy fontos, kezelendő probléma, felszámolásában a helyi civil szervezetek is segíthetnek. Specifikus cél gondolatához fűződnek a közösségi színterek kialakítása, megépítése, amelyek mind közösségi találkozási pontként foghatóak fel: Községi programok szerveződnek és városfejlesztő hatással bír, a városi közösséget is fejleszt. Ezekre a helyekre szintén nagy igény volt. Mind kulturális, mind közösségi értelemben fejlesztő hatással lehet Debrecen számára ennek az igénynek a megvalósítása.

A harmadik specifikus cél a **Közösségi gazdaságfejlesztés,** amelyen belül a 3.1 Helyi termelők, termékek, értékek támogatása és a 3.2 Turisztikai szempontból is jelentős kulturális események szerepelnek műveletként. Noha forrásként relatíve nincs nagy összeg fordítva a pályázat összköltségvetéséből erre a célra, mégis fontos mindkét művelet megjelenítése, tekintettel arra, hogy a 2014-2020-as programozási időszak egyik alapcéljaként megfogalmazásra került, hogy a pályázatok közvetlen és közvetett módon gazdaságfejlesztési célokat fognak ösztönözni. Jelen stratégia a lefektetett alapelveket a 3. specifikus cél tekintetében közvetett módon támogatja, hiszen közösségi gazdaságfejlesztést szolgáló műveletek alkotják a célt. Debrecen számára hosszú távon fontos a stabil gazdaságfejlesztés, egy egységes brand kialakítása, amellyel stabilan fel tud lépni a helyi lakosság körében, valamint a turisztikai piacon is belföldön és a nemzetközi szinten egyaránt. A helyi termékek népszerűsítése mindazon felül, hogy a helyi termékek népszerűsítésével s árulásával a helyi termelők anyagi helyzetén is javít, jelentős közösségteremtő szerepe van, hiszen a városhoz tartozást, a „cívist” lét és a cívist termékek iránti elkötelezettséget erősíti. Emellett a meghirdetett rövid élelmiszerlánc elvhez igazodva jó minőségű és a minőségéhez képest elfogadható árú termékek értékesítésére kerülhet sor. A műhelybeszélgetésen megismert okok miatt: a kedvezőtlen gazdasági folyamatok következtében vállalkozások betelepülése elmarad (ipari park) és a fejlesztésekre is leginkább unós forrás jut, így muszáj olyan gazdaságfejlesztést generáló kitörési pontokat találni, amely vagy a történelmi-kulturális – rendezvény, virágfesztivál irányon keresztül a turisztikai, vagy a helyi termékek népszerűsítésén keresztül a helyi termelők helyzetbe hozását segíti, esetleg mindkettőt.

Az alábbi táblázat foglalja össze a célhierarchia teljes képét a specifikus céltól egészen az eredmény és kimeneti indikátorokig, amelyek valamennyi célhoz rendelve a programidőszak végére időzítve jelzik az előrevetített várható eredményességet.

Specifikus cél	A specifikus célt jellemző műveletek Kulcsprojektek	Eredményindikátor	Kimeneti indikátor
1. Értékmegőrzés és innováció	1.1 Kulturális értékek és hagyományok megőrzésével kapcsolatos fejlesztések	1. A közösségi, szabadidős, közszolgáltatást nyújtó terekkel és létesítményekkel való lakossági elégedettség (8 pont) 2. Intézmények száma, amelyekben nőtt a látogatottság a program előtti időszakhoz képest (5 db)	1. Községi szinten irányított városi helyi fejlesztési stratégiával érintett települések lakosságszáma (146.738 fő) 2. A kormányzati, önkormányzati, ill. társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által a HFS (HKFS) keretében tervezett és végrehajtott programok száma (15 db)
	1.2 Innovatív kulturális programok és közösségi kezdeményezések		
	1.3 Szemléletformáló, interaktív kulturális és közösségi programok, képzések		
	Kulcsprojekt: Debreceniek Háza		
2. Mobilitás és integrálás	2.1 Helyi kulturális, gazdasági, művészeti és közösségi szervezetek eszköz infrastruktúrájának bővítése	1. A HKFS végrehajtás keretében megújított közösségi tereket rendszeresen igénybe vevő lakosság aránya (3 %) 2. A közösségi, szabadidős, közszolgáltatást nyújtó terekkel és létesítményekkel való lakossági elégedettség (8 pont)	1. Községi szinten irányított városi helyi fejlesztési stratégiával érintett települések lakosságszáma (146.738 fő) 2. A kormányzati, önkormányzati, ill. társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által a HFS (HKFS) keretében tervezett és végrehajtott programok száma (10 db)
	2.2 Társadalmi integrációt segítő kulturális és közösségi programok		
3. Községi gazdaság-fejlesztés	3.1 Helyi termelők, termékek, értékek támogatása	A HKFS végrehajtás keretében megújított közösségi tereket rendszeresen igénybe vevő lakosság aránya (3%) A közösségi, szabadidős, közszolgáltatást nyújtó terekkel és létesítményekkel való lakossági elégedettség (8 pont)	1. Községi szinten irányított városi helyi fejlesztési stratégiával érintett települések lakosságszáma (146.738 fő) 2. A kormányzati, önkormányzati, ill. társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által a HFS (HKFS) keretében tervezett és végrehajtott programok száma (8 db)
	3.2 Turisztikai szempontból is jelentős kulturális események		

6.Cselekvési terv

6.1.A beavatkozási területek/műveletek leírása

A Debreceni Helyi Község stratégiájának kialakítása során annak érdekében, hogy olyan projektek kerüljenek támogatásra, amelyek a térségben valós társadalmi igényt képviselnek, projektgyűjtésre került sor. A projektgyűjtés eredményeként, a helyzetelemzésével és a jövőképevel összhangban a stratégiában három specifikus cél (1. Értékmegőrzés és innováció, 2. Mobilitás és integrálás, 3. Községi gazdaságfejlesztés) került kijelölésre. Összesen hét műveleti került a célokhoz kijelölésre. Ezen felül egy darab Kulcsprojekt került megjelölésre a beavatkozási területek között.

A HACS komplex stratégiáját szervesen kiegészíti a Zöld Város programja (TOP-6.3.2-15). A projektötletek már ettől lehatárolva, ennek tükrében készültek, s a HACS területe is illeszkedik a Zöld Város programhoz.

Ennek megfelelően lehatárolásra kerültek azok az elképzelések, amelyek a Zöld Város Programhoz, vagy más Operatív Programhoz kapcsolódnak, annak szerves részét képezik. Ezen projektek megvalósítása tehát elsődlegesen nem a TOP-7.1.1-16 pályázati felhívásban preferált. A város számára komoly fejlesztési lehetőséget jelent még a Modern Városok Program forrása.

Szinte valamennyi elképzéshez tartozik ERFA és ESZA forrásoldal (beruházás és program/szolgáltatás), amelyek a CLLD Stratégia teljességét szolgálják.

Specifikus cél	Művelet
1. Értékmegőrzés és innováció	1.1 Kulturális értékek és hagyományok megőrzésével kapcsolatos fejlesztések
	1.2 Innovatív kulturális programok és közösségi kezdeményezések
	1.3 Szemléletformáló, interaktív kulturális és közösségi programok, képzések
2. Mobilitás és integrálás	2.1 Helyi kulturális, gazdasági, művészeti és közösségi szervezetek eszköz infrastruktúrájának bővítése
	2.2 Társadalmi integrációt segítő kulturális és közösségi programok
3. Községi gazdaságfejlesztés	3.1 Helyi termelők, termékek, értékek támogatása
	3.2 Turisztikai szempontból is jelentős kulturális események

KULCSPROJEKT:

„Debreceniek Háza” kulcsprojekt.

Indoklás, alátámasztás: A projekt célja tartalmilag egy közösségi "bursa" (közösségi ház és műhely) létrehozása, a civil szervezetek és rendezvények házána létrehozása, az épület közösségi funkciók alá rendelése. A projekt a helyi szervezetek, közösségek számára ad otthont, közös munkakörnyezetet, közösségi tereket és programokat. A helyzetelemzés során nyilvánvalóvá vált, hogy bár nagyon aktív a civil élet Debrecenben, nincs találkozási pont, közös tér e szervezetek számára. Fejlesztési szükséglet, hogy szükséges az együttműködések erősítése, a civil kapcsolati hálók aktív működtetése. Ennek viszont akadályozója az, hogy a civil szervezetek működési feltételei hiányosak, és nem is megfelelő együttműködés a civil szervezetek között. Ezekre kíván választ adni a projekt.

Specifikus cél: 1. Értékmegőrzés és innováció

Támogatható tevékenységek: egykori kereskedelmi akadémia épületének felújítása, az épület eddig rejtett kulturális értékeinek feltárása, eszközök beszerzése.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: ESZA kapcsolódás: azoknak a projekteknek a támogatása, amelyek a szereplők értékterében és infrastruktúráján segítik a közösségi együttműködés fejlesztését és hálózatosodását.

Célcsoport: civil szervezetek

Kiválasztási kritériumok, alapelvek: költséghatékony költségvetés tervezés, fenntarthatóság bemutatása, programterv a projekt befejezését követő 3 éves időszakra; civil szervezetekkel való dokumentált egyeztetés

Forrás: 255 M Ft.

Forrás ütemezése: 2018: 200M, 2019: 55M

Tervezett időintervallum: 2018. május – 2019. május

MŰVELETEK:

1.1 Kulturális értékek és hagyományok megőrzésével kapcsolatos fejlesztések

Indoklás, alátámasztás: A cél a város olyan értékeinek megerősítése, amelyeket a történelmi, kulturális és vallási hagyományok határoznak meg. A projektek keretében olyan beruházásokat tervezünk, amely egyrészt a hagyományőrzés, másrészt az értékmegőrzés és értékteremtés szempontjából kiemelten fontos épületek, központok felújítását, létrehozását célozza. A kulturális fejlesztő célokat a történelmi-turisztikai lehetőségekkel kapcsolja össze a modern lehetőségekkel is a művelet. A helyzetelemzés során megállapításra került, hogy a városnak nagyon gazdag a kulturális ellátottsága, ugyanakkor legfőbb hiányosságként a résztvevők egyértelműen a kulturális intézmény rendszer ellátottságának térbeli kiegyenlítetlenségét jelölték meg. Sok az elavult infrastruktúrájú intézmény is. Debrecen régióközpont, így meglévő turisztikai értékeire, a város dinamizmusára, sokszínűségére érdemes más módszerekkel is rávilágítani, hogy vonzóbb legyen a helyiek és az ide látogatók számára is.

Specifikus cél: 1. Értékmegőrzés és innováció

Támogatható tevékenységek: Épület felújítás és bővítés, a fejlesztett épületek közösségi tér jellegének erősítése mellett. A város nevezetes, történelmi szempontból jelentős helyein QR kódokkal segített interaktív virtuális-vizuális szolgáltatás kiépítése

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: ESZA kapcsolódás: identitástudatot, Kárpát-medencei együttműködéseket segítő programok, határon túli együttműködési hálózat

Célcsoport: a kultúra és az értékmegőrzés, hagyományőrzés, valamint a helyi történelem iránt érdeklődők

Kiválasztási kritériumok, alapelvek: Részletes költségterv benyújtása; Fejlesztés közvetlen és közvetett munkahelyteremtő hatása; Interaktivitás, innovatív jelleg; A program szakmai megalapozottsága, ITS céljaihoz való hozzájárulás

Forrás: 40M Ft. ERFA

Forrás ütemezése: 2018: 20M, 2019: 20M

Tervezett időintervallum: 2018. június – 2019. december

1.2 Innovatív kulturális programok és közösségi kezdeményezések

Indoklás, alátámasztás: Innovatív kulturális programok és közösségi kezdeményezések, amelyeknek a projekt csak kapcsolódó része a beruházás típusú fejlesztéséhez. A projekt azonban szükséges ahhoz, hogy a beruházás működjön, a bennük foglalt szolgáltatások megvalósulhassanak. Ilyen projektek: a rendezvények programjait, szolgáltatásait biztosító Községi „tájékozás” elképzelés, a múzeum ki nem állított értékeinek bemutatására formálódó projekt, vagy éppen az interaktív bábmúzeum (példák). A műveletben több a kulturális és innovatív területeket összekötő, az ifjúságot, de más korosztályt egyaránt érintő projektek szerepelnek. Többek között itt nyílik lehetőség az Agóra továbbfejlesztésének ESZA típusú finanszírozására is és a közösségi terekhez kapcsolódó fejlesztésekre.

Specifikus cél: 1. Értékőrzés és innováció

Támogatható tevékenységek: Komplex rendezvények, közösségi programok, szolgáltatások kialakítása és működtetése, amelyek több közösségi és szabadtéri helyszínre is eljuttathatók. A múzeumokban ki nem állított értékek „társadalmatisítása”, kreatív tevékenységek, múzeumpedagógiai programok épített és szabad terekben. Nyitott, kreatív részvételt biztosító báb-, bábszínház-, bábszínház-történelmi kiállítás és közösségi tér programjai. Az Agóra kilép az intézmény falai közül, s szolgáltatásait megjeleníti külső szabadtéri és közösségi terekben is.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Kapcsolódás: ERFA projektek: 1.1 és 2.1 művelet; Kulturális Főváros program; 2007-2013-as időszakból: TIOP kapcsolódás

Célcsoport: fiatalok, családok

Kiválasztási kritériumok, alapelvek: Interaktivitás, innovatív jelleg; A program szakmai megalapozottsága; Fenntarthatóság; Erős identitás tudat megalapozása; Helyi aktivitás elősegítése

Forrás: 65M Ft, ESZA

Forrás ütemezése: 2018: 35M 2019: 30M

Tervezett időintervallum: 2018. június – 2019. december

1.3 Szemléletformáló, interaktív kulturális és közösségi programok, képzések

Indoklás, alátámasztás: Szemléletformáló, interaktív kulturális és közösségi programok, képzések. Jellegzetesen olyan projektek, amelyek már beruházást tartalmazó projektpárral is rendelkeznek (például: SMART City → SMART lakosság → SMART alkalmazások, Zoo Café, Felelős állattartás, Szabadtéri színházi események feltételeinek megteremtése, Eseményorientált könyvtár, Kultúrkocsmá – Kocsmakvíz). Alapvető indoka, hogy az eddig is erős lokálpatriotizmus tovább erősödjön, valamint arra is választ kíván adni a művelet, hogy a lakosság egy része digitálisan írástudatlan.

Specifikus cél: 1. Értéktörzés és innováció

Támogatható tevékenységek: Részvételt szélesítő IKT program a digitális írástudás bővítéséért. Interaktív, attraktív elemekkel rendelkező közösségépítő és szemléletformáló programok, valamint események, képzések. Eszközpark kialakítása és működtetése. Helyi, perifériákon rendezvények tudásközponti támogatása, mobil eszközökkel. Az eseményhez kapcsolódó információszolgáltatás, tanácsadás, tevékenységek.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: ERFA kapcsolódások 2.1. művelet

Célcsoport: interaktív fejlesztő programok és közösségi programok iránt érdeklődést mutatók

Kiválasztási kritériumok, alapelvek: Interaktivitás, innovatív jelleg; A program szakmai megalapozottsága; Fenntarthatóság; Erős identitás tudat megalapozása; Formálják és hozzák össze a közösséget, az együvé tartozást és a helyi identitást és a népességmegtartó erőt erősítik.

Forrás: 65M Ft, ESZA

Forrás ütemezése: 2018: 35M, 2019: 30M

Tervezett időintervallum: 2018. június – 2019. december

2.1 Helyi kulturális, gazdasági, művészeti és közösségi szervezetek eszköz infrastruktúrájának bővítése

Indoklás, alátámasztás: Helyi kulturális infrastruktúrafejlesztés a külső és belső közösségi terek népszerűsítése érdekében. A beruházáshoz jellemzően ESZA típusú projekt is kapcsolódik, amely a programokat biztosítja. A fejlesztési szükségletek között és a helyzetelemzésben is kiemelten szerepel, hogy számos esetben nem megfelelő az infrastruktúráis ellátottság és a gazdag kulturális kínálatot az intézmények, szervezetek nem tudják eljuttatni a város minden pontjára. Ez a művelet intézményspecifikus fejlesztésekre ad lehetőséget.

Specifikus cél: 2. Mobilitás és integrálás

Támogatható tevékenységek: Közösségi „tájékozás”, Vojtina Outdoor (Mobilizálható eszközparkkal felszerelt játékpark és játéktér a bábszínházhoz kapcsolódóan). Közel az olvasóhoz, Szabadtéri színházi események feltételeinek megteremtése, Eseményorientált könyvtár, Agora projektek, Debrecen a város öt pontjára tervezi mobil rendszer fogadására és a közösségi funkciókra alkalmas szabadtéri pontok kialakítását. Mobilitás és integrálás specifikus célba sorolható. Komplex rendezvények, közösségi programok, szolgáltatásokhoz kapcsolódó külső vagy belső közösségi tér kialakítása, vagy fejlesztése. Mobilizálható eszközpark, kültéri technika, játéktér, játékpark létrehozása. Helyi, perifériás rendezvények, tudásközponti támogatása mobil eszközökkel. Az Agora szabadtéri, közösségi terének kiépítése.

Közösségi tér létrehozása a botanikus kertben. Könyvtári kitelepülések lehetővé tétele rendezvényekhez kapcsolódóan. Állatbarát közösségi tér (állatkerthez kapcsolódó) kialakítása interaktív elemekkel. Lepusztult park ifjúsági közösségi térré alakítása. Állandó és ideiglenes könyvtárpontok létrehozása és működtetése. Új kulturális közösségi színterek létrehozása. A múzeumban ki nem állított értékek „társadalmasítása”, kreatív tevékenységek, épített és szabad terekben, rendezvények kiszolgálására.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: ESZA 1.1, 1.2, 1.3. 2.2 műveletek, 2007-2013-as időszakból: TIOP kapcsolódás.

Célcsoport: jellemzően gyerekek, fiatalok, családok

Kiválasztási kritériumok, alapelvek: Indokolt, a piaci árakat tükröző költségvetés; Program és rendezvényterv benyújtása; Fejlesztés közvetlen és közvetett munkahelyteremtő hatása; Interaktivitás, innovatív jelleg; A program szakmai megalapozottsága, ITS céljaihoz való hozzájárulás

Forrás: 92,5M Ft, ERFA

Forrás ütemezése: 2018: 42,5M, 2019: 50M

Tervezett időintervallum: 2018. június – 2019. december

2.2 Társadalmi integrációt segítő kulturális és közösségi programok

Indoklás, alátámasztás: A társadalmi integrációt segítő kulturális és közösségi programok szervezése, beleértve a karitatív indíttatású tevékenységeket, a reformáció évéhez is kötődően (Ökumené program). Itt kap lehetőséget néhány közösségi tér a programkínálatának megszervezésére és lebonyolítására pl. Nádor utcai Grundhoz kapcsolódó preventív programok. Kompetenciafejlesztő programok indulnak az integráció segítése jegyében és létrehoznak könyvtárpontokat is. Tanulási, felnőttoktatási tudásközpontokhoz kapcsolódó programok, rendezvények. A Fejlesztési szükségletek között is megjelenik, hogy „a civil részvétel és aktivitás, valamint a további szférákkal való kooperáció erősítésével a lakosság intenzív bevonása megtörténik, amely hozzájárul a közösség-építő aktivitás növeléséhez és a hátrányos helyzetű lakosság integrálásához egyaránt”. A SWOT is alátámasztja, a reális veszély Debrecen esetében, hogy a hátrányos helyzetűek aránya nőni fog, amelyet a CLLD eszközeivel is kezelni kell.

Specifikus cél: 2. Mobilitás és integrálás

Támogatható tevékenységek: Karitatív kezdeményezések: Élelmiszermentés, kórházi szolgálat stb. A Nádor utcai lepusztult park ifjúsági közösségi térré alakítása és ehhez kapcsolódóan preventív közösségi programokkal való feltöltése. A legújabb IKT eszközöket bemutató, a kipróbálást biztosító, tájékoztató és kompetenciafejlesztő közösségi színtér. Állandó és ideiglenes könyvtárpontok létrehozása, működtetése. Tanulási, felnőttoktatási feltételeinek biztosítása.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: ERFA: 2.1

Célcsoport: hátrányos helyzetűek szűkebb csoportja, az adott térségekben élő gyerekek és fiatalok (8-24 év)

Kiválasztási kritériumok, alapelvek: Hátrányos helyzetű csoportok bevonásának a módja, Fenntarthatóság; Programok, médiamegjelenések száma; Fejlesztésben részt vevő önkéntesek száma; ITS célokhoz való hozzájárulás

Forrás: 60M Ft, ESZA

Forrás ütemezése: 2018: 30M, 2019: 30M

Tervezett időintervallum: 2018. június – 2019. december

3.1 Helyi termelők, termékek, értékek támogatása

Indoklás, alátámasztás: A fejlesztés célja a helyi termelők és termékeinek segítése a Nagypiac közösségi funkcióinak erősítése által. A közösségi helyzetelemzések során veszélyként fogalmazódott meg a helyi

termelői piacok elszorvadása, miközben a helyi termékeknek és a helyi „értékeknek” (pl. páros kolbász) nagyon erős a szubjektív közösségmegtartó, a városhoz való tartozás érzését növelő erejük.

Specifikus cél: 3. Közösségi gazdaságfejlesztés

Támogatható tevékenységek köre: Közösségi pont létrehozása. Helyi termelők, termékek, értékek megjelenését segítő feltételek, programok megteremtése

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: TOP 6-os prioritás gazdaságfejlesztési célú felhívásai

Célcsoport: Nagypiac látogatói, helyi termelők

Kiválasztási kritériumok, alapelvek: Gazdaságfejlesztési potenciál; közvetlen és közvetett munkahelyteremtő hatás; médiamegjelenések száma; Erős identitás tudat megalapozása; - helyi aktivitás elősegítése; interaktivitás, innovatív jelleg

Forrás: 20M Ft, ESZA

Forrás ütemezése: 2018: 20M

Tervezett időintervallum: 2018. május – 2018. december

3.2 Turisztikai szempontból is jelentős kulturális események

Indoklás, alátámasztás: A fejlesztés célja a turisztikai szempontból is jelentős kulturális események, amelyek egyben a város teljes lakosságának a közösséghez való tudatát is erősíti, valamint a közösséget is szervezi. Ilyen például kiemelten a Debreceni Páros Hét, amely a kéthetes gasztronómiai fókuszú rendezvény brand-építéséhez, s így a város identitásának és gazdasági potenciáljának erősítéséhez is hozzájárul, de más hasonló rendezvények és programok is ide sorolhatóak. Mindez a helyzetelemzések és a fejlesztési szükségletek által azonosított fontos célként jelenik meg a város életében.

Specifikus cél: 3. Közösségi gazdaságfejlesztés

A támogatható tevékenységek köre: Események szervezéséhez, programszervezéshez kapcsolódó tevékenységek

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: TOP 6-os prioritás gazdaságfejlesztési célú felhívásai

Célcsoport: A helyi kultúra- és hagyományőrző civil szervezetek és a téma iránt érdeklődő lakosság

Kiválasztási kritériumok, alapelvek: Gazdaságfejlesztési potenciál; közvetlen és közvetett munkahelyteremtő hatás; médiamegjelenések száma; Erős identitás tudat megalapozása; - helyi aktivitás elősegítése; interaktivitás, innovatív jelleg

Forrás: 40 M Ft, ESZA

Forrás ütemezése: 2018: 40M

Tervezett időintervallum: 2018. május – 2018. december

Sorszám	Megnevezés (legfeljebb 1-2 szó) / Kulcsprojekt (K)	Indoklás, alátámasztás (legfeljebb 4-5 mondat)	Specifikus cél (legfeljebb 1-2 szó)	Támogatható tevékenységek (legfeljebb 4-5 mondat)	Kiegészítő jelleg, lehatárolás (legfeljebb 4-5 mondat)	Célcsoport (legfeljebb 1-2 szó)	Forrás (ezer Ft)	Támogató Alap (ERFA/ESZA)	Tervezett időintervallum
1	Debreceniek Háza (kulcsprojekt)	Beruházási oldala az egykori kereskedelmi akadémia épületének felújítása, az épület eddig rejtett kulturális értékeinek feltárása, eszközök beszerzése. Tartalmilag pedig egy közösségi "bursa" (közösségi ház és műhely) létrehozása, a civil szervezetek és rendezvények házának létrehozása, az épület közösségi funkciók alá rendelése. A Debreceniek háza a helyi szervezetek, közösségek számára ad otthont, közös munkakörnyezetet, közösségi tereket és programokat.	1. Értéktörzés és innováció	Az egykori kereskedelmi akadémia épületének felújítása, az épület eddig rejtett kulturális értékeinek feltárása, eszközök beszerzése. A civil szervezetek és rendezvények háza funkcióinak kialakítása.	ESZA kapcsolódás: azoknak a projekteknek a támogatása, amelyek a szereplők értékterében és infrastruktúráján segítik a közösségi együttműködés fejlesztését és hálózatosodását.	civil szervezetek	255 000	ERFA	2018. május – 2019. május
2	1.1 Kulturális értékek és hagyományok megőrzésével kapcsolatos fejlesztések	A művellet keretében célunk a város olyan értékeinek megerősítése, amelyeket a történelmi, kulturális és vallási hagyományok határoznak meg. A projektek keretében olyan beruházásokat tervezünk, amely egyrészt a hagyományörzés, másrészt az értékmegőrzés és értékteremtés szempontjából kiemelten fontos épületek, központok felújítását, létrehozását célozza. A kulturális fejlesztő célokat a történelmi-turisztikai lehetőségekkel kapcsolja össze a modern lehetőségekkel is a művellet, amelyre a város történelmi pontjainak QR kódokkal segített vizuális szolgáltatását építenék ki.	2. Értéktörzés és innováció	Épület felújítás és bővítés, a fejlesztett épületek közösségi tér jellegének erősítése mellett. A város nevezetesen, történelmi szempontból jelentős helyein QR kódokkal segített interaktív virtuális-vizuális szolgáltatás kiépítése	ESZA kapcsolódás: identitástudatot, Kárpát-medencei együttműködéseket segítő programok, határon túli együttműködési hálózat	a kultúra és az értékmegőrzés, hagyományörzés, valamint a helyi történelem iránt érdeklődők	40 000	ERFA	2018. június – 2019. december
3	1.2 Innovatív kulturális programok és közösségi kezdeményezések	Innovatív kulturális programok és közösségi kezdeményezések, amelyeknek a projekt csak kapcsolódó része a beruházás típusú fejlesztéséhez. A projekt azonban szükséges ahhoz, hogy a beruházás működjön, a bennük foglalt szolgáltatások megvalósulhassanak. Ilyen projektek: a rendezvények programjait, szolgáltatásait biztosító Közösségi „tájékoztató” elképzelés, a múzeum ki nem állított értékeinek bemutatására formálódó projekt, vagy éppen az interaktív bábmúzeum (példák). A művelletben több a kulturális és innovatív területeket összekötő, az ifjúságot, de más korosztályt egyaránt érintő projektek szerepelnek. Többek között itt nyílik lehetőség az Agóra továbbfejlesztésének ESZA típusú finanszírozására is és a közösségi terekhez kapcsolódó fejlesztésekre.	1. Értéktörzés és innováció	A történelmi szempontból jelentős helyein QR kódokkal segített interaktív virtuális-vizuális szolgáltatás kiépítése. Komplex rendezvények, közösségi programok, szolgáltatások kialakítása és működtetése, amelyek több közösségi és szabadidő helyszínre is eljuttathatók. A múzeumokban ki nem állított értékek „társadalmisítása”, kreatív tevékenységek, múzeumpedagógiai programok épített és szabad terekben. Nyitott, kreatív részvételt biztosító báb-, bábszínház-, bábszínház-történelmi kiállítás és közösségi tér programjai. Az Agóra kilép az intézmény falai közül, s szolgáltatásait megjeleníti külső szabadidő és közösségi terekben is, amelyek finanszírozásához ERFA láb mellett ESZA-t is biztosítani szükséges.	ERFA projektek: 1.1 és 2.1 művellet; Kulturális Főváros program; 2007-2013-as időszakból: TIOP kapcsolódás	fiatalok, családok	65 000	ESZA	2018. június – 2019. december
4	1.3 Szemléletformáló, interaktív kulturális és közösségi programok, képzések	Szemléletformáló, interaktív kulturális és közösségi programok, képzések. Jellegzetesen olyan projektek, amelyek már beruházást tartalmazó projektpárral is rendelkeznek	1. Értéktörzés és innováció	Részvételt szélesítő IKT program a digitális írástudás bővítéséért. Interaktív, attraktív elemekkel rendelkező közösségépítő és szemléletformáló programok, valamint események, képzések. Eszközpark kialakítása és működtetése. Helyi, perifériákon rendezvények tudásközponti támogatása, mobil eszközökkel. Az eseményhez kapcsolódó információszolgáltatás, tanácsadás, tevékenységek.	ERFA kapcsolódások 2.1. művellet	interaktív fejlesztő programok és közösségi programok iránt érdeklődést mutatók	65 000	ESZA	2018. június – 2019. december

Sorszám	Megnevezés (legfeljebb 1-2 szó) / Kulcsprojekt (K)	Indoklás, alátámasztás (legfeljebb 4-5 mondat)	Specifikus cél (legfeljebb 1-2 szó)	Támogatható tevékenységek (legfeljebb 4-5 mondat)	Kiegészítő jelleg, lehatárolás (legfeljebb 4-5 mondat)	Célcsoport (legfeljebb 1-2 szó)	Forrás (ezer Ft)	Támogató Alap (ERFA/ESZA)	Tervezett időintervallum
5	2.1 Helyi kulturális, gazdasági, művészeti és közösségi szervezetek eszköz infrastruktúrájának bővítése	Helyi kulturális infrastruktúrafejlesztés a külső és belső közösségi terek népszerűsítése érdekében. A beruházáshoz jellemzően ESZA típusú projekt is kapcsolódik, amely a programokat biztosítja. Közösségi „tájékoztató”, Vojtina Outdoor (Mobilizálható eszközparkkal felszerelt játékpark és játéktér a bábszínházhoz kapcsolódóan). Közel az olvasóhoz, Szabadtéri színházi események feltételeinek megteremtése, Eseményorientált könyvtár, Agora projektek,	2. Mobilitás és integrálás	Intézményspecifikus eszközbeszerzés, építés Mobil eszközök beszerzése	ESZA 1.1, 1.2, 1.3. 2.2 műveletek, 2007-2013-as időszakból: TIOP kapcsolódás.	jellemzően gyerekek, fiatalok, családok	92 500	ERFA	2018. június – 2019. december
6	2.2 Társadalmi integrációt segítő kulturális és közösségi programok	A társadalmi integrációt segítő kulturális és közösségi programok szervezése, beleértve a karitatív indítatású tevékenységeket, a reformáció évéhez is kötődően (Ökumené program). Itt kap lehetőséget néhány közösségi tér a programkínálatának megszervezésére és lebonyolítására pl. Nádor utcai Grundhoz kapcsolódó preventív programok. Kompetenciafejlesztő programok indulnak az integráció segítése jegyében és létrehozhatnak könyvtárpontokat is. Tanulási, felnőttoktatási tudásközpontokhoz kapcsolódó programok, rendezvények.	2. Mobilitás és integrálás	Karitatív kezdeményezések: Élelmiszermentés, kórházi szolgálat stb. A Nádor utcai lepusztult park ifjúsági közösségi térré alakítása és ehhez kapcsolódóan preventív közösségi programokkal való feltöltése. A legújabb IKT eszközöket bemutató, a kipróbálást biztosító, tájékoztató és kompetenciafejlesztő közösségi színtér. Állandó és ideiglenes könyvtárpontok létrehozása, működtetése. Tanulási, felnőttoktatási feltételeinek biztosítása.	ERFA: 2.1	hátrányos helyzetűek szűkebb csoportja, az adott térségekben élő gyerekek és fiatalok (8-24 év)	60 000	ESZA	2018. június – 2019. december
7	3.1 Helyi termelők, termékek, értékek támogatása	A helyi termelők és termékeinek segítése a Nagypiac közösségi funkcióinak erősítése által.	3. Községi gazdaságfejlesztés	Közösségi pont létrehozása. Helyi termelők, termékek, értékek megjelenését segítő feltételek, programok megteremtése	TOP 6-os prioritás gazdaságfejlesztési célú felhívásai	Nagypiac látogatói, helyi termelők	20 000	ESZA	2018. május – 2018. december
8	3.2 Turisztikai szempontból jelentős kulturális események	Turisztikai szempontból is jelentős kulturális események, amelyek egyben a város teljes lakosságának a közösséghez való tudatát is erősíti, valamint a közösséget is szervezi. Ilyen például kiemelten a Debreceni Páros Hét, amely a kéthetes gasztronómiai fókuszú rendezvény brand-építéséhez, s így a város identitásának és gazdasági potenciáljának erősítéséhez is hozzájárul.	3. Községi gazdaságfejlesztés	Események szervezéséhez, programszervezéshez kapcsolódó tevékenységek	TOP 6-os prioritás gazdaságfejlesztési célú felhívásai	A helyi kultúra- és hagyományörző civil szervezetek és a téma iránt érdeklődő lakosság	40 000	ESZA	2018. május – 2018. december

6.2. Együttműködések

A Debreceni HACS a stratégiájának megvalósításához nemzetközi és hazai együttműködéseket tervez.

Hazai együttműködések esetében, tekintettel arra, hogy a CLLD megvalósítása során több CLLD HACS alakul, érdemes közös kezdeményezéseket indítani, kihasználva a térségi potenciált.

A kulturális élet kibontakoztatásában a hazai együttműködések mellett nagy szerepet tölthetnek be Debrecen testvérvárosi kapcsolatai (Lásd a helyzetelemzés kulturális erőforrások részét). A nemzetközi együttműködés tekintetében a jó gyakorlatok átvétele és a tapasztalatok megosztása mellett, a hosszú távon versenyelőnyt jelentő nemzetközi tapasztalatszerzés és a nemzetközi vonzás megerősítése is célkitűzés.

A város közösségi életének fejlesztéséhez, a város megújult szolgáltatási kapacitáshálójának bővítéséhez elengedhetetlen a hazai tapasztalatok mellett, a testvérvárosainknál megtalálható tudások és jó gyakorlatok átvétele. A jó gyakorlatok kölcsönös megismerése, a kisközösségek tapasztalatszerző találkozásainak megszervezése és lebonyolítása.

A tervezett nemzetközi együttműködés ugyanakkor tudatos tanulási folyamatot, nemzetközi tapasztalatszerzést és hosszú távú szemléletet képviselő építkezést jelent a stratégia megvalósítása során. A nemzetközi együttműködéssel a 2014-2020-as időszak utáni helyzetre is szeretnénk felkészülni. Ugyanis ez jó alapot jelent a nemzetközi pályázati tevékenységhez, mivel az együttműködésben részt vevő városok között megfelelő tapasztalatok, stabil partnerségek és referenciák jönnek létre. Ezek 2020-at követően komoly versenyelőnyt jelenthetnek a közvetlen uniós források megszerzésében, amelyekkel lehetővé válhat a stratégia hosszú távú megvalósítása, eredményeinek fenntartása⁶.

A HACS az alábbi specifikus célterületen kíván hazai és nemzetközi szervezetekkel, más LEADER és CLLD akciócsoportokkal együttműködéseket kialakítani.

Specifikus cél: 1. specifikus célkitűzés: Értékkörzés és innováció specifikus cél

Specifikus célhoz kapcsolódó műveletek:

- „Debreceniek Háza” kulcsprojekt

Indoklás, alátámasztás:

A stratégia kialakítása során megvalósításra kerülő új, innovatív hazai és nemzetközi tapasztalatokon is alapuló közösségi programok és fejlesztések a település közösségének megerősödéséhez, valamint a nemzetközi és a belső együttműködések erősítéséhez járulnak hozzá.

„Debreceniek Háza” kulcsprojekt keretében egy közösségi "bursa" (közösségi ház és műhely) létrehozása valósul meg. A civil szervezetek és rendezvények házának létrehozásával az épületet a közösségi funkciók alá rendeljük. A Debreceniek Háza a helyi civil szervezetek, közösségek számára ad otthont, közös munkakörnyezetet, közösségi tereket és programokat.

Helyzetfeltárásunk kulturális erőforrások része és a közösségi helyzetelemzése támasztják alá a tervezett együttműködések:

Szakmai helyzetelemzés megállapításai: „A városban levő turisztikai és kulturális helyszínek az elmúlt években mind újrakezdtek, felújításuk megtörtént. Ezzel párhuzamosan erősíteni lehet a testvérvárosi kapcsolatokat is. A célok elérése érdekében a civil és az intézményi kooperáció erősítése szükséges, a civil

---

⁶http://studia.mundi.gtk.szie.hu/sites/default/files/upload/studia/2016-vol3-no1/studia_mundi_vol_3_no_1_szilagyi.pdf

szervezetek erősebb bevonása nélkülözhetetlen a város kulturális életébe. A civilek és civil szektor segítségével, a közösségsszervező erővel formálódhat a városból közösség.”

Közösségi helyzetelemzés megállapításai: „Legfőbb hiányosságként a résztvevők egyértelműen a kulturális intézmény rendszer ellátottságának térbeli kiegyenlítetlenségét jelölték meg. Nincsenek kulturális, közösségi terek több városrészben, így nem is jut el a gazdag kulturális ellátottság mindenhová a városban. Komoly lehetőségnek vélték a partnerek komplex multifunkcionális terek létrehozását, ahol városi programokat lehetne szervezni. Szintén fontos lenne a testvérvárosi kapcsolatok kihasználása, a nemzetközi kapcsolatok erősítése.”

Az együttműködés tervezett tématerületei:

- a közösségi funkciót segítő programok, jó gyakorlatok kölcsönös megismerése és adaptációja
- civil szervezeti tapasztalatok megismerése és a tapasztalatok cseréje, belső és nemzetközi együttműködések erősítése
- innovatív eszközök átvétele a közösségépítésben, a városi kulturális és művészeti terület fejlesztésében
- nemzetközi tapasztalatszerzés annak érdekében, hogy megfelelő tapasztalatok, stabil partnerségek és referenciák jöjjenek létre

6.3.A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei

AHELYI AKCIÓCSOPORT (HACS) ÖSSZETÉTELE, FELELŐSSÉGI KÖRÉNEK BEMUTATÁSA

A HACS tervezett szervezeti felépítésének bemutatása

6.3.1. A HACS és munkaszervezetének jogi formája, a megalakulás dátuma, fő tevékenységi körök

A Debreceni Helyi Közösség 2016. május 30-án jött létre, konzorciumi formában. A konzorciumnak 32 tagja van.

A Helyi Közösség megalapításának célja, hogy a partnerség elvének érvényesítése mentén, a helyi közösségfejlesztési stratégia kidolgozásával és annak megvalósításával hozzájáruljon a jövőképpen megfogalmazott célok eléréséhez. A Debreceni Helyi Közösség elsősorban a kultúra és a közösségépítés terén tervezendő fejlesztések megvalósítására alakult. A HACS a helyi szükségletek és lehetőségek figyelembevételével, a helyi környezet innovatív jellemzőire tekintettel, hálózatépítés és együttműködés

keretében készíti el a helyi fejlesztési stratégiát. E követelmények figyelembevételével választotta meg a tagjait és hozta létre a szerveit a HACS a megalakulás során.

6.3.2. A HACS alapító tagjai

HACS elnöke		Serfőzőné Bencsik Margit Ilona	
	HACS alapító tagjai (konzorciumi tagok)	Tagok képviselői	Szféra
1.	Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata	Komolay Szabolcs	közzsféra
2.	Debrecen Művelődési Központ	Jantyk Zsolt	közzsféra
3.	Méliusz Juhász Péter Könyvtár	Dr. Kovács Béla Lóránt	közzsféra
4.	DMJV Család és Gyermekjóléti Központ	Orosz Ibolya Aurélia	közzsféra
5.	Csokonai Színház	Ráckevei Anna	közzsféra
6.	Vojtina Bábszínház	Asbóth Anikó	közzsféra
7.	Debreceni Ifjúsági Szolgáltató Nonprofit Kft	Halász Dániel János	közzsféra
8.	Déri Múzeum	dr. Angi János	közzsféra
9.	Debreceni Polgárőr Egyesület a Cívis Városért	Molnár Miklós	civil
10.	„Mosolyvirág” Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete	Radnainé Filep Ildikó	civil
11.	Debreceni Nyugdíjas Egyesület	Nagy Barna	civil
12.	Tiszántúli Református Egyházkerület	Dr. Fekete Károly	civil
13.	Debreceni Zsidó Hitközség	Horovitz Tamás	civil
14.	Debreceni – Nyíregyházi Egyházmegye	Palánki Ferenc	civil
15.	Hajdúdorogi Főegyházmegye	Kocsis Fülöp	civil
16.	Civilek a Fiatalokért Egyesület	Serfőzőné Bencsik Margit Ilona	civil
17.	Debreceni Karitatív Testület	Balogh Barnabás	civil
18.	Feeling Tánc és Mazsorett Egyesület	Takács-Pántya Barbara	civil
19.	Héra Egyesület	Nyíri-Szabó Ilona	civil
20.	Zene Theatrum Kulturális Egyesület	Végh Veronika	civil
21.	EDC Debrecen Nonprofit Kft	Póser Zoltán	közzsféra
22.	Agóra Közhasznú Nonprofit Kft	Somogyi Béla	közzsféra
23.	Főnix Rendezvényszervező Közhasznú Nonprofit Kft	Bódor Edit	közzsféra
24.	Modem Modern Debreceni Nonprofit Kft	Gergely Gabriella	közzsféra
25.	Debreceni Sportcentrum Közhasznú Nonprofit Kft	Becsky András	közzsféra
26.	Bazár Parking 2000 Kft	Pántya Sándorné	üzleti
27.	Komáromi Italtáca Italnagykereskedelmi és Szolgáltató Kft	Komáromi János Mihály	üzleti
28.	Épkerservice Zrt	Sándor László György	üzleti
29.	Sofém Kft	Soltész József	üzleti
30.	Trans-Sped Kft	Fülöp Zsolt	üzleti
31.	Tranzit-Ker Zrt	Szabó Miklós	üzleti
32.	Nagygyérei Kultúrpark Nonprofit Kft	dr. Nagy Gergely Sándor	közzsféra

6.3.3. A HACS szervei

Közzgyűlés, Elnökség, Munkaszervezet, Helyi Bíráló Bizottság, valamint a Közzgyűlés által létrehozható további, tanácsadói jogkörrel rendelkező szervek.

1.Közyűlés:

A közgyűlés tagja a HACS minden tagja. Minden tag 1 szavazattal rendelkezik.

A Debreceni Helyi Közösségnek jelenleg 32 tagja van, melyből 14 tag a közsférához, 6 tag az üzletihez és 12 tag a civil sférához tartozik. A HACS tagság összetételében ennek megfelelően egyik sféra és érdekcsoport sem rendelkezik a szavazati jogok 49%-ot meghaladó hányadával, mely arányok betartására a jövőben is különös figyelmet fordítunk. A HACS-nak a rendes tagok mellett lehetnek együttműködő tagjai is, amelyek szavazati joggal nem, de tanácskozási joggal részt vehetnek a Közgyűléseken.

A HACS Közgyűlése egyhangú döntéssel felveszi tagjai közé a legalább két tag ajánlásával rendelkező csatlakozni kívánó jogi személyiséggel rendelkező szervezetet, amely megfelel a pályázati felhívásban foglalt előírásoknak és nem áll a kizáró okok hatálya alatt, valamint felvételével egyik sféra tagsága sem haladja meg a 49%-ot.

A közgyűlés évente legalább egyszer ülésezik. A közgyűlés határozatképes, ha tagjainak több mint fele jelen van. Az ülést az elnök hívja össze. Köteles az ülést 15 napon belül összehívni, ha a tagok legalább 1/3-a azt írásban kezdeményezi.

A Közgyűlés feladatai:

- A HACS konzorciumi megállapodásának elfogadása vagy módosítása
-
- Tisztségviselők megválasztása
- A HACS képviseletére jogosult Elnök megválasztása
- A Helyi Bíráló Bizottság tagjainak megválasztása
- Helyi Közösségfejlesztési Stratégia elfogadása, módosítása
- Éves munkaterv elfogadása
- Éves költségvetés és beszámoló elfogadása
- HACS hatáskörébe tartozó legfontosabb döntések meghozatala, stratégiai jellegű kérdések megvitatása
- Munka- és tematikus csoportok létrehozása, tagjaik megválasztása.

2.Elnökség:

Az elnökség a HACS operatív irányító testülete. A Közgyűlés választja meg a HACS tagjaiból. Az elnökség 3 tagú, amelyben minden sférát 1-1 fő képvisel. Az elnökség akkor határozatképes, ha minden tagja jelen van. Határozatait konszenzussal hozza meg. A szervezetet az elnök képviseli. Az Elnök maga helyett elnökhelyettest jelölhet ki.

Az elnökség tagjai kötelesek részt venni a közgyűlésen.

Az elnök tanácskozási joggal további személyeket hívhat meg állandó, vagy eseti jelleggel az Elnökség üléseire.

Az elnökség tagjai kötelesek a közgyűlésen részt venni, a közgyűlésen a HACS-csal kapcsolatos kérdésekre válaszolni, a HACS tevékenységéről és gazdasági helyzetéről beszámolni. Az elnökség felel a közgyűlés által, számára delegált ügyekért. Az elnökség feladata első sorban az operatív irányítás, a HKFS megvalósulásának figyelemmel kísérése, illetve a HKFS módosításának kezdeményezése. Az elnökség feladata a munkaszervezet munkájának folyamatos figyelemmel kísérése. Feladata a Közgyűlés hatáskörébe tartozó ügyek tekintetében javaslatok megfogalmazása, és a meghozott döntések végrehajtásának felügyelete.

3.Helyi Bíráló Bizottság:

A Helyi Bíráló Bizottság (HBB) tagjait és póttagjait a közgyűlés választja meg és hagyja jóvá. A HBB tagjaira vonatkozó főbb előírások:

- HBB-ban biztosított legyen a három érdekszféra képviselete
- HBB tagjait 50%-ban állami hatóságnak nem minősülő partnerek adják, 1 személy 1 szférát képviselhet

A bizottság feladata a HKFS végrehajtásához kapcsolódóan a projektkiválasztási és döntéshozatali eljárásban a döntéshozatali funkció ellátása. Az általa támogatásra javasolt projekteket a HACS az Irányító Hatóságnak továbbítja jogosultsági ellenőrzésre.

A projektkiválasztás során a HBB – a munkaszervezet segítségével – formailag, majd tartalmilag értékeli a pályázatokat, a felhívásban meghatározott pontozásos, szakmai szempontok alapján.

A Helyi Bíráló Bizottság esetében kimagaslóan fontos a kiválasztás alapvető szabályait betartani, melyek a következők:

- **Egyenlő bánásmód**, melynek alapján részlehlás nélkül, azonos szempontok szerint bírálnak el adott konstrukción belül minden projektet.
- **Esélyegyenlőség**: A bírálat során megkülönböztetés nélkül történik a projektek bírálata, független attól, hogy milyen társadalmi vagy vallási csoportot, területet, stb. képvisel adott pályázó. Csak olyan projekt támogatható, amely hozzájárul az esélyegyenlőség és a fenntartható fejlődés biztosításához.
- **Összeférhetetlenség**: A döntéshozatalban nem vehet részt, aki a pályázat kidolgozásában részt vett, vagy képviselője/munkavállalója annak a szervezetnek, amely az adott támogatási kérelmet benyújtotta. A döntéshozatal során a HBB tagja helyett a póttag vesz részt a döntéshozatalban.

4.Munkaszervezet:

A munkaszervezet a HACS ügyviteli, adminisztratív szervezete, a tevékenységét segítő iroda. A munkaszervezet a HKFS megvalósításához szükséges működési feladatokat (közösségszervezési, animációs, kommunikációs, továbbá menedzsment és program-monitoring) látja el.

A Debreceni Helyi Közösség munkaszervezete: **Civilek a Fiatalokért Egyesület**

A Civilek a Fiatalokért Egyesület jogelődje a Szülők a Gyermekekért, Egymásért közhasznú egyesület 1996-ban jött létre a szülők helyi önszerveződésének eredményeként abból a célból, hogy hozzájáruljon a szülők, családok pedagógiai tájékozottságának szélesítéséhez. Az egyesület sokoldalú kapcsolatot alakított ki a városban, megyében, régióban működő más civil szervezetekkel és Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatával.

Az egyesület 2012-től a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, 2015-től az Emberi Erőforrások Minisztériuma stratégiai partnere. A szervezet 2012. május 24.-e óta birtokolja a Hajdú – Bihar Megyei Civil Információs Centrum címet, melynek keretében ingyenes tanácsadásokkal segíti a Hajdú-Bihar Megyei civil szervezetek munkáját.

Számos pályázatot is elnyert, főként a Nemzeti Együttműködési Alaptól, de ÁROP projektet is valósított meg. 2017-2019 időszakban valósítja meg az EFOP-1.2.1-15 - Védőháló a családokért kiírás keretében támogatott „A család társadalmi szerepének népszerűsítése és megerősítése Debrecenben és Hajdú-Bihar megyében” című projektjét.

A munkaszervezet feladatai:

- Projektfejlesztési tevékenység: A munkaszervezethez beérkező projektötletek esetében szakértői tanácsadás, segítség abban, hogy az ötletekből megvalósítható projektek legyenek.
- Elszámolási feladatok ellátása
- Támogatást igénylők tájékoztatása, magas szintű kommunikáció működtetése, nyilvánosság biztosítása, ügyfélszolgálat működtetése
- Beérkezett projektjavaslatokról, a HBB döntésekről nyilvántartások, jegyzőkönyvek vezetése ▪ Benyújtott adatlapok előkészítése döntéshozatalra, hiánypótlás, esetenként záradékolás ▪ Biztosítja a HBB tevékenységét segítő technikai hátteret, infrastruktúrát.
- Helyi szereplők fejlesztési és végrehajtási kapacitásainak kiépítése

A munkaszervezetet **munkaszervezet vezető** irányítja. Feladatai:

- Munkaszervezet tevékenységének irányítása
- A HKFS tervezési folyamatának menedzselése
- Munkaszervezet napi működtetése
- Részvétel a projektek kiválasztásának döntés- előkészítésében
- Projekt kérelmek döntésre való felterjesztése
- Beszámolás az elnökségnek a működésről

Összeférhetetlenségi szabályok: A munkaszervezet tagja nem lehet HACS-ban tagsággal rendelkező szervezet képviselője. A munkaszervezetnek nincs döntési jogköre a projektek kiválasztásával kapcsolatban.

A munkaszervezetet ellátó szervezettel az Irányító Hatóság támogatási szerződést köt. A támogatási szerződés alapján folyósított támogatás a munkaszervezetenél felmerült

- előkészítési költségekre
- a közösségvezérelt helyi fejlesztési stratégia végrehajtásának irányításához kapcsolódó működési költségekre, valamint
- az érdekelték közötti információcsere megkönnyítése,
- a közösségvezérelt HKFS megvalósítás előmozdítása és
- HKFS-monitoring költségeire (együtt: működési költségek) használható.

6.3.4.A HACS működésével kapcsolatos döntéshozatali folyamatok bemutatása

1. Felhívás Megjelentetése:

2. Projekt kiválasztás:

A projekt kiválasztására vonatkozó előírások:

- Helyi Bíráló Bizottság (továbbiakban: HBB) tesz javaslatot a támogatandó projektekre. Több projekt merül fel a kezdetekkor, a HBB értékeli a projekteket és a település adottságait, javaslatát erre alapozva teszi.
- Kiválasztás szabályai nyilvánosak és átláthatóak.
- Projektek illeszkedjenek a HKFS stratégiához.
- Megkülönböztetéstől mentes, a szabályoknak és kritériumoknak megfelelő kiválasztási eljárás.

6.3.5.A HKFS fizikai feltételeinek bemutatása:

A Civilek a Fiatalokért Egyesület teljes mértékben biztosítja a munkaszervezet feladatainak ellátáshoz szükséges infrastrukturális és tárgyi feltételeket. Rendelkezik a megfelelő humán erőforrással, a város frekvenciált helyén irodával rendelkeznek, ahol a pályázatban résztvevők bármikor elérhetik a munkaszervezetet. A helyi közösséget ismerik, kapcsolatban állnak velük, számos jelenleg is futó projektben vesznek részt. Biztosított az irodahelyiség a szükséges informatikai és irodai eszközökkel, valamint biztosított az ügyfelek fogadására szolgáló tárgyalóhelyiség.

6.3.6.A HKFS megvalósítását szolgáló humán erőforrás bemutatása az elvégzendő feladatok tükrében:

A feladatok megfelelő elvégzéséhez elengedhetetlen a hozzáértő szakmai tapasztalat. Figyelembe véve a pénzügyi forrásokat (a támogatási összeg 15%-a fordítható működési és animációs költségekre) 1 fő munkaszervezet vezetővel, 2 fő projektmenedzserrel, 1 fő projektasszisztenssel és 1 fő szakértővel számolunk.

A munkaszervezet vezető esetében az elvárás a felsőfokú végzettség, minimum 5 éves munkatapasztalat, amelyből 2 év kapcsolódjon uniós projektkezeléshez. Előnyt jelent vezetői valamint, nemzetközi és hazai együttműködésekben szerzett tapasztalat.

A 2 fő Projektmenedzser rendelkezzen legalább 3 éves munkatapasztalattal és ezen belül legalább 2 év kapcsolódjon uniós, vagy hazai pályázatok kezeléséhez.

A működésre tervezett költségvetés alátámasztása.

A működésre megítélt teljes költség 112.499.973 Ft.

A költségek közel felét a személyi jellegű költségek alkotják (56M). Az alkalmazott 5 fő a HKFS teljes időszakában ellátja a feladatát és végzi a munkaszervezet minden tevékenységét. 3 fő (1 fő munkaszervezet vezető, 2 fő projektmenedzser) munkaszerződés keretében napi 8 órában kerül foglalkoztatásra. A projektasszisztens és az állandó szakértő megbízási szerződés keretében kerül foglalkoztatásra. Megbízási szerződés keretében alkalmanként tapasztalt szakértők bevonását tervezzük a felhívások készítése és a pályázati értékelések során. Az előkészítési költségek (stratégia) 10M Ft. A bankköltség, anyagköltségek, irodai informatikai eszközök és irodai bútorok beszerzése . A projektmegvalósítás a jelenlegi humánerőforrás bővülésével fog járni, mely indokolja az irodai eszköz és tárgyi eszközpark fejlesztését a megfelelő munkavégzés és munkakörülmények biztosítása érdekében. 6,3M Ft-os költséget jelentenek.

A feladatok részbeni kiszervezését jelenti a HKFS félidei felülvizsgálata, a monitoring és értékelési kézikönyv elkészítése, a jelentés és elszámolás-menedzsmenti feladatok, valamint egy megalapozó Tanulmány elkészítése az ESZA forrásból támogatott műveletek keresleti oldali felmérésére és a műveletek célcsoportspecifikus megjelentetésére. Ide sorolhatjuk a kötelező nyilvánosságot is. Mindez összesen 17,3M Ft. Tervezünk továbbá képzéseket (Közösségi tervezés, aktív állampolgári részvétel fejlesztése képzés; Társadalmi integráció és inklúzió képzés; Kisközösségi ifjúságnevelés képzés) 3,8M Ft-os értékben, valamint marketing és animációs akciókat 10,8M Ft összköltséggel. Ez utóbbi tevékenység elsősorban a potenciális kedvezményezettek tájékoztatását és szükséges felkészítését tartalmazza a sikeres megvalósítás érdekében. Másrésztől széleskörű marketing tevékenység, amely a társadalom széles rétegeit célozza, hogy minél többen ismerjék a CLLD-t és annak eredményeit. A rezsiköltségek 7,5M Ft-ot jelentenek.

6.4.Kommunikációs terv

A Debreceni Helyi Akciócsoport a Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégia tervezése és megvalósítási ideje alatt nagy hangsúlyt fektet a lakosság és a lehetséges pályázók tájékoztatására, aktuális információkat nyújt a tervezés folyamatáról, pályázati lehetőségekről, eredményekről.

A KOMMUNIKÁCIÓS TEVÉKENYSÉG CÉLJA:

A tevékenység célja, hogy kommunikációs eszközökkel egyrészt biztosítsa a projekt és annak eredményeinek minél szélesebb körű megismertetését a nyilvánossággal. Másrészt célja, hogy a helyi felhívások esetében minden potenciális projektgazdához eljusson az üzenet a pályázási lehetőségekről, a pályázatok feltételeiről, valamint hogy minden releváns információ birtokában sikeres pályázatot nyújtsanak be.

A kommunikációs modul az előírásoknak megfelelően a Széchenyi 2020 Kedvezményezettek tájékoztatási kötelezettségeiben foglalt, a projektekre érvényes kommunikációs tevékenységeket is megvalósítja az Arculati kézikönyv előírásainak megfelelően.

A program az érintettek minél szélesebb körének bevonásával történik, a párbeszéd rendszeresen szervezett fórumokon keresztül zajlik, kialakítva az elköteleződést a projekt iránt. A program során kialakított és tovább fejlesztett kommunikációs és információs csatornák a program befejezését követően is rendelkezésre állnak majd.

A kommunikációs eszközök alkalmazása során alapvető fontosságú a célcsoport számára a projekt céljainak, üzeneteinek tudatosítása, az eredmények terjesztése, az érdeklődés felkeltése és a projekt megismertetése.

A CÉLCSOPORTOK ÉS A KOMMUNIKÁCIÓS ESZKÖZÖK MEGHATÁROZÁSA

A célcsoport meghatározásánál beszélhetünk belső és külső célcsoportokról. Belső célcsoportként definiáljuk a HACS tagjait, valamint a potenciális pályázók körét. Külső célcsoport a széleskörű nyilvánosság.

Célcsoport	Kommunikációs eszközök
Potenciális pályázók köre	elektronikus levélben a HACS tagoknak, valamint e-hírlevél formájában a honlapon regisztrálóknak HACS honlapján pályázói tájékoztató fórumokon
Széleskörű nyilvánosság	helyi nyomtatott és elektronikus sajtón keresztül (Hajdú Online; dehir.hu; stb.) HACS honlapján HACS Facebook oldalán önkormányzat honlapján (www.debrecen.hu) helyi kábeltelevízió híreiközött (www.dtv.hu) helyi rádióban (, FM90 Campus Rádió, BEST FM, Európa Rádió – Debrecen) tájékoztató fórumokon hirdetőtáblákon

Fontos a megfelelő kommunikációs csatorna működtetése, hiszen az adott településeken helyi szintű információ átadáson, napilapon, interneten, kábel TV-n keresztül szinte minden házhoz eljut a közvetített információ. Az időszakosan megjelenő tájékoztatók, ismertető, beszámoló megjelenésének gyakorisága az aktuális információk tartalmától és mennyiségétől függ.

Nyilvános fórumok:

A HACS Munkaszervezete a helyi felhívás megjelentetésekor tart legalább egy tájékoztató fórumot a potenciális pályázóknak. Emellett a munkaszervezet tart egy fórumot évente, hogy munkájáról beszámoljon, az eredményekről tudósítsa a város lakosságát.

Önálló weboldal működtetése

Elengedhetetlen egy HACS weblap működtetése, melyen az összes aktuális információ elérhető (rövid bemutatkozás, stratégia, hírek, eseménynaptár, fórum, elérhetőségek). A weboldal létrehozása a HACS megalakulását követően válik esedékessé. A HACS kihasználja a közösségi média adta előnyöket is, így önálló Facebook oldalt hoz létre, ahol tájékoztatja az érdeklődőket az eseményekről, vagy a sikeres projektekről.

AHACS DOKUMENTUMAIHOZ ÉS A HACS-RÓL SZÓLÓ INFORMÁCIÓKHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS LEHETŐSÉGEINEK BEMUTATÁSA, VISSZACSATOLÁSI LEHETŐSÉGEK, EZEK KEZELÉSÉNEK ÉS DOKUMENTÁCIÓJÁNAK MÓDJA

A HACS dokumentumaihoz és a HACS-ról szóló információkhoz

- a HACS honlapján
- a HACS facebook oldalán
- a HACS Munkaszervezetének ügyfélszolgálati irodájában, ügyélfogadási időben lehet hozzájutni

Az ügyfélszolgálaton személyesen, elektronikusan pedig egy központi e-mail címen lehet javaslatokat, észrevételeket tenni bárki által. A munkaszervezet minden beérkezett javaslatot regisztrál, szükség szerint megválaszolja és a jövőbeni eseményeknél, felhívásoknál, tevékenységeknél ezeket felhasználja. Stratégiai jelentőségű javaslatokat a megfelelő formában az Elnökség elé terjeszti.

A KOMMUNIKÁCIÓVAL KAPCSOLATOS FELELŐSÉGI KÖRÖK ÉS A HUMÁN KAPACITÁS BEMUTATÁSA

A kommunikációs tevékenység megszervezése a munkaszervezet vezetőjének feladata. A munkaszervezet vezetője a kommunikáció adminisztratív feladatait a munkaszervezet tagjaival együtt látja el.

A HKFS-SEL KAPCSOLATOS KOMMUNIKÁCIÓS TEVÉKENYSÉGEK ÜTEMTERVE

A HACS honlapján hírek, közlemények elhelyezése:

- aktualitásnak megfelelően, de legalább havonta egy alkalommal.

A HACS facebook oldalán hírek, közlemények elhelyezése

- folyamatos, aktualitásnak megfelelően

A város honlapján, hirdetőtábláján hírek, közlemények elhelyezése

- aktualitásnak megfelelően, legalább havonta egy alkalommal. A helyi kábeltelevízió szolgáltatásán hírek, közlemények elhelyezése

Nyilvános fórumok szervezése

- aktualitásnak megfelelően, különösen a pályázati felhívások megjelenése során

PÉNZÜGYI TERV:

A kötelező tájékoztatás és nyilvánosság feladataira 241.300 Ft-ot terveztünk, a KTK 2020 című dokumentum előírásait figyelembe véve. Kommunikációs tervet készítünk, sajtóközleményeket jelenítünk meg, a megfelelő méretű táblákat kihelyezzük, aloldalon tájékoztató honlapot hozunk létre és természetesen fotódokumentációt készítünk.

A marketing és animációs tevékenységekre, amely magában foglalja „a potenciális kedvezményezettek szükséges felkészítését a sikeres megvalósítás érdekében” tevékenységet is, összesen 10.795.000 Ft-ot terveztünk a megvalósítás teljes időszakára nézve. Ezen költségek a 2018-2019-2020-as években, azaz a projektek megvalósítási időszakában fognak felmerülni. A tevékenység elsősorban a potenciális kedvezményezettek tájékoztatását és szükséges felkészítését tartalmazza a sikeres megvalósítás érdekében. Másrészről széleskörű marketing tevékenység, amely a társadalom széles rétegeit célozza, hogy minél többen ismerjék a CLLD-t és annak eredményeit.

6.5. Monitoring és értékelési terv, kockázatelemzés

6.5.1. Monitoring és értékelés

A stratégia megvalósítása során a HACS a következő elvek mentén az alábbi monitoring, valamint értékelési tevékenységet hajtja végre.

A monitoring és értékelési tevékenység a HKFS megvalósítás során elért eredmények számszerűsítése, az adatgyűjtés és elemzés elengedhetetlen a hosszú távú stratégia sikeres megvalósítása során. Az indikátorok, mutatószámok elemzése alapján lehetőség nyílik a kitűzött célok eléréshez szükséges korrekcióra, és esetlegesen új feladatok meghatározására.

A HACS egyrészt folyamatos, folyamatba épített monitoring tevékenységet végez. A monitoring a helyi projektek tervezése során meghatározott célok teljesülésének a vizsgálatát jelenti. A monitoring célja időszerű és releváns információk biztosítása a HACS közgyűlése, ill. az IH felé arról, hogy a projektek a kitűzött céloknak megfelelően haladnak-e, feltárja az esetleges sikertelenség okait, korrekciós lépéseket ajánl. A HACS másrészt a stratégia megvalósítása során legalább egy alkalommal – félidei – értékelést tervez. Az értékelés a beavatkozások eredményeinek és hatásainak megítélése a stratégia által elérni kívánt célok szempontjából. Az értékelés alapján válhat szükségessé a HKFS esetleges felülvizsgálata és módosítása.

A folyamatos monitoring tevékenység során a HACS munkaszervezete szerzi be az adatokat a projektgazdáktól. A helyi felhívásokban az akciócsoport több, e feladathoz kapcsolódó kötelezettséget is elvár a térségi pályázóktól:

- Minden pályázónak nevesítenie kell a pályázatában azt, hogy az intézkedéshez kapcsolódó eredményindikátorhoz kapcsolódóan mekkora értéket vállal a projekt keretében, továbbá be kell mutatnia, hogy ezt az értéket a megvalósítás során illetve a megvalósítást követően milyen módon fogja dokumentálni, igazolni. Az indikátorokat az akciócsoport határozza meg, a TOP CLLD felhívásban foglaltak és jelen HKFS-ben vállaltak alapján.
- Elvárás a nyertes pályázóval szemben, hogy a megvalósult projektjéről rendszeresen beszámoljon az akciócsoport részére és tájékoztatást nyújtson a vállalt indikátorok teljesítéséről.

Az indikátorok definiálása a célok meghatározásánál és a művelet leírásoknál megtörtént. Az adatok forrását, a begyűjtés módját és gyakoriságát az alábbi táblázat tartalmazza mutatónként:

Indikátor neve	Adat forrása és a Begyűjtés módja	Begyűjtés gyakorisága
Városfejlesztés: Városi területeken épített vagy renovált köz- vagy kereskedelmi épületek (m ²)	Projektgazda előrehaladási jelentése, munkaszervezet ellenőrzése	évente
Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztési stratégiával érintett települések lakosság száma (fő)	KSH adatok	évente
A kormányzati, önkormányzati, ill. társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által a HFS keretében tervezett és végrehajtott programok száma (db)	HACS szintű előrehaladási jelentés	évente
A HFS végrehajtás keretében megújított közösségi tereket rendszeresen igénybe vevő lakosság aránya	Központi módszer-tannal előre megállapított gyűjtés alapján	évente
A közösségi, szabadidős, közszolgáltatást nyújtó terekkel és létesítményekkel való lakossági elégedettség	Központi módszer-tannal előre megállapított gyűjtés alapján	évente
Intézmények száma, amelyekben nőtt a látogatottság a program előtti időszakhoz képest	Irányító Hatóság által biztosított módszertan alapján	évente
„ESZA indikátorok” ¹	Projektgazda által összesített, résztvevői nyilatkozatok	évente

A **monitoring** tevékenység során szerzett adatok alapján a munkaszervezet évente beszámol az Elnökségnek, a Közgyűlésnek, valamint a Helyi Bíráló Bizottságnak a Stratégia előrehaladásáról. Ennek is figyelembevételével döntenek a HACS szervezeti egységei az esetleges következő évi helyi felhívások megjelentetéséről, vagy azok módosításáról, valamint dönthetnek a HKFS átfogó felülvizsgálatáról.

A munkaszervezet segítségével a HACS értékeli a saját tevékenységét is. A monitoring és értékelő tevékenység elválaszthatatlan részei: a HACS saját tevékenységének elemzése, a felhasznált működési és fejlesztési források, és a monitoring eredmények összevetései. Az előrehaladási jelentés tartalmazza azt a szakmai beszámolót, amely kitér a HACS saját pénzügyi és humán erőforrásainak elemzésére is.

Az elért eredményekről szóló szakmai beszámolót minden évben a pénzügyi beszámoló elfogadásával egyidőben a Közgyűlés hagyja jóvá. Emellett a HACS minden év november 30-ig éves előrehaladási jelentést tesz az Irányító Hatóság felé, egészen a helyi közösségi fejlesztési stratégia keretében támogatást nyert projektek fenntartásának végéig.

A stratégia végrehajtásának félidejénél az akciócsoport félidei **értékelést** végez. Az értékelés során az elérni kívánt célok és eredmények tükrében egyrészt elemzésre kerülnek a korábbi monitoring

tevékenység alapján gyűjtött adatok (objektív értékelés), másrészt összegezzük a HKFS megalkotásában és végrehajtásában részt vevő projektgazdák, más szervezetek és a lakosság időarányos tapasztalatait, meglátásait (szubjektív értékelés). Ez utóbbi esetében elsősorban primer adatgyűjtési eszközöket (interjú, workshop, stb.) tervezünk használni. Az értékelés során – az objektív látásmód és a magas szintű szakmaiság érdekében – várhatóan külső szervezetet is bevonunk, támaszkodva a stratégia megalkotásában is segítséget nyújtókra.

Az értékelés során – a HKFS útmutatóval összhangban, elsősorban – az alábbi szempontokat vesszük figyelembe:

- A fejlesztések hozzájárultak-e a kitűzött célok eléréséhez?
- Milyen mértékben teljesültek az elvart, tervezett eredmények?
- Az időarányosan elvárható teljesüléshez képest milyen arányban áll a félidőig ténylegesen megvalósult teljesítés?
- Hogyan alakul felhasznált források, a tevékenységek és az elért eredmények egymáshoz való viszonya?
- Melyek voltak a választott eszközök előnyei, hátrányai, korlátai, más területeken jelentkező hatásai?
- Hogyan reagáltak a támogatást igénylők/kedvezményezettek a nem várt külső hatásokra?
- A támogatást igénylők/kedvezményezettek milyen mértékben használták a megvalósulás eredményeit, és ez hozzájárult-e valamilyen szemléletváltozáshoz?

Az értékelés eredményének függvényében dönt a Közgyűlés a HKFS esetleges felülvizsgálatáról, és az ennek nyomán előállt stratégia módosítás IH felé történő benyújtásáról is.

A HKFS alapján már támogatást elnyert, és megvalósítás alatt álló, de az értékelés szerint feltűnő késlekedést mutató projektek esetén a munkaszervezet konzultációt folytat a projektgazdával, és esetlegesen intézkedési tervet készítet, ill. hajtat végre.

A felülvizsgálatok és értékelések eredményének kommunikálása:

A HKFS megvalósítása során elért eredmények kommunikációja folyamatos, melyet az értékelések és előrehaladási jelentések (szakmai beszámolók, pénzügyi jelentések, közgyűlési határozatok) hangsúlyos disszeminációjával kívánunk megvalósítani. A monitoring és értékelési feladatok ellátására használt kommunikációs felületek megegyeznek a HKFS általános kommunikációjának leírásában foglaltakkal (saját weboldal, közösségi média felületek, partnereink weboldalai, nyomtatott sajtó, saját nyomtatott kiadványok, helyi televízió csatornák)

6.5.2.Kockázatelemzés

No.	Felmerülő kockázatok	Hatás	Bekövetkezési valószínűség	Kockázatkezelési stratégia
Jogi szempont				
1.	Jogszabályi változások, melyek a projekt elemeinek működését negatívan érintik	Kritikus	Közepes	Jogszabályi környezet folyamatos figyelése, az előírások betartása.
2.	Eljárások, valamint az IH döntéseinek elhúzódása	Kritikus	Nagy	Az ütemterv készítésekor a kockázat figyelembe vétele, plusz időszakok betervezése
3.	Engedélyeztetés, hatósági engedélyek és eljárások elhúzódása	Mérsékelt	Közepes	Az ütemterv készítésekor a kockázat figyelembe vétele, plusz időszakok betervezése
4.	Hatáskörök és szerepek változása (pl. a korábbi LEADER-ben)	Mérsékelt	Kis	A folyamatokat úgy kell felépíteni, hogy ezeket a változásokat zökkenőmentesen vegye a szervezet
Társadalmi szempont				
5.	A helyi pályázatok bírálatát megtámadják a „nem nyertes szervezetek”	Mérsékelt	Kis	A kiírásokat mindenre körütekintően kell megtenni. A döntéshozatal és monitoring rendszer biztosítja az átláthatóságot.
6.	A nyertes szervezet nem tudja, vagy valamilyen változás következtében nem akarja megvalósítani a projektjét	Mérsékelt	Kis	Fel kell készülni a nyertes pályázatok visszamondására. Szabályozni kell a kérdést a folyamatokban.
7.	A döntések politikai támadásokat hoznak	Mérsékelt	Kis	A kiírásokat mindenre körütekintően kell megtenni. A döntéshozatal és monitoring rendszer biztosítja az átláthatóságot.
Pénzügyi-gazdasági fenntarthatósági szempont				
8.	A projekt nem kap támogatást	Kritikus	Kis	A kiírásra vonatkozó előírások betartása precíz, jól kidolgozott a dokumentáció benyújtása.
9.	Előre nem tervezett pótlólagos, gyors határidejű munkák felmerülése	Mérsékelt	Kis	Pontos pénzügyi tervezés, tartalék képzése történik
10.	Előre nem látott kiadások, költségek merülnek fel	Kis	Kis	Pontos pénzügyi tervezés, tartalék képzése történik
11.	Az IH pénzügyi kifizetései elhúzódnak	Kritikus	Közepes	Tartalékból, illetve önerőből biztosítani kell a folyamatos működtetést. A konzorcium biztonsági tartalékot képez.
Intézményi szempont				
12.	A projekt megvalósítása ütemtervtől eltérően halad	Kis	Kis	A projektgazda és partnerei több éves tapasztalattal rendelkeznek a projektmenedzsment területén.
13.	A projekt megvalósításához szükséges szakemberek nem állnak rendelkezésre	Kis	Kis	A projekt tervezésénél már számoltunk a humán erőforrás kérdésével.
Műszaki szempont				
14.	Időjárási körülmények, vis maior bekövetkezése miatt az ERFA programok csúszása	Kritikus	Kis	A tervezéskor figyelemmel kell lenni arra, hogy a megvalósítás a megfelelő időszakra essen.
15.	Hibás vagy nem megfelelő teljesítés	Kritikus	Kis	A közbeszerzés során különös figyelmet kell fordítani a beszállítók referenciáira.

A kockázati tényezők besorolása bekövetkezési valószínűségük illetve hatásuk szerint

Kockázat hatása / valószínűség	I. elhanyagolható hatású	II. kis hatású	III. mérsékelt hatású	IV. kritikus hatású	V. katasztrofális hatású
A Elhanyagolható valószínűségű (0-10%)	-	-	-	-	-
B Kis valószínűségű (10-33%)	-	12, 13	4, 5, 6, 7, 9, 10	8, 14, 15	-
C Közepes valószínűségű (33-66%)	-	-	1, 3,	1, 11	-
D Nagyon valószínű (66-90%)	-	-	-	2	-
E Biztos eseménynek tekinthető (90-100%)	-	-	-	-	-

A kockázati események lehetséges hatásának kategóriái

Bekövetkezés hatásának mértéke	A hatás mértékének definiálása
I. Elhanyagolható hatású	Akár egyéb intézkedések nélkül sincs jelentős hatás.
II. Kis hatású	Kismértékű társadalmi-gazdasági károk, melyek minimálisan érintik a projekt hosszú távú hatásait. Korrekciós intézkedések szükségesek.
III. Mérsékelt hatású	Mérsékelt társadalmi-gazdasági károk, főként pénzügyi jellegű problémák, akár közép- ill. hosszú távon. Javító intézkedések korrigálhatják a problémát.
IV. Kritikus hatású	Jelentős társadalmi-gazdasági károk; a kockázat megjelenése a projekt fő funkciójában okoz károkat. Akár komoly javító intézkedések sem elegendőek a károk elkerülésére.
V. Katasztrófális hatású	A projekt kudarca, mely súlyos vagy akár teljes mértékben károsíthatja a projekt funkcióját. A projekt fő hatásai közép- ill. hosszú távon nem jelentkeznek.

6.6. Horizontális célok

6.6.1. Esélyegyenlőség

A HACS stratégia úgy épül fel, hogy figyelembe veszi az esélyegyenlőségre vonatkozó, betartandó megközelítéseket. Az akciócsoport figyelmet fordít a település hátrányosabb helyzetben élőire, egyenlő esélyeik megteremtésére, a társadalmi igazságosság szabályainak betartására, valamint a fenntartható

fejlődés elvein alapuló gazdasági és társadalmi fejlődés megvalósítására. Ebben segíti munkánkat a településről részletesen kidolgozott helyzetelemzés és SWOT analízis, melyből elsősorban a gyengeség és veszély pontokat vesszük figyelembe.

Megfelelő közösségi terek hiányában, valamint a kulturális intézmények térben kiegyenlítetlen elhelyezkedése miatt nem kínálkozik alternatíva a hátrányos helyzetűek, különösen a város kevésbé fejlett kerületeiben élők szabadidejének eltöltéséhez, önmegvalósításához. Emellett a városban is nő a 60 év feletti aránya, a fiatalság egy része elvándorol. Bár nincs egybefüggő szegregátum leromlott, vagy azzal veszélyeztetett területek vannak a városban és jelentős a létminimum alatt élők száma is. A HACS a programok és műveletek kidolgozása során ezekre a társadalmi rétegekre is tekintettel volt (pl. mobil infrastruktúra kialakítása, vagy a Társadalmi integrációt segítő kulturális és közösségi programok című művelettel). A civil részvétel és aktívás megerősítésével pedig a lakosság intenzív bevonása történik meg, amely hozzájárul a hátrányos helyzetű lakosság integrálásához és a közösségépítő aktivitásának növeléséhez.

Tevékenységünk fő célja az életminőség folytonos javítása, a méltányos életkörülmények, a megfelelő életminőség és a jólét elérése a megvalósított közösségi és egyéni fejlesztéseken keresztül a hátrányos helyzetű társadalmi csoportokra is tekintettel. A nők és férfiak esélyegyenlőségére vonatkozó szabályokat betartjuk és minden egyes helyi pályázóval betartatjuk.

6.6.2. Fenntarthatóság

A tények, a körülmények és a tényezők rendszerszerű figyelembevételével, ezek kölcsönhatásainak és tovagyűrűző hatásainak tervezésével igyekszünk a Stratégia fő céljait megfogalmazni és megvalósítani. Szándékaink szerint – a fenntartható fejlődés egyik legfontosabb szempontja szerint is- az erőforrás-gazdálkodás területén – jelen fejlődési szükségleteinket úgy kívánjuk kielégíteni, hogy ne veszélyeztessük ezzel a következő nemzedékek, generációk fejlődési és környezeti erőforrás készleteit. Mindazonáltal az erőforrások kezelése során figyelembe vesszük a környezet eltartó képességének korlátait, és lehetőségeink szerint gondot fordítunk a biológiai sokféleség megőrzésére. A HKFS-nek elsősorban ösztönöznie kell a környezet védelmére irányuló törekvéseket, követni a környezeti fenntarthatósági elveket. Ezeket a következőképpen valósítja meg: közösségi élet színtereinek felújítása, infrastrukturális beruházások esetében maximálisan odafigyelünk a megújuló energiaforrások használatára, régi rendszereinket váltanák fel alkalmazásukkal. Szem előtt tartjuk környezetünk védelmét és a HKFS stratégiánk megvalósítása során erre a projektgazdák figyelmét is felhívjuk. A fejlesztések és beruházások kapcsán a támogatási rendszer kialakítása során érvényesítjük a klíma- és környezetvédelmi elveket. A HACS alapvetően olyan intézkedéseket szándékozik megvalósítani, amelyek a helyi adottságokhoz igazodva a lehető legkisebb terhelést jelentik a környezet számára. Beruházási projekteknél előnyt jelent majd a megújuló energia hasznosítása a pontozás során.

6.7.A HKFS innovatív elemeinek bemutatása

A Debrecen területén szerveződő CLLD HACS-nak – a többi nagyvároshoz hasonlóan – első alkalommal van lehetősége LEADER-szerű, alulról jövő kezdeményezés részeseként aktívan alakítani fejlesztéseit. Debrecen annyiban különbözik a 10 000 fő lakosságszámú, vagy 120 fő/km² népsűrűség feletti településektől – amelyek nem jogosultak az EMVA vidékfejlesztési támogatásaira –, hogy külterülete

révén már az előző programozási időszakban is LEADER csoport tagjai voltak. Ennek megfelelően a módszertan a település érdekképviselői, gyakorló pályázói, „motoremberei” számára nem volt teljesen ismeretlen, voltak tapasztalatok.

A HACS alapító tagok alapján elmondható, hogy olyan szakmai háttérrel adnak a kulturális és közösségi terek infrastrukturális fejlesztését célzó stratégia kialakításához és megvalósításához, amelyet sok kisebb lélekszámú, rosszabb adottsággal rendelkező város szívesen tudna magáénak. Habár a tagok között már volt ismeretség, sőt akár együttműködés, de külső segítséget kértek azért, hogy a közösségi együttműködést fokozzák a fejlődése érdekében. Az igények ugyan megfogalmazódtak korábban is, de a módszertani irányításhoz a témában jártas szakemberek segítségét kérték, akik mind a területfejlesztés, a közművelődés, a közösségfejlesztés és a HACS folyamatszervezési és végrehajtási mechanizmusa területén is hosszú távú gyakorlattal rendelkeznek. A szakmai műhelyek során számos módszer segítségével és levezetésével jutott el a HACS a térség fejlesztési térképéig, a célokhoz kapcsolódó megoldási javaslatokig.

A HKFS tartalmaz újszerű, innovatív ötleteket is, amelyek a HACS által megvalósításra várnak. A város jövőképében szerepel az innovativitás, a projektjavaslatok egy része helyi szinten újnak nevezhető, mivel Debrecenben ilyen jellegű fejlesztési elképzelések (sok esetben – különösen helyi összefogásban) nem készültek, s ez a fajta alulról jövő szerveződés, ötletelés, fejlesztési elképzelés kialakítási módszer adja a fejlesztési elképzelések innovatív jellegét, többlettartalmát. Természetesen nem minden elképzelés egyedi, sok esetben a CLLD pályázatban rejlő egyediséget, lehetőséget igyekszik a közösség kiaknázni, annak ellenére, hogy a CLLD megközelítés stratégiájának elvei közé tartozik az innováció. Az innovatív jellegét tovább fokozni, ösztönözni lehet műhelybeszélgetések, foglalkozások, konzultációk, egymástól való tanulás, ötletcseré, ötlet-továbbfejlesztés alkalmával. Nem véletlen, hogy az 1. specifikus cél címe is Értékmegőrzés és innováció, az 1.2-es művelet neve pedig Innovatív kulturális programok. A „Megosztott, mobil közösségi infrastruktúra és színtérhálózat kialakítása című kulcsprojekt” esetében külön innovatív megközelítése, hogy a mobil infrastruktúrát az intézmények, a civil és egyházi szervezetek közösen használhatnák, azaz a kiépítendő infrastruktúrát és a beszerzendő eszközöket nem egy szervezet, hanem az összes, megosztottan tudná használni, eddig nem ismert együttműködéseket is generálva.

A HACS maximálisan ösztönzi az együttműködéssel, hálózatosodással kialakuló, vagy azt generáló projekteket. Egyedi elképzelések egy része „LEADER-program”-szerűnek mondható, azaz hiánypótló fejlesztéseket kívánnak a helyiek megvalósítani EU-s forrásból. Szintén cél olyan projektek támogatása, amelyek más, vagy 2007-2013-as projektekre ráépülnek, azokhoz kapcsolódnak (ezzel is támogatva a fenntartásukat és továbbfejlesztésüket, megújulásukat pl. Agórához (TIOP) kapcsolódó projektek), vagy más 2014-2020-as OP-hoz kapcsolódnak és egészítik ki azt (Zöld Város, TOP). Tehát a finanszírozás a hatékonyságra törekedett.

A CLLD eszköz egy városfejlesztés esetében eleve innovatív folyamat. Különösen kiemelendő ez egy 200 ezres nagyságrendű városnál, aki nem vonhat be több települést, hanem saját területéből kell kihasítani darabokat annak érdekében, hogy létrejöhessen a fejlesztési terület. A helyi kompromisszumok sora már itt megkezdődik a fejlesztés során. Az alapító tagok szerepe, akik kitartó aktív munkájukkal vállalják a fejlesztési munkálatokban való közreműködést mindenképpen dicsérendő, hiszen tudják, hogy nem fog minden tag részesülni, legfeljebb közvetve a forrásból. Ez az igazi együttműködés lényege. Egy fontosabb cél érdekében a helyi szereplők – akik a problémákhoz a legközelebb vannak, így a legjobban ismerik azokat – feltárják és beazonosítják a problémákat és a fejlesztési lehetőségeket, majd kompromisszumra jutnak a tekintetben, hogy a HACS érdekét mely fejlesztések szolgálnák leginkább. Ez a CLLD innováció lényege. Ez történt Debrecenben is.

7.Indikatív pénzügyi terv

A HKFS fejlesztési forrásfelhasználásának ütemezése

Közösségi Forrás								
Ssz.	A műveletek megnevezése	2017	2018	2019	2020	Összesen	ERFA/ESZA	%
1.	Debreceniek Háza (kulcsprojekt)		200 000 000	55 000 000		255 000 000	ERFA	34
2.	1.1 Kulturális értékek és hagyományok megőrzésével kapcsolatos fejlesztések		20 000 000	20 000 000		40 000 000	ERFA	5
3.	1.2 Innovatív kulturális programok és közösségi kezdeményezések		35 000 000	30 000 000		65 000 000	ESZA	9
4.	1.3 Szemléletformáló, interaktív kulturális és közösségi programok, képzések		35 000 000	30 000 000		65 000 000	ESZA	9
5.	2.1 Helyi kulturális, gazdasági, művészeti és közösségi szervezetek eszköz infrastruktúrájának bővítése		42 500 000	50 000 000		92 500 000	ERFA	12
6.	2.2 Társadalmi integrációt segítő kulturális és közösségi programok		30 000 000	30 000 000		60 000 000	ESZA	8
7.	3.1 Helyi termelők, termékek, értékek támogatása		20 000 000			20 000 000	ESZA	3
8.	3.2 Turisztikai szempontból jelentős kulturális események		40 000 000			40 000 000	ESZA	5
9.	Működési és animációs költségek	21 223 563	34 180 134	32 268 383	24 827 893	112 499 973	ERFA	15
	Összesen	21 223 563	456 680 134	247 268 383	24 827 893	749 999 973		
	Fejlesztési források összesen:	21 223 563	456 680 134	247 268 383	24 827 893	749 999 973	%	
	Ebből ERFA	21 223 563	296 680 134	157 268 383	24 827 893	499 999 973	67	
	Ebből ESZA		160 000 000	90 000 000		250 000 000	33	

A HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

	2017	2018	2019	2020	Összesen
Működési költségek	21 223 563	29 100 134	27 823 383	23 557 893	101 704 973
Animációs költségek		5 080 000	4 445 000	1 270 000	10 795 000
					112 499 973

A működési és animációs költségek felhasználásának ütemezése:

A működési költségek közé tervezett összegek legnagyobb része a rendszeresen (többnyire havi szinten) felmerülő költség, amelyek a folyamatos működéshez szükségesek. Ezek a költségek: munkaszervezet alkalmazottjainak bér és járulékköltsége, utazási költség, anyagköltség, rezsiköltség. A 2017-es évben kívánjuk elszámolni a HKFS készítés költségét, és ekkor valósulnak meg az irodai informatikai beszerzések is. A 2017 és 2018-as években, a program indulásához kapcsolódóan arányosan több marketing- és animációs költség merül fel, ez indokolja ezen évek viszonylag magasabb költségeit. A többi évben közel azonosak a költségek, némileg csökkenő tendenciát mutatva. Ez utóbbinak oka, hogy az utolsó években már kevesebb lesz a nem állandó költség, így például a marketing vagy az animáció.
